

A KÁDÁR

ÖSSZEÁLLÍTOTTA :

KLINGER DEZSŐ

AZ ELSŐ MAGYAR MECHANIKAI HORDÓGYÁR RT
VEZÉRIGAZGATÓJA

ÉS

ERDŐSI EMIL

A MAGYAR KÁDÁRIPAROSOK ORSZÁGOS EGYESÜLETE
FŐTITKÁRA

ÁRA: 8 PENGŐ

KIADJA:

A „MAGYAR KÁDÁRIPAR” KIADÓHIVATALA PÉCS, FELSŐVÁMHÁZ-U. 51.

1938

MINDEN JOG FENNTARTVA!

Felelős kiadó: **Erdősi Emil.**

Kultúra Könyvnyomdai Müintézet Mayer A. Géza és Társai, Pécs.

ELŐSZÓ

A magyar kádáripár, bár Hazánkknak minden időben jelentős iparága volt, szakirodalommal nem rendelkezik, e tekintetben teljesen a külföldi, főleg német szakirodalomra volt hagyatva. Az egyetlen magyar nyelven megjelent kádár-szakkönyv: „A praktikus kádár“ Holtmann Fritz kiadásában, Brémában jelent meg 1905. évben, de csaknem összes példányai eltűntek már a forgalomból, alig néhány forog még idős kádármesterek kezein. E magyar „szakkönyv“ az edényeknél előforduló körvonalak és számítások leírását tartalmazza — elég rossz fordításban s kellő magyarázat nélkül, amelyből kádáripáros szakmai képességét érdemben növelni nem tudja.

A Magyar Kádáripárosok Országos Egyesületének 1926. évben történt reorganizációja óta alulírottak, mint a MKOE elnöke és főtítkára, ismételt megfontolás tárgyává tettük, hogy a magyar kádáriparosság kezébe egy tényleg „praktikus“ kádáripári szakkönyvet adunk, mely tisztán gyakorlati alapon tárgyalja azokat a legszükségesebb szakmai tudnivalókat, melyek érdeklődésre tarthatnak számot és segítségére lehetnek a legjobban képzett kádár szakembernek is, de tanulásra is legyen alkalmas kezdő iparosok részére. Az 1936. évi VII. t.-c.-kel életbeléptetett mestervizsgák eredményeztek érdemi állásfoglalást elhatározásunkban, amikor úgy döntöttünk, hogy elsősorban a kádáripári mestervizsgákra előkészítő szakkönyvet szerkesztünk meg. Ez az elv alkotja gerincét munkánkknak. A kádáripári technológia, a szakismeretek fejezetében a legfontosabb és ezért legnélkülözhetetlenebb kádáripári tudnivalókra fektetjük a súlyt, különös figyelemmel az anyag-, szerkesztésre és helyes árkalkulálásra.

A kádáripári szakrajzok kivitelezésében újszerű módon a leegyszerűsítésre törekedtünk aképpen, hogy kádáripárosainkat bevezetjük a mértani ábrázolás alapfogalmaiba, melyek felépítésével a szakmához tartozó összes, legkomplikáltabb szerkesztések is elkészíthetők úgy kicsinyített kivitelben, mint természetes nagyságban. Ezért a „szerkesztések-szakrajzok“ rovatban közöltek lelki-

ismeretes áttanulmányozása után mindenki tisztában lehet az iparunkban előforduló szerkesztésekkel s az a meggyőződésünk, hogy e tekintetben nyújthatjuk legtöbbet kartársainknak.

A mestervizsgára készülőknek az üzleti levelezés, könyvelés, közigazgatási ismeretek című fejezetekben közöltek nélkülözhetetlen tudnivalók, de jó hasznát vehetik azoknak ipargyakorlásuk derekán levő kartársaink is.

Munkánkban a saját készségünkön, évtizedes gyakorlati tapasztalatainkon kívül igénybevettük érdemes kartársainknak is vonatkozó közreműködését, szakdolgozataikat, elsősorban Hoffmann Henrik nagykanizsai kádármester kartársunkét, továbbá a „Magyar Kádáripár“ szaklapunk tizenhárom évfolyama alatt különböző kartársaink, ú. m.: Ecker Lajos kecskeméti, Fleischer Márton hercegszántói, Liszli István pécsi, Meischl János budapesti és ifj. Reményi György pestszenterzsébeti kartársaink szakcikkeit és közléseit.

A szakrajzi szerkesztések Vándor Béla, az üzleti levelezési rész Janesó Sándor, a könyvelési rész Dr. Vókányi Árpád, mindannyian a pécsi szakirányú tanonciskola főhivatású szaktanárainak munkája.

Adataink közlésénél elsősorban a magyar üzleti szokásokra és gyakorlatra voltunk figyelemmel.

Abban a jó meggyőződésben, hogy az általunk rajongva szeretett kádáripár fejlesztése érdekében indító munkánkkal jó szolgálatot teszünk, szívesen vesszük és kérjük kartársainknak megértő és közérdekű bírálatát, melyet további munkánkban szívesen használunk fel.

Budapest, Szent István évében (1938).

*Klinger Dezső
Erdősi Emil*

BEVEZETÉS

A hordókészítés egyik legrégebbi ipar. A hordókészítés feltalálása az ókorban a görögöknek tulajdonítható, állítólag Speusippus görög filozófus, aki Plato görög bölcs nővérének fia volt és Krisztus előtt 394—334-ben élt, találta fel a dongából való hordókészítést. Addig állati bőrből készült tömlőket használtak folyadékok eltartására és szállítására.

Az első szakkönyvet hordókról nem kisebb tudós, mint a világhírű matematikus és csillagász Kepler János írta, ki 1515-ben adta ki híres könyvét a boroshordók stereometriájáról („Stereometria doliorum“). 1728-ban egy német tudós Joh. Heinr. Lambert a hordók ürtartalmának pontos kiszámításáról táblákat és könyvet írt és ugyanő tekinthető a „Visier“ (akólozóléc) feltalálójának.

Az évszázadok folyamán a hordók elkészítése számtalan változáson ment át, változtak a felhasznált anyagok, változott az elkészítés módja is. A kezdetleges faabroncsosozású hordók helyett a legerősebb nyomásnak ellentálló vasabroncsosozású hordók és hordóóriások készülnek, folyton tökéletesedő kéziszerszámokkal és a technika határtalan felkészültségével szerkesztett, legtökéletesebb hordógyártó gépekkel.

A magyar kádáripár ugyancsak legrégebbi iparaink közé tartozik. Amikor Szent István első királyunk 1015-ben megalapította a pécsvárad apátságot, az ide telepített szerzetesekkel több iparos között 6 kádár is letelepült és szolgált a szerzetnek. A tihanyi apátság alapításakor, 1055. évben szintén találkozunk már 2 kádárral. Az Anjou-házbeli királyok idejében a kádárok már szervezetben tömörültek, az első bizonyító okmányok 1376-ból származnak s igen élénk és fejlett kádáriparról tanuskodnak. A céhek alakulása is ekkor kezdődik. Az újabbkori céhek emlékei közül legrégebbi a pesti kádárok céhe, mely céhlevelét 1696-ban kölcsönadta a váci kádároknak. A budai kádárcéh 1763-ban kapta céhlevelét. A pécsi kádárok III. Károly királytól 1713-ban nyerték el kiváltságukat. A békésgyulai kádárok Mária Teréziától 1775, a bajaiak 1779-ben kapták céh-alakítási jogukat.

A kádáripár, mint agrár országunk egyik legfontosabb ipara, mindenkor jelentős szerepet játszott s mint ilyen az államhatalom különös gondoskodásának volt tárgya nemcsak a szakma, de főként a borgazdaság érdekében. Sopron város kádárai 1593. évben panasztáltak, hogy idegen mesterek sok hordót hoznak be és azt kívánták, hogy azok nyilvánosan vizsgáltsanak felül s til-

tassanak ki a városból. A tanács a kérelmet nem teljesítette, mert a helybeli iparosok nem tudták a hordószükségletet kielégíteni. A kassai bodnár céh a XVI. század elején a felsőmagyarországi kádárok hordóit átvette, mert nem tudta másként a szükségletet kielégíteni. 1624-ben Kassa városa hivatalosan engedélyezte a hordóbehozatalt, megállapította a hordók készítésének, vasalásának módját és az árát. A század közepén általános volt a panasz a hordók drágasága miatt.

Kádáriparunk felfelé ívelését a Hazánkba 1875. évben behurcolt filloxéra-járvány törte derékba. Szőleink legnagyobb része kipusztult, a régi kádáriparra már nem volt szüksége az országnak. Kádáriparosaink ekkor feküdtek bele a külföldi exportba s igen jelentős piacot tudtak maguknak megszerezni. Az utolsó időkben 1926. évig virágzott kádáriparunk. A bekövetkezett gazdasági romlás, a külföldi hordók vámmentes behozatalának engedélyezése létalapjában támadta meg a virágzó magyar kádáripart, mely azóta sajnosan a legjobban legazdálkodott iparok élére került. Következménye ennek elsősorban az, hogy a kádáriparnak egy évtizede nincs már utánpótlása. Jó kádáraink kivándoroltak és ausztriai, német és belga hordógyárok vezetőiként helyezkedtek el.

Szerény munkánknak elsősorban és ezért az a célja, hogy a munkahiány miatti szakmunkás utánpótlást, a kevés gyakorlatot kiegészítésül elméleti tudással is pótolja, hogy így ápolhassuk a reményt, hogy a magyar kádáripar még megéri azt a nagyságát, melyet saját szorgalmával vívott ki és amelyre hivatott, de önhibáján kívül vesztett el.

I. Technológia.

1. A kádáripár főbb termékei:

Hordók, kádák, és különféle edények.

a) A hordókat folyékony anyagok — bor, sör, szesz, ecet stb. — szállítására és tárolására használják, azonban zsíradékok, vegyi anyagok, konzervek, olajok, tejtermékek, száraz anyagok, mint szóda, gipsz, továbbá gyümölcs, stb. szállítására és még sok számtalan célra használatos hordók készülnek, például vízhordásra stb.

b) Kádák, edények szüretelésre, erjesztésre, különböző élelmiszerek konzerválására, víztartásra, háztartási és technikai célra szolgálnak.

A hordók és kádák készítése képesítéshez van kötve, a puhafából készült edények mint háziipari termékek is kerülnek forgalomba.

2. A hordó alkotó részei:

Köralakú hordó áll: 3 tábla (lag) oldaldongából,
2 „ (scheiben) fenékdongából,
ürtartalmához mérten 6—12 abroncsból, segédanyagként: két-hegyű szeg és gyékény.

3. A dongafa.

Megkülönböztetünk német és francia dongafát. Mindkettő hasított anyagból készül. A német donga a hasítás után bárdal vagy szekercével lesz kifaragva, a francia donga vonókéssel lesz lesimitva. A német donga számítása akó szerint, a francia donga pedig ezrenként történik. Mivel a francia donga termelése hazánkban a háború után teljesen megszűnt, következképpen, amikor dongafáról történik ezután említés, mindig német dongafát értendő.

A dongafát az újabb időben rendszerint kádárfának nevezzük. A kádárfa elnevezése alá tartozik, úgy a rendes hordófa, mint a sörshordófa (Pressionsholz) és a káddonga (Bottichdauben).

A kádárfát, ha más kikötés nincs, tölgyfából, október 1 és április 15 közötti időben döntött tölgyfából kell termelni.

Száraz fa alatt olyan dongafát értünk, mely legalább is egy évvel idősebb, mint a legutóbbi évben termelt fa.

A kádárfát a rönk hosszában akként kell hasítani, hogy a bélsugarak, illetve tükrös rostok, az oldallapon láthatók legyenek. A kádárfát kézi szekercével élesélűre kell faragni és teljesen lesimitani s *nem* gyalulni.

Az elsőosztályú prima minőségű kádárfának tehát szabályosan hasítva, egyik lapjának teljesen hibátlannak, tisztának kell lennie. A másik lapján előforduló hibák (ággöcs, rovarlyuk, fagyrepedés, vörössár stb.) az esetben nem kifogásolhatók, ha a hibák a kádárfa vastagságának egy harmadáig terjednek. *De az ily minőségű áru is csak az össz mennyiség 5%-ig fordulhat elő.*

Selejt (skart) kádárfának minősítendőek mindazon donga- és fenékdarabok, amelyek nem szabályosan hasítottak, a podvás, vagy korhadt fa, a beles és szijácsos fa, továbbá az olyan fa, melyen rovarrágás, lyuk, keresztülhatoló fagyrepedések szú-lyukak, keresztülmenő vagy mindkét oldalon látható vörös, fekete, vagy fehér sávok, kettős görbület, kereszt- vagy ferderepedések, végül függőlegesrepedések vannak és amelyek a darab egy tizedénél tovább hatolnak.

Selejthez tartoznak még a nagyon keskeny vagy a kikötött méretnél vékonyabb darabok, a donga szélességének $\frac{1}{8}$ részénél nagyobb csorba szögletű (waneck), túl görbe fenékdarabok. Szijácsnak csak annyinak szabad az éleken lenni, hogy az élen még az egészséges, feldolgozható anyag látható legyen. A donga fejrészen előforduló szijács nem lehet több, mint a donga szélességének $\frac{1}{12}$ része.

A kádárfa eladása rendszerint előre megállapított méretekben, vagy méretszerinti készletkimutatás alapján történik. A kádárfa *mértékegysége*, ha más kikötés nincs — *a netto akó*.

A hordók oldalai dongákból, a fenekei pedig fenékdarabokból készülnek:

3 négyzetsor (tábla vagy Lagen) egyenlő akószámú szorosan egymás mellé rakott donga és

2 négyzetsor (tábla vagy Lagen) egyenlő akószámú szorosan egymás mellé rakott fenék képez egy teljes (komplett) hordót.

A félszáraz, vagy nyers kádárfánál négyzetsoronként 5 cm, a száraz fánál pedig 3 cm toldalék (Auslage) adandó.

Három négyzetsor donga képezi a belőle készülő hordó ürtartalmának $\frac{2}{3}$ részét.

Két négyzetsor fenék képezi a belőle készülő hordó ürtartalmának $\frac{1}{3}$ részét.

A kádárfa minimális méreteiről tabellák vannak kiadva. A donga hossza a legrövidebb helyen, a fenék közepén mérendő.

Egy négyzetsor fenék 2 db szélsőfenék darabnál többet

(Gernstück) nem tartalmazhat. A többi darabnak közép darabnak kell lenni, 12 akóstól felfelé minden második négyzet sorhoz vagyis minden hordóhoz egy ajtódarab jár. Az ajtódarab szélessége a szélesebb végen mérendő, a másik végen 3 cm-el lehet keskenyebb. Az ajtók és középdarabok belső élei egy negyeddél, a szélső darabok felével lehetnek vékonyabbak.

Sörös hordófa. (Pressionsholz.)

Pressiófa vagy sörösdonga alatt Magyarországon a következő kádárfa értendő:

$\frac{1}{4}$ akós, 34 cm hosszú,	$\frac{6}{4}$ vastag
$\frac{1}{2}$ akós, 42 cm hosszú,	$\frac{6}{4}$ vastag
$\frac{3}{4}$ akós, 48 cm hosszú,	$\frac{6}{4}$ — $\frac{7}{4}$ vastag
$1\frac{1}{2}$ akós, 58 cm hosszú,	$\frac{7}{4}$ vastag
$2\frac{1}{2}$ akós, 70 cm hosszú,	$\frac{7}{4}$ — $\frac{8}{4}$ vastag
$4\frac{1}{2}$ akós, 86 cm hosszú,	$\frac{8}{4}$ vastag

Friss állapotban a $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{4}$ akós dongáknak legalább 42 mm, az $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ akós dongáknak 48 mm és a $4\frac{1}{2}$ akós dongáknak 52 mm egyenletesen vastagra kell faragva lenni. Sörösdongafa csak szívós, sűrű évgyűrűs tölgyfából készítendő és csak teljesen selejtmentes minőségben szállítható.

Káddonga. (Bottichdauben.)

Káddongáknak egyeneseknek, mindkét oldallapjukon teljesen hibátlanoknak és egész hosszukban 14 akóig mindenütt egyformán legalább 50 mm vastagoknak kell lenniök.

4. A kádárfa akószámítása.

Ahhoz, hogy valaki bizonyos mennyiségű dongafának akótartalmát megállapíthassa, szüksége van arra, hogy tudja a donga hosszúsága szerint milyen akókuleccsal számoljon.

1. Példa.

58—64 cm hosszúságú donga $1\frac{1}{2}$ akós donga, már most ha azt akarjuk tudni, hogy ilyen 50 hordó $1\frac{1}{2}$ akós donga mennyit akózik, akkor a következőképpen számíthatjuk azt ki: 50 hordó $1\frac{1}{2}$ -es donga az 150 sor, ezt megszorozzuk az akó számával, a kapott eredményt 2-vel szorozzuk, majd a kapott összeget osztjuk 9-el.

$$\begin{array}{r} 150 \times 15 \\ \hline 750 \\ \hline 2250 \times 2 \\ \hline 4500 : 9 = 50 \end{array}$$

Tehát 50 hordó $1\frac{1}{2}$ -es donga pontosan 50 akó.

2. Példa.

173 $\frac{1}{4}$ sor 2 $\frac{1}{2}$ akós donga hány akó?

$$\begin{array}{r} 173'25 \times 2'5 \\ \hline 34650 \\ 86625 \\ \hline 433'125 \times 2 \\ \hline 866'250 : 9 = 96'25 \\ 56 \\ 22 \\ 45 \end{array}$$

Tehát 173 $\frac{1}{4}$ sor 2 $\frac{1}{2}$ akós donga 96'25 akó.

3. Példa.

60 hordó 180 sor 1 akós donga hány akó?

$$\begin{array}{r} 180 \times 1 \\ \hline 180 \times 2 \\ \hline 360 : 9 = 40 \end{array}$$

Tehát 60 hordó 1 akós donga 40 akó.

A fenékszámítás a következőképpen történik:

Mindíg a táblázatból (15. oldal) kell először megállapítanunk, hogy milyen hosszú a fenék, ezáltal megállapíthatjuk, hogy hány akós. Ha ezt tudjuk, akkor a következőképpen történik az akó kiszámítás:

Eltérőleg az oldaldonga akószámítástól itt mindig csak az akó számával szorzunk és utána minden esetben 6-al osztunk.

4. Példa.

82 $\frac{1}{2}$ sor $\frac{3}{4}$ akós fenékdonga hány akó?

$$\begin{array}{r} 82'5 \times 0'75 \\ \hline 5775 \\ 4125 \\ \hline 61'875 : 6 = 10'31 \end{array}$$

Tehát 82 $\frac{1}{2}$ sor $\frac{3}{4}$ akós fenékdonga 10'31 akó.

5. Példa.

180 sor 1 akós fenék hány akó?

$$\begin{array}{r} 180 \times 1 \\ \hline 180 : 6 = 30 \end{array}$$

Tehát 180 sor 1 akós fenékdonga 30 akó.

6. Példa.

$12\frac{1}{4}$ sor $3\frac{1}{2}$ akós fenékdonga hány akó?

$$\begin{array}{r} 12'25 \times 3'5 \\ \hline 3675 \\ 6125 \\ \hline 42'875 : 6 = 7'14 \end{array}$$

Tehát $12\frac{1}{4}$ sor $3\frac{1}{2}$ akós fenékdonga $7'14$ akó.

7. Példa.

Adva van 4 sor 5 akós donga, hány akó?

$4 \times 5 = 20$ dongaegység, ez osztandó $4\frac{1}{2}$ -el, mivel azonban $4\frac{1}{2}$ -el osztani nehéz, a dongaegységet megszorozzuk kettővel és osztjuk kilenccel: $20 \times 2 = 40 : 9 = 4'44$ netto akó.

8. Példa.

$5\frac{1}{2}$ sor 6 akós donga hány akó?

$$5'5 \times 6 = 33 \times 2 = 66 : 9 = 7'33 \text{ netto akó.}$$

9. Példa.

8 sor 5 akós fenék, hány akó?

$$8 \times 5 = 40 \text{ fenékegység osztandó } 6\text{-al} = 6'66 \text{ netto akó.}$$

$$11 \text{ sor } 7 \text{ akós fenék: } 11 \times 7 = 77 : 6 = 12'83 \text{ netto akó.}$$

10. Példa.

Legtöbbször azonban többféle méretű donga és fenék kerül egyszerre kiszámításra. Legnehezebb ilyenkor a donga- és fenék-sorokat külön-külön egymás alá írni. Pld.:

8	sor	6	akós	donga	=	48	dongaegység	
9	„	5	„	„	=	45	„	
11	„	4	„	„	=	44	„	
10	„	$3\frac{1}{2}$	„	„	=	35	„	
13	„	2	„	„	=	26	„	
16	„	1	„	„	=	16	„	
							214	dongaegység.

$$\frac{214 \times 2}{428 : 9 = 47'55 \text{ netto akó.}}$$

11. Példa.

11	sor	5	akós	fenék	=	55	fenékegység	
18	„	4	„	„	=	72	„	
13	„	3	„	„	=	39	„	
10	„	$1\frac{1}{2}$	„	„	=	15	„	
12	„	1	„	„	=	12	„	
8	„	$\frac{3}{4}$	„	„	=	6	„	
							199	fenékegység.

$$199 : 6 = 33'16 \text{ netto akó.}$$

Úgy a fenék, mint az oldaldongák akóméreteiről tabellák vannak forgalomban a minimális hosszúság, vastagság és szélesség centiméterekben való megjelölésével, ezeket a 16. és 17. oldalakon közöljük.

Körfenék alatt értjük, a fenék akként való kirakását, hogy nem négyzetsorban, hanem a körzövel rakatják ki. Ilyenkor 10% az akómennyiségből levénásba hozható. Ha 1 négyzetsor 60 akós fenék $60 : 6 = 10$ netto akó, úgy körfenékben 10 akó levonva $10\% = 9$ netto akó.

5. Kőbtartalomszámítás.

Gömbölyű fáknál, rönköknél 2 méretre van szükség, u. m. vastagságra és hosszúságra.

A vastagságot középátmérővel fejezzük ki.

A középátmérőt úgy kapjuk meg, hogy az átlóval egymásra keresztben mért 2 méret összegének a felét vesszük.

A bükk- és gyertyánfa kivételével az összes fáknál a kéreg vastagságát le kell vonni.

Az átmérőt 1 cm-kint, a hosszúságot pedig 10 cm-kint kell mérni.

Ha köbtabella nem áll rendelkezésre, a kőbtartalmat úgy számítjuk ki, hogy az átmérő *felét* megszorozzuk *önmagával*, az eredményt megszorozzuk 3'14-el és azután a *hosszúsággal* s így kijött összeget elosztjuk egy millióval.

Példa: Ha az átmérő 60 cm és a hosszúság 120 cm, hány köbmétert tesz ki?

$60 : 2 = 30 \times 30 = 900 \times 3'14 = 28'26 \times 120 = 339.120$,
ha ezt elosztom egy millióval = 0'339 köbméter.

Példa: Az átmérő 80 cm, a hosszúság 240 cm.

Az átmérő fele 40; ezt önmagával kell szorozni: $40 \times 40 = 1600$, ezt pedig 3'14-el. $1600 \times 3'14 = 5024$, ezt kell szorozni a hosszúsággal: $5024 \times 240 = 1.205.760$, s ez osztva egy millióval = 1'205 köbméter.

Rendes körülmények között a tizedes pont után, vagyis az egész köbméter szám után csak 3 számjegyet hagyunk meg.

1 köbméter egyenlő 1000 literrel

1'205 köbméter egyenlő 1205 literrel.

A köbmétert rövidítve m^3 jelöljük.

A kádak ürtartalmának a kiszámítása szintén a kőbtartalom kiszámításának alapján történik.

Adva van egy kád, amelynek

belső magassága	90 cm
felső szélessége belül	120 cm
alsó szélessége belül	100 cm.

Elsősorban meg kell állapítani a középátmérőt:

$$120 + 100 = 220 : 2 = 110 \text{ cm.}$$

Tehát a középátmérő 110 cm. Az átmérő felét $55 \times 55 = 3025$, ezt meg kell szorozni 3'14-el. $9498 \times 90 = 854.820$, osztva egy millióval = 0'854.820. A tizedes pont után csak 3 számjegyet veszünk 0'854 m^3 , vagyis 854 liter az ürtartalma.

Ha 1 kád magassága	120 cm belül
szélessége felül	160 cm belül
szélessége alul	140 cm belül középátmérő 150
	$75 \times 75 \times 3,14 \times 120 = 2'119 \text{ m}^3$
	1,000.000 2119 liter.

6. Számvetés (kalkuláció).

Minden iparosnak szüksége van a számvetésre, mert csak ennek alapján tudja megállapítani, hogy a vállalandó munkán van-e haszna?

A kádáriparosnak elsősorban tisztában kell lennie az akószámítással, tudnia kell, hogy milyen és mennyi anyagra van szüksége. Mivel száraz fából kell dolgoznia, mi a száraz dongafa kereskedelmi ára, az egyéb hozzáadandó anyagok ára, mibe kerül a munkabér és mennyire rugnak az egyéb költségek (rezi), mint műhelybér, OTI, adók, fűtés, világítás, szerszámkopások stb. Mindezen kiadások összegezve adják meg az önköltségi árat. Ha még ehhez adjuk az iparost megillető hasznot, megkapjuk azon árt, amelyen a munkát elvállalhatjuk.

Gyakran előfordul azon eset, hogy a kádáriparosnak vállálnia kell olyan munkát, amelyhez szükséges anyag nincs birtokában. Ily esetben biztosítsa magát a beszerzési árra vonatkozólag, nehogy a fa átvétele alkalmával többet kelljen fizetnie a fáért, mert ez esetben az egész számvetése felborul és tetemes kárt szenvedhet.

A kádáripár azon iparágakhoz tartozik, amelyeknél a nyersanyag ára rendszerint többbe kerül, mint az eladási ár 50%-a. Tehát fontos, hogy tisztába legyünk a faárakkal. A faár megállapításánál mindig annak beszerzési ára a mérvadó, illetve mibe kerül az a kereskedelmi forgalomban. Helytelen azon álláspont, hogyha a kádáriparos maga faragta ki a fáját, tehát kevesebbe kerül neki. Mindíg az legyen mérvadó, hogyha az illető kádárnak nincs meg a szükséges méretű fája, mennyiért tudja a kereskedelmi forgalomban beszerezni.

A rezsiköltségek literenként százalékszerűen kifejezve annál magasabbak, minél kisebb a forgalom. A kádáriparosok különösen a vidéken az idénymunkára vannak szorítva. 8—10 hét alatt kell az évi kenyerüket megkeresni; tehát a haszonkulcsnak is ennek megfelelőnek kell lenni.

Hogy az üzemköltség (rezi) százalékszerűen megállapítható legyen, feltétlenül kívánatos, hogy a kádáriparos könyvet vezessen, melybe minden egyes bevételét és kiadását feljegyezze. Az év végén könnyen megállapíthatja, hogy az üzemköltség a teljesített munka értékének hány %-át képezi.

Kádáriparos helyesen teszi, ha fa és hordókészletéről nyilvántartást vezet, de szükséges, hogy az év végén leltárt készítsen és állapítsa meg a vagyoni helyzetét s hasonlítsa össze az előző évi mérleggel. Vezesse pontosan kinek tar-

tozik s ki tartozik neki. Minden kifizetett árúról, anyagról az elismervényt, csekket őrizze meg, nehogy kétszer kérhesék tőle, de a saját követeléseiből is írja le, ha valaki fizetett.

1. Példa.

9 netto akó dongafa	à P 8'— = P 72'—
munkabér 600 liter vasalással	à P 1'80 = P 10'80
20 kg abroncsvas	à P 0'50 = P 10'—
segédanyag: gyékény, szeg stb.	= P —'70
anyag és munkabér: 93'50 P után	
20% rezszi és hitelesítés	= P 18'70
	<hr/>
önköltségi ár:	P 112'20
mesteri haszon: P 112'20 után 10%	= P 11'22
	<hr/>
Összesen: eladási ár:	P 123'42

azaz literenkint cca 20 fillér.

2. Példa.

Készítendő egy $\frac{7}{4}$ " vastagságú Ia. kád a következő megadott méretek alapján.

Az oldal magassága	91 cm
Felső szélesség	110 cm
Alsó szélesség	98 cm

Mily áron kell a kádáriparosnak a megrendelést elvállalnia, ha a hozzáadandó Ia. száraz dongafa anyag netto akója a kereskedelmi forgalomban P 8'— kerül, a vasabroncs kg-ja pedig P 0'58.

Először kiszámítandó mennyi dongára van szükség? $3'14$ -szer több oldaldonga kell, mint a kád felső szélessége és 4 cm-el kisebb körfenék kell, mint a kád alsó szélessége. Tehát: $110 \times 3'14 = 346$ cm, ami egyenlő $3'8$ négyzettábla = $4'64$ akó $98 - 4 = 94$ cm, ami megfelel egy 12 akós körfenéknek (10% levonás figyelembe lett véve a körfenéknél) = $1'80 = 6'44$ fel-felé kiegészítve $6'5$ akó.

3. Példa.

A kád ürtartalmát úgy számítjuk ki, hogy először megállapítjuk a kád belső középátmérőjét. Jelen esetben: a külső középátmérőből levonandó a 2 oldalfal vastagsága 8 cm.

$$110 + 98 = 208 : 2 = 104 \text{ cm ez a külső középátmérő, ebből levonva } 8 \text{ cm} = 96 \text{ cm lesz a belső középátmérő.}$$

A belső magasságot a fenéktől a felső szélíg mérjük = 94 cm. Tehát megvan a 2 méret, ha nincsen köbtábellánk a kiszámítás képlete:

$$(s = \text{sugár, vagyis átmérő fele}) \quad s \times s \times 3'14 \times m = X \text{ liter,}$$

$$48 \times 48 \times 3'14 \times 84 = 607703 : 1000 = 607 \text{ liter.}$$

4. Példa.

8 cm vastag vörös fenyőpallóból készült erjesztőkád ürtartalmát kell kiszámítani, amelynek:

belső oldal magassága 120 cm
belső közép átmérője 260 cm

Kiszámítás: az átmérő felét önmagával megszorozzuk 3'14-el és a magassággal és az így kijött számot elosztjuk 1000-el. Tehát:

$$130 \times 130 \times 3'14 \times 120 = 6367920 : 1000 = 6367 \text{ liter.}$$

5. Példa.

fenti kád külső oldal magassága 136 cm
felül külső szélessége 286 cm
alul külső szélessége 266 cm

kiszámítandó mennyi köbméter palló van a kádban?

$$286 \times 3'14 \times 136 \times 8 = 978507 \text{ osztva } 1.000.000 = 0'978 \text{ m}^3 \text{ az oldal}$$

$$260 \times 260 \times 8 = 327600 \text{ osztva } 1.000.000 = 0'327 \text{ m}^3$$

összesen: 1'305 m³ az oldal

Ha a kádáriparos az általa szállított hordókat, vagy kádakat sajátkezüleg készíti, a kalkulálásnál ép úgy felszámítandó a munkabér, mintha segéd készítette volna el a munkát. A haszon mindig ezen felül külön számítandó.

Kádárfa-méreték.

akós	hosszúság		akós	hosszúság		akós	hosszúság		akós	hosszúság	
	donga	fenék		donga	fenék		donga	fenék		donga	fenék
	centiméter			centiméter			centiméter			centiméter	
1/8	25	20	17	133	106	50	191	152	130	263	209
1/4	34	25	18	136	108	53	195	155	135	267	212
1/2	42	34	19	139	110	55	197	157	140	269	214
3/4	47	37	20	141	112	58	201	159	145	272	217
1	52	42	21	143	113	60	203	161	150	275	219
1 1/2	58	47	22	145	115	63	206	164	155	279	221
2	65	52	23	148	117	65	209	166	160	282	223
2 1/2	70	55	24	150	119	68	212	168	165	285	225
3	75	58	25	152	121	70	214	170	170	288	227
3 1/2	79	62	26	154	122	73	216	171	180	293	232
4	82	65	27	156	124	75	219	173	190	298	236
4 1/2	85	67	28	158	125	78	221	175	200	303	241
5	88	70	29	160	127	80	223	177	210	308	245
6	94	75	30	161	128	83	225	180	220	313	249
7	99	79	32	165	131	85	227	182	230	318	252
8	103	82	33	167	132	88	230	184	240	322	256
9	108	85	34	168	133	90	232	185	250	326	259
10	112	88	35	170	135	91	236	188	260	331	263
11	115	92	36	171	136	100	241	191	270	335	267
12	119	94	38	174	139	105	245	195	280	340	269
13	122	97	40	177	141	110	249	197	290	345	272
14	125	99	42	180	143	115	252	200	300	350	275
15	128	101	45	185	146	120	256	203	400	382	303
16	131	103	48	189	150	125	259	206	500	410	326

Akószámítási táblázat.

Egy sor donga, illetve egy sor fenék akótartalma.

szám	donga	fenék	szám	donga	fenék	szám	donga	fenék	szám	donga	fenék
1/2	1/9	1/12	26	5 ⁷ / ₉	4 ¹ / ₃	57	12 ² / ₃	9 ¹ / ₂	88	19 ⁵ / ₉	14 ² / ₃
3/4	1/6	1/8	27	6	4 ¹ / ₂	58	12 ⁸ / ₉	9 ² / ₃	89	19 ⁷ / ₉	14 ⁵ / ₆
1	2/9	1/6	28	6 ² / ₉	4 ² / ₃	59	13 ¹ / ₉	9 ⁵ / ₆	90	20	15
1 1/2	1/3	1/4	29	6 ⁴ / ₉	4 ⁵ / ₆	60	13 ¹ / ₃	10	91	20 ² / ₉	15 ¹ / ₆
2	4/9	1/3	30	6 ² / ₃	5	61	13 ⁵ / ₉	10 ¹ / ₆	92	20 ⁴ / ₉	15 ¹ / ₃
2 1/2	5/9	5/12	31	6 ³ / ₉	5 ¹ / ₆	62	13 ⁷ / ₉	10 ¹ / ₃	93	20 ² / ₃	15 ¹ / ₂
3	2/3	1/2	32	7 ¹ / ₉	5 ¹ / ₃	63	14	10 ¹ / ₂	94	20 ⁸ / ₉	15 ² / ₃
3 1/2	7/9	7/12	33	7 ¹ / ₃	5 ¹ / ₂	64	14 ⁷ / ₉	10 ² / ₃	95	21 ¹ / ₉	15 ⁵ / ₆
4	8/9	2/3	34	7 ⁵ / ₉	5 ² / ₃	65	14 ⁴ / ₉	10 ⁵ / ₆	96	21 ¹ / ₃	16
4 1/2	1	3/4	35	7 ⁷ / ₉	5 ⁵ / ₆	65	14 ² / ₃	11	97	21 ⁵ / ₉	16 ¹ / ₆
5	1 ¹ / ₉	5/6	36	8	6	67	14 ⁸ / ₉	11 ¹ / ₆	98	21 ⁷ / ₉	16 ¹ / ₃
6	1 ¹ / ₃	1	37	8 ² / ₉	6 ¹ / ₆	68	15 ¹ / ₉	11 ¹ / ₃	99	22	16 ¹ / ₂
7	1 ⁵ / ₉	1 ¹ / ₆	38	8 ⁴ / ₉	6 ¹ / ₃	69	15 ¹ / ₃	11 ¹ / ₂	100	22 ² / ₉	16 ² / ₃
8	1 ⁷ / ₉	1 ¹ / ₃	39	8 ² / ₃	6 ¹ / ₂	70	15 ⁵ / ₉	11 ² / ₃	110	24 ⁴ / ₉	18 ¹ / ₃
9	2	1 ¹ / ₂	40	8 ⁸ / ₉	6 ² / ₃	71	15 ⁷ / ₉	11 ⁵ / ₆	120	26 ² / ₃	20
10	2 ² / ₉	1 ² / ₃	41	9 ¹ / ₉	6 ⁵ / ₆	72	16	12	130	28 ⁸ / ₉	21 ² / ₃
11	2 ⁴ / ₉	1 ⁵ / ₆	42	9 ¹ / ₃	7	73	16 ² / ₉	12 ¹ / ₆	140	31 ¹ / ₉	23 ¹ / ₃
12	2 ² / ₃	2	43	9 ⁵ / ₉	7 ¹ / ₆	74	16 ⁴ / ₉	12 ¹ / ₃	150	33 ¹ / ₃	25
13	2 ⁸ / ₉	2 ¹ / ₆	44	9 ⁷ / ₉	7 ¹ / ₃	75	16 ² / ₃	12 ¹ / ₂	160	35 ⁵ / ₉	26 ² / ₃
14	3 ¹ / ₉	2 ¹ / ₃	45	10	7 ¹ / ₂	76	16 ⁸ / ₉	12 ² / ₃	170	37 ⁷ / ₉	28 ¹ / ₃
15	3 ¹ / ₃	2 ¹ / ₂	46	10 ² / ₉	7 ² / ₃	77	17 ¹ / ₉	12 ⁵ / ₆	180	40	30
16	3 ⁵ / ₉	2 ² / ₃	47	10 ⁴ / ₉	7 ⁵ / ₆	78	17 ¹ / ₃	13	190	42 ² / ₉	31 ² / ₃
17	3 ⁷ / ₉	2 ⁵ / ₆	48	10 ² / ₃	8	79	17 ¹ / ₉	13 ¹ / ₆	200	44 ⁴ / ₉	33 ¹ / ₃
18	4	3	49	10 ⁸ / ₉	8 ¹ / ₆	80	17 ⁷ / ₉	13 ¹ / ₃	210	46 ² / ₃	35
19	4 ² / ₉	3 ¹ / ₆	50	11 ¹ / ₉	8 ¹ / ₃	81	18	13 ¹ / ₂	220	48 ⁸ / ₉	36 ² / ₃
20	4 ⁴ / ₉	3 ¹ / ₃	51	11 ¹ / ₃	8 ¹ / ₂	82	18 ² / ₉	13 ² / ₃	230	51 ¹ / ₉	38 ¹ / ₄
21	4 ² / ₃	3 ¹ / ₂	52	11 ⁵ / ₉	8 ² / ₃	83	18 ⁴ / ₉	13 ⁵ / ₆	240	53 ¹ / ₃	40
22	4 ⁸ / ₉	3 ² / ₃	53	11 ⁷ / ₉	8 ⁵ / ₆	84	18 ² / ₃	14	250	55 ⁵ / ₉	41 ² / ₃
23	5 ¹ / ₉	3 ⁵ / ₆	54	12	9	85	18 ⁸ / ₉	14 ¹ / ₆	260	57 ⁷ / ₉	43 ¹ / ₃
24	5 ¹ / ₃	4	55	12 ² / ₉	9 ¹ / ₆	86	19 ¹ / ₉	14 ¹ / ₃	270	60	45
25	5 ⁵ / ₉	4 ¹ / ₆	56	12 ⁴ / ₉	9 ¹ / ₃	87	19 ¹ / ₃	14 ¹ / ₂	280	62 ² / ₉	46 ² / ₃

Ezen táblázat alapján bármely kádárfa mennyiség akótartalma, egyszerű szorzás alapján könnyen kiszámítható. Például mennyi az akótartalma 9 sor 30 akós dongának? Egy sor 30 akós donga akótartalma a táblázat szerint 6²/₃ akó, tehát 9 sor 9×6²/₃ = 60 akó. Egy sor 20 akós fenék 3¹/₃ akó, tehát 5 sor 5×3¹/₃ = 16²/₃ akó.

Centiméteres akószámítási táblázat.

akós	donga cm hossz.	100 cm = akó	fenék cm hossz.	100 cm = akó	akós	donga cm hossz.	100 cm = akó	fenék cm hossz.	100 cm = akó	akós	donga cm hossz.	100 cm = akó	fenék cm hossz.	100 cm = akó
1/4	34	0.15	25	0.15	11	115	2.06	92	1.93	35	170	4.45	135	4.20
1/2	42	0.25	34	0.23	12	119	2.17	94	2.06	38	174	4.72	139	4.43
3/4	47	0.34	37	0.32	13	122	2.30	97	2.17	40	177	4.89	141	4.60
1	52	0.41	42	0.38	14	125	2.41	99	2.29	45	185	5.27	146	5.—
1 1/2	58	0.55	47	0.51	15	128	2.53	101	2.40	50	191	5.66	152	5.35
2	65	0.66	52	0.62	16	131	2.64	103	2.52	55	197	6.05	157	5.70
2 1/2	70	0.76	55	0.73	17	133	2.76	106	2.60	60	203	6.41	161	6.06
3	75	0.86	58	0.83	18	136	2.85	108	2.70	65	209	6.75	166	6.34
3 1/2	79	0.95	62	0.91	19	139	2.98	110	2.80	70	214	7.10	170	6.70
4	82	1.05	65	1.—	20	141	3.05	112	2.88	75	219	7.44	173	7.07
4 1/2	85	1.14	67	1.03	21	143	3.16	114	3.—	80	223	7.80	177	7.37
5	88	1.22	70	1.16	22	145	3.23	115	3.08	90	232	8.39	185	7.93
5 1/2	91	1.30	72	1.23	24	150	3.44	119	3.26	100	241	9.04	191	8.55
6	94	1.36	75	1.28	26	154	3.64	122	3.44	110	249	9.62	197	9.12
7	99	1.51	79	1.43	28	158	3.82	125	3.62	120	256	10.22	203	9.66
8	103	1.68	82	1.57	30	161	4.02	128	3.79	130	263	10.78	209	10.17
9	108	1.79	85	1.70	32	165	4.19	131	3.95	140	269	11.36	214	10.70
10	112	1.94	88	1.83						150	275	11.90	219	11.21

Akószámítási példa: 65 cm 7 akós donga = 1'51 × 0'65 = 0'98 akó.

7. Egyes dongák és fenékdarabok akótartalmának kiszámítása.

Ha nem egy teljes sor donga vagy fenék, hanem egy töredék, esetleg egyes darab donga vagy fenékdarab akótartalmának pontos meghatározására van szükségünk, az alanti táblázat segélyével ez mindig egyszerű szorzással pontosan, gyorsan és megbízhatóan megállapítható.

A táblázat első sz. jelzésű rovata a kádárfának a fake-reskedelemben szokásos méreteit mutatja, míg a második rovat a dongák és a harmadik rovat a fenékfák 1 centiméter szélességének az akótartalmát adja tizedestörtben.

Például meghatározandó egy 20 cm széles 50 akós dongának az akótartalma, akkor kikeressük a táblázat sz. rovatában az 50-es számot és mellette megnézzük a dongafarovatban mennyi 1 centiméter 50 akós dongának az akótartalma, tehát 0'05660. Ezt megszorozzuk 20-al = 1'13200, vagyis egy darab ilyen donga 1'13 akó. Ugyanígy számítható ki ezen táblázat segélyével egyes fenékdarabok akótartalma. A táblázatban az akótartalom a szokásos kirakási többlet (Auslage) figyelembevételével van számítva.

sz.	donga	fenék	sz.	donga	fenék	sz.	donga	fenék
1/4	0'00150	0'00150	25	0'03538	0'03333	85	0'08142	0'07616
1/2	00247	00231	26	03633	03439	88	08321	07801
3/4	00333	00320	27	03727	03535	90	08388	07936
1	00404	00379	28	03817	03617	95	08760	08246
1 1/2	00546	00510	29	03906	03689	100	09033	08547
2	00653	00617	30	04016	03788	105	09333	08794
2 1/2	00761	00731	32	04183	03950	110	09624	09121
3	00855	00833	33	04263	04044	115	09944	09395
3 1/2	00948	00911	34	04367	04136	120	10217	09662
4	01046	00995	35	04444	04196	125	10522	09921
4 1/2	01136	01087	36	04545	04286	130	10779	10172
5	01221	01157	38	04717	04429	135	11029	10417
5 1/2	01300	01232	39	04788	04514	140	11354	10703
6	01360	01282	40	04883	04598	145	11632	10935
7	01510	01423	42	05045	04762	150	11905	11211
8	01661	01568	44	05214	04903	155	12129	11491
9	01786	01704	45	05263	05000	160	12389	11747
10	01915	01831	48	05498	05195	165	12643	12009
11	02054	01929	50	05660	05342	170	12893	12265
12	02168	02062	53	05889	05555	180	13425	12712
13	02292	02167	55	06051	05693	190	13934	13194
14	02411	02287	58	06257	05930	200	14408	13605
15	02525	02402	60	06410	06061	210	14909	14065
16	02634	02515	63	06635	06250	220	15374	14493
17	02757	02600	65	06750	06335	230	15824	15033
18	02857	02703	68	06963	06589	240	16310	15385
19	02975	02802	70	07100	06705	250	16784	15843
20	03044	02873	73	07340	06952	260	17196	16198
21	03153	02991	75	07440	07062	270	17647	16605
22	03229	03081	78	07670	07262	280	18035	17094
23	03362	03168	80	07797	07366	290	18413	17512
24	03441	03252	83	08019	07518	300	18779	17921

8. Dongahossz és hordómagasság.

A hordó méreteinek és ürtartalmának kiszámításához elengedhetetlenül szükséges, hogy a donga hosszából ki tudjuk számítani a hordó merőleges magasságát, avagy a hordó merőleges magasságából a donga hosszát. Ez a mértani probléma, melyre igen nehéz feladat népszerű formulát találni, már két szerzőt foglalkoztatott: *Frecksay Jánost* és *Voigt Ottót*. Feladatát azonban a megbízhatóság szempontjából egyik sem oldotta meg teljesen. *Frecksay*, aki szeret megállapodott mértékkel dolgozni, táblázatot állított össze, mely szinte elég pontosan mutatja a dongahajlás okozta mértécsökkenést.

A dongák mértécsökkenése eszerint:

150— 300 literes boroshordónál	20 mm
50— 100 literes boroshordónál	10 mm
600—1200 literes boroshordónál	25 mm
1210—2400 literes boroshordónál	30 mm
50— 100 literes sörshordónál	15 mm
150— 200 literes sörshordónál	20 mm
ászkhordónál nagyság szerint	30—40 mm.

Ez az összeállítás távolról sem pontos, mert nem számol a hordó osztásszámával. Minél hasasabb a hordó, annál nagyobb a dongahajlás okozta mértécsökkenés és minél laposabb a hordóforma, azaz minél inkább közeledik a hengerformához, annál közelebb fog állni a donga hossza a hordó magasságához (l. az ábrát), míg végül a hengerformánál a dongahossz egyenlő lesz a hordómagassággal.

Ellenben a gömbformánál

a donga hossza, a gömb 1'57-szerese $\left(2r \times \frac{\pi}{2}\right)$

Voigt bár nem oly szimplán oldja meg ezt a kérdést, mint *Frecksay*, azt mondja módszeréről, hogy csak megközelítőleg pontos, mert csak hasas formákra alkalmazható. Mindamellettt közöljük az ő formuláját is. *Voigt* szerint, ha szűkülés, azaz a hordóhas és fejtátmérő közötti különbség (az osztásarány elmélet szerint = 1 hasosztás) kétszeres négyzetét elosztjuk a hordómagasság 3-szorosával, megkapjuk a donga hosszát.

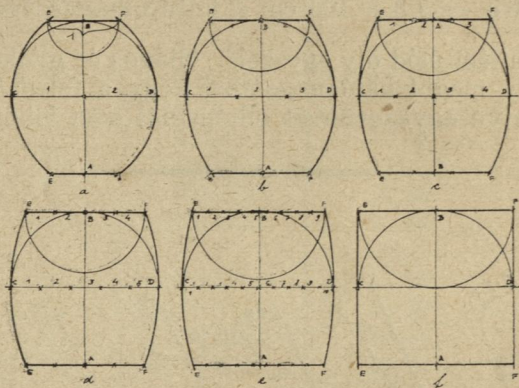
Példa. A hordó merőleges magassága 105 cm, a szűkülés (1 hasosztás) 15 cm. mily hosszú legyen a donga?

$$\frac{2 \times 15^2}{3 \times 105} = \frac{450}{315} = 1.43 \text{ cm}$$

105 + 1.43 = 106.43 cm a donga hossza. Ez jóval pontosabb

adat, mint *Frecskayé*, csak az a baja, hogy nincs visszája, föl-
telve, hogy egyszerű formulát keresünk. Ugyanis előfordulhat
az az eset, hogy a donga hosszából kell a hordómagasságot
kiszámítani, erre vonatkozólag a felső képletet nem lehet
alkalmazni. *Voigt* ugyan egy másik formulát ajánl erre, de ez
annyira pontatlan, hogy ismertetését fölöslegesnek tartjuk.

A hordó tulajdonképen mértani test, mint akár a gömb,
vagy a henger s a dongahajlítás okozta ívet akár parabolának
vesszük (*Grunert* szerint), akár körívnek, annak a szerke-
zeti törvénynek van alávetve, melyet az osztásarányokról
szóló fejezetben közlünk. Láttuk, hogy a hordóformára,

a hasosztás van legnagyobb befolyással, világos tehát, hogy
a dongahajlítás okozta mértékesökkenés legjelentősebb faktora
a hasosztás. (1 ábra.) Ebből az alapeszméből kiindulva és a
hajlítás okozta dongaívet körívnek véve, a következő formulát
állíthatjuk fel: A donga hosszát úgy kapjuk meg, ha a Lu-
dolf-féle számot ($\pi = 3'14$) megszorozzuk a fejosztások szá-
mával és a nyert szorzattal elosztjuk egy hasosztás hosszát.
Az így nyert hányadost hozzáadjuk a hordó merőleges
magasságához és ez az összeg lesz a donga hossza.

Példa. A hordó merőleges magassága 105 cm fejtá-
mője 45 cm és 4 osztásra készül (a fejosztás 1-el kevesebb).

$$\text{Egy hasosztás hossza tehát } \frac{45}{3} = 15 \text{ cm}$$

$$3'14 \times 3 = 9'42 \quad \frac{15}{9'42} = \frac{1500}{942} = 1'5 \text{ cm}$$

105 + 1'5 = 106'5 cm a donga hossza. (*Voigt* módszere sze-
rint 106'4 cm, l. fentebb.) A leírt formula a gömbforma kivé-
telével az ábra bármely formájára, azaz bármely hordóformára
alkalmazható. (A gömbforma, l. fentebb.)

Ha azonban a donga hosszából kell a hordó középmagas-
ságát kiszámítanunk, akkor következőleg járunk el:

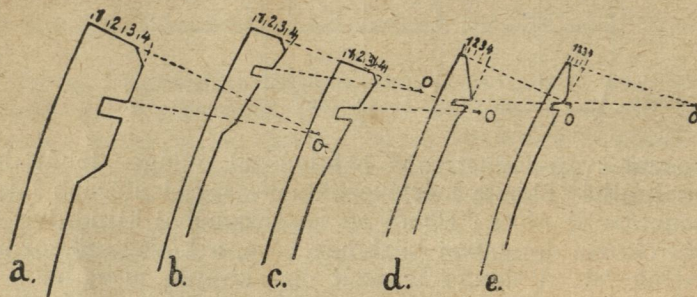
A *Ludolf-féle számot* megszorozzuk a fejosztások számával és a nyert szorzattal elosztjuk az egy hasosztásnak megfelelő hosszúságot. Az így nyert hányadost levonjuk a donga hosszából és az eredmény a hordó merőleges magassága.

Példa. (a felső példa szerint) a donga hossza 106,5 cm, fejszélesség 45 cm és a hasosztás 4 (a fejosztás 1-el kevesebb), mily magas lesz a hordó?

$$3,14 \times 3 = 9,42 \quad \frac{15}{9,42} = \frac{1500}{942} = 1,5 \text{ cm}$$

$106,5 - 1,5 = 105$ cm a hordó magassága.

E számítási mód oly egyszerű, világos és gyakorlat szempontjából oly megbízhatóan pontos, hogy a feladat bonyolult voltát tekintve egyszerűbbet elképzelni sem lehet.

Különböző dongafej kiképzések.

Venni, eladni akar — **hirdessen** a

„Magyar Kádáripár” szaklapban

Kiadóhivatai: Pécs, Felsővámház-u. 51. Postafak. Csekkszla 58.364.

Kádárfa átszámítása köbméterre.

d o n g a				
szám	vastag- ság	1 hordó m ³	1 köbméter	
			hordó	akó
1/4	4/4	0·01019	98·135	16·356
	5/4	0·01245	80·321	13·386
	6/4	0·01509	66·024	11·004
	7/4	0·01698	58·882	9·813
1/2	4/4	0·01531	65·321	21·773
	5/4	0·01871	58·791	19·594
	6/4	0·01907	53·—	17·667
	7/4	0·02145	46·511	15·504
3/4	4/4	0·01973	50·68	25·34
	5/4	0·02327	43·—	21·50
	6/4	0·02750	36·36	18·18
	7/4	0·03173	31·44	15·72
1	4/4	0·02317	43·10	28·72
	5/4	0·03003	33·30	22·20
	6/4	0·03346	30·—	20·—
	7/4	0·04033	24·80	16·53
1 1/2	4/4	0·02864	35·—	35·—
	5/4	0·03520	28·40	28·40
	6/4	0·04246	23·53	23·53
	7/4	0·04795	24·80	24·80
2	4/4	0·03580	28·—	37·33
	5/4	0·04376	22·83	30·44
	6/4	0·05304	18·86	25·14
	7/4	0·05967	16·67	22·23
2 1/2	4/4	0·0414	24·15	40·25
	5/4	0·0506	19·76	33·10
	6/4	0·0613	16·31	27·19
	7/4	0·0690	14·50	23·76
3	4/4	0·0474	21·—	42·—
	5/4	0·0577	17·33	34·66
	6/4	0·0702	14·24	28·48
	7/4	0·0790	12·65	25·30
	8/4	0·0878	11·39	22·78

Utánnyomás tilos!

Kádárfa átszámítása köbméterre.

d o n g a				
szám	vastag- ság	1 hordó m ³	1 köbméter	
			hordó	akó
3 ^{1/2}	4/4	0·0525	19·05	44·45
	5/4	0·0641	15·60	36·40
	6/4	0·0777	13·—	30·33
	7/4	0·0874	11·44	26·69
	8/4	0·0972	10·30	24·—
4	4/4	0·0565	17·70	47·20
	5/4	0·0690	14·50	38·67
	6/4	0·0836	11·96	31·90
	7/4	0·0940	10·60	27·27
	8/4	0·1045	9·52	25·40
4 ^{1/2}	4/4	0·0606	16·50	49·50
	5/4	0·0741	13·50	40·50
	6/4	0·0896	11·16	33·48
	7/4	0·1008	10·—	30·—
	8/4	0·1120	8·90	26·70
5	4/4	0·0648	15·43	51·43
	5/4	0·0792	12·62	42·06
	6/4	0·0960	10·41	34·70
	7/4	0·1080	9·25	30·83
	8/4	0·1200	8·33	27·77
6	4/4	0·0745	13·42	53·68
	5/4	0·0911	10·97	43·88
	6/4	0·1104	9·06	36·24
	7/4	0·1242	8·05	32·20
	8/4	0·1379	7·25	29·—
7	4/4	0·0818	12·25	57·16
	5/4	0·1000	10·—	46·70
	6/4	0·1211	8·25	38·50
	7/4	0·1363	7·34	34·26
	8/4	0·1515	6·60	30·80
8	4/4	0·0892	11·22	59·84
	5/4	0·1091	9·16	48·85
	6/4	0·1322	7·48	39·89
	7/4	0·1488	6·70	35·73
	8/4	0·1653	6·05	32·27

Utánnnyomás tilos!

Kádárfa átszámítása köbméterre.

d o n g a				
szám	vastag- ság	1 hordó m ³	1 köbméter	
			hordó	akó
9	5/4	0·1208	8·27	49·64
	6/4	0·1464	6·83	40·98
	7/4	0·1647	6·07	36·42
	8/4	0·1830	5·46	32·76
10	4/4	0·1052	9·50	63·37
	5/4	0·1286	7·77	51·83
	6/4	0·1559	6·41	42·75
	7/4	0·1754	5·70	38·02
	8/4	0·1948	5·13	34·22
11	4/4	0·1108	9·02	66·12
	5/4	0·1354	7·38	54·09
	6/4	0·1642	6·10	44·71
	7/4	0·1847	5·41	39·65
	8/4	0·2053	4·86	35·62
12	4/4	0·1185	8·472	67·77
	5/4	0·1449	6·915	55·32
	6/4	0·1756	6·264	50·11
	7/4	0·1975	5·063	40·50
	8/4	0·2195	4·545	36·36
15	6/4	0·2028	5—	50—
	7/4	0·2281	4·38	43·80
	8/4	0·2534	3·94	39·40
20	5/4	0·2038	4·90	65·33
	8/4	0·3087	3·24	43·20
25	5/4	0·2363	4·237	70·60
	55 mm	0·3937	2·57	42·82
30	55 "	0·4410	2·272	45·44
40	60 "	0·5798	1·724	45·98
60	70 "	0·8869	1·127	46·08
100	80 "	1·4228	0·703	46·87

Utánnnyomás tilos!

Kádárfa átszámítása köbméterre.

f e n é k				
szám	vastag- ság	1 hordó m ³	1 köbméter	
			hordó	akó
1/4	4/4	0·0036	277·78	23·15
	5/4	0·0045	222·22	18·51
	6/4	0·0054	185·18	15·43
	7/4	0·0061	163·93	13·66
1/2	4/4	0·0066	151·51	25·25
	5/4	0·0081	123·45	20·57
	6/4	0·0098	102·04	17·01
	7/4	0·0110	90·90	15·15
3/4	4/4	0·0076	131·58	32·90
	5/4	0·0095	105·26	26·31
	6/4	0·0115	87·—	21·75
	7/4	0·0130	76·92	19·23
1	4/4	0·0099	100·—	33·33
	5/4	0·0122	82·—	27·33
	6/4	0·0148	67·57	22·52
	7/4	0·0166	60·24	20·08
1 1/2	4/4	0·0129	77·54	38·77
	5/4	0·0152	65·78	32·89
	6/4	0·0180	55·62	27·81
	7/4	0·0208	48·10	24·05
2	4/4	0·0152	65·78	43·85
	5/4	0·0185	55·60	37·06
	6/4	0·0224	44·70	29·80
	7/4	0·0264	37·87	25·24
2 2/2	4/4	0·0169	59·17	49·31
	5/4	0·0207	48·30	40·25
	6/4	0·0251	40·—	33·34
	7/4	0·0282	35·46	29·55

A többi méretek a dongákból átszámíthatók!

Utánnymás tilos!

Kádárfa kirakási táblázat.

szám akós	donga 3 sor cm	fenék 2 sor cm	szám akós	donga 3 sor cm	fenék 2 sor cm
$\frac{1}{8}$	84	46	11	357	189
$\frac{1}{4}$	111	54	12	369	193
$\frac{1}{2}$	135	72	13	378	199
$\frac{3}{4}$	150	78	14	387	203
1	165	88	15	396	207
$1\frac{1}{2}$	183	98	16	405	211
2	204	108	17	411	217
$2\frac{1}{2}$	219	114	18	420	221
3	234	120	19	429	225
$3\frac{1}{2}$	246	128	20	438	230
4	255	134	25	471	248
$4\frac{1}{2}$	264	138	30	498	262
5	273	144	40	546	288
$5\frac{1}{2}$	282	148	50	588	310
6	294	155	60	624	328
$6\frac{1}{2}$	303	157	80	684	360
7	309	163	100	738	388
8	321	169	120	783	412
9	336	175	150	840	444
10	348	181			

Lengyel sörösdonga számítás.

szám	hosszuság		kirakás 3 sor cm	1 Schock = 630 cm átszámítása	
	zoll	cm		hordó	akó
$\frac{1}{4}$	12	34	111	5'67	0'946
$\frac{1}{2}$	15	42	135	4'67	1'555
$\frac{3}{4}$	18	47	150	4'20	2'100
1	20	52	165	3'82	2'546
$1\frac{1}{2}$	22	58	183	3'44	3'442
2	24	65	204	3'09	4'120
$2\frac{1}{2}$	27	70	219	2'88	4'760
3	29	75	234	2'69	5'380

Kádárfa súlytáblázat
(száraz kádárfa súlya).

d o n g a			d o n g a			d o n g a			d o n g a			
szám akós	fejvastagság zoll	3 sor súlya cca kg	szám akós	fejvastagság zoll	3 sor súlya cca kg	szám akós	fejvastagság zoll	3 sor súlya cca kg	szám akós	fejvastagság mm	3 sor súlya cca kg	
1/4	4/4	10	3	4/4	45	8	7/4	112	38	55	365	
	5/4	12		5/4	48		8/4	120		40	60	375
	6/4	15		6/4	55		9	5/4		95	42	60
1/2	7/4	18	3 1/2	7/4	65	10	6/4	105	45	60	420	
	4/4	12		8/4	70		7/4	120		48	60	445
	5/4	15		4/4	45		8/4	130		50	65	465
3/4	6/4	18	4	5/4	48	11	6/4	115	53	65	490	
	7/4	20		6/4	55		7/4	130		55	65	515
	4/4	15		7/4	63		8/4	140		58	65	535
1	5/4	18	4 1/2	8/4	72	12	mm		60	70	550	
	6/4	22		4/4	50		40	130		63	70	565
	7/4	25		5/4	53		45	150		65	70	590
1 1/2	8/4	27	5	6/4	60	13	6/4	155	68	70	610	
	4/4	20		7/4	65		14	165		70	75	630
	5/4	25		8/4	78		15	175		73	75	655
2	6/4	25	6	5/4	60	16	5/4	185	75	75	675	
	7/4	32		6/4	65		17	195		78	75	690
	8/4	35		7/4	75		18	200		80	80	710
2 1/2	4/4	25	7	8/4	85	19	8/4	205	83	80	720	
	5/4	30		5/4	65		20	210		85	80	735
	6/4	35		6/4	75		21	215		90	80	780
3	7/4	40	8	7/4	85	22	50	225	95	85	825	
	8/4	45		8/4	95		23	240		100	85	865
	4/4	30		5/4	68		24	250		105	85	910
3 1/2	5/4	35	9	6/4	80	25	50	260	110	85	950	
	6/4	40		7/4	95		26	265		115	85	1000
	7/4	45		8/4	105		27	280		120	90	1050
4	8/4	50	10	5/4	80	28	50	285	125	90	1090	
	4/4	35		6/4	95		30	300		130	90	1130
	5/4	40		7/4	110		32	315		135	90	1170
4 1/2	6/4	45	11	8/4	118	34	55	330	140	90	1210	
	7/4	53		5/4	82		35	340		145	90	1250
	8/4	58		6/4	95		36	355		150	95	1300

Szakvéleményre, tanácsra van szüksége, forduljon a
MAGYAR KÁDÁRIPAR szerkesztőségéhez

Szerkesztőség Budapest, X. Liget u. 6.
Pécs, Felsővámház u. 51.

Kiadóhivatal Pécs, Felsővámház u. 51.

Előfizetési díj évi 8 pengő. Postatakarék csekk számla: 58.346

Kádárfa súlytáblázat (száraz fenékfa súlya).

fenék		fenék		fenék		fenék		fenék		fenék	
szám akós	2. sor súlya cca kg	szám akós	2. sor súlya cca kg	szám akós	2. sor súlya cca kg	szám akós	2. sor súlya cca kg	szám akós	2. sor súlya cca kg	szám akós	2. sor súlya cca kg
1/4	5	6	32	18	90	32	160	55	255	90	390
1/2	6	7	35	19	95	33	165	58	265	95	410
3/4	8	8	40	20	100	34	170	60	270	100	435
1	10	9	48	21	105	35	172	63	280	105	455
1 1/2	14	10	52	22	110	36	175	65	290	110	475
2	15	11	58	23	115	38	180	68	300	115	500
2 1/2	16	12	65	24	120	40	185	70	315	120	520
3	19	13	70	25	125	42	195	73	325	125	540
3 1/2	21	14	75	26	130	45	210	75	335	130	565
4	22	15	80	27	135	48	225	78	340	135	585
4 1/2	23	16	82	28	140	50	235	80	345	140	600
5	25	17	85	30	150	53	245	85	370	145	630
										150	650

Magyarázat : 1 köbméter nyers tölgyfa súlya 900—1200 kg

1 " száraz " " 700—900 "

Hordódonga és fenék súlytáblázat

1 vagon 10.000 kg-ra berakható mennyiségek.

hordódonga							hordófenék				
szám	cm	4/4"	5/4"	6/4"	7/4"	ki-rakás	szám	cm	5/4"	6/4"	ki-rakás
1/4	37	1050	850	680	560	111	1/4	25	2200	2000	54
	39	1000	800	640	520	111		30	2000	1800	64
1/2	42	800	650	550	460	135	1/2	32	1800	1600	68
	45	750	600	500	435	135		34	1600	1500	72
3/4	47	620	515	430	395	150	3/4	37	1500	1180	78
	50	580	485	415	375	150		42	1100	910	88
1	52	490	450	375	305	165	1		800	670	98
	55	450	410	340	290	165	1 1/2		700	625	108
1 1/2	58	390	330	295	245	183	2		650	600	114
2	65	310	280	250	205	204	2 1/2		550	500	
	68	295	265	230	195	204	3				
2 1/2	70	280	250	210	185	219					
3		260	220	195	165	234					

9. Vasabroncsok súlya.

Kalkuláció közben sok fejtöréssel jár az edényekhez szükséges abroncsok értékének megállapítása. A dongafa és egyéb anyagok értékét a kereskedelmi árjegyzéssel azonos lévén, nem nehéz megállapítani. Míg ellenben a vas súly után kerül eladásra, az abroncsokat alkotó részeinek értékét csak számolás alapján állapíthatjuk meg. Azokról az edényfajtákról, melyeket gyakrabban készítünk, ugyan tudjuk, hogy egy bizonyos mennyiségű vasból mennyi hordó abroncsát készíthetjük el, a különleges munkáknál azonban, éppen azoknál, melyeknél a legpontosabb kalkulációra van szükségünk, igen nehéz a vas értékét megállapítani. A 30. oldalon levő táblázat igénybevételével bármely edény abroncsainak értékét kiszámíthatjuk.

A táblázat használatára vonatkozó magyarázat a következő:

A táblázat első rovata a vas gyári számát (római szám) és a vas szélességét jelzi milliméterekben, 5 milliméteres fokozatokban, mint azt a vasgyárak nálunk gyártják. A második rovat jelzi az illető vasfajtának vastagságát negyedmilliméteres pontossággal. A harmadik rovat adja az egyes vasfajták 1 méter hosszú darabjainak súlyát, míg a negyedik rovatban találjuk feljegyezve, hogy 1 kilogrammnak az egyes vasfajtákból mekkora hosszú darab felel meg.

A számolás e táblázat segélyével roppant egyszerű. Ha pl. egy 2 méter átmérőjű kádát kell készítenünk 6 abronccsal IV vonásos 60 mm-es vassal vasalva, úgy kiszámítjuk az abroncs hosszát, mely egyenlő mindig az edény külső kerületével — a táblázat 3-ik rovatában 1 méter hosszának megfelelő súllyal megszorozzuk, ez lesz az abroncs súlya. Ezt a súlyt megszorozzuk a vas napi árával és megkapjuk a vas önköltségi értékét. A fentemlített esetben pl. $2 \times 3'14 = 6'28$ egy abroncs hossza. $6'28 \times 6 = 37'68$ m a 6 abroncs hossza. Ha az abroncs szárát is számítjuk, úgy minden abroncsot 10 cm-el hosszabbra véve

$$\begin{array}{r} 37'68 \text{ m} \\ + \quad 0'60 \text{ m} \\ \hline \end{array}$$

$38'28 \text{ m} =$ a kád abroncsaihoz szükségeselt vas teljes hossza. Ezt a számot megszorozzuk a táblázat 3-ik rovatában a IV vonásos 60 mm-es vasnak megfelelő 1'517 számegységgel. $38'28 \times 1'517 = 58'07$ kgr. A vas mai ára 47 fillér lévén kg-ként:

$$58'07 \times 47 = 27'29 \text{ P}$$

vagyis a fenti kád abroncsainak megmunkálatlan önköltsége 27 pengő 29 fillér.

Igen gyakori esetben a rendelés úgy szól, hogy egy bizonyos súlyu abronccsal legyen az edény megvasalva. Ez esetben igen nehéz azt a vasfajtát megtalálni, mely a kívánt súlyu abroncsokat adja. Tegyük fel, hogy a 2 méter átmérőjű kádra 80 kgr összsúlyu abroncsot kívánnak. Azt kell tehát megtudnunk, melyik az a vasfajta, mely 6 ily megfelelő hosszúságú abroncsból a kívánt 80 kgr súlyt kiadja.

E célból megállapítjuk mindenekelőtt az összes abroncsok hosszát, úgy mint fentebb láttuk. A fentiek szerint a hat abroncs teljes hossza 38'28-at ad 80-al és megkapjuk az 1 kg abroncsvasnak megfelelő hosszúságát:

$$\frac{38'28}{80} = 0'48$$

vagyis 0'48 méter hosszú darab 1 kgr súlyú azon vasból, mely a két méter átmérőjű kád 4 abroncsából a 80 kgr-ot ki fogja adni. Kikeressük a táblázat 4 rovatából a 0'48 számot. A táblázatban ennek a mértéknek III vonás s 85 milliméter széles vas felel meg. Tehát ebből a vasfajtából kell a kád abroncsait készíteni.

Alábbi táblázatban közöljük még az abroncs szokásos méreteit is kimutatásban.

Az abroncsvas szokásos méretei.

szélesség milliméterekben	I vastagság mm-ben	II vastagság mm-ben	III vastagság mm-ben	IV vastagság mm-ben
10	1'00	1'25	1'75	2'25
15	1'00	1'25	1'75	2'25
20	1'25	1'30	2'00	2'50
25—30	1'25	1'30	2'00	2'50
30—40—45	1'50	1'75	2'25	2'75
50—55—60	1'75	2'00	2'50	3'00
65—70—75	2'00	2'25	2'75	3'25
80—85	2'25	2'50	3'00	3'50
90—95	2'50	2'75	3'25	3'75
100	2'75	3'00	3'50	4'00

Abronvas súlytáblázat.

szélesség mm	vastagság mm	súly folyó mtr-ként kgr	1 kgr-nak hossza mtr-ben	szélesség mm	vastagság mm	súly folyó mtr-ként kgr	1 kgr-nak hossza mtr-ben		
I	10	1	0'072	12'60	III	10	1 ³ / ₄	0'136	5'49
	15	1	0'117	8'58		15	1 ³ / ₄	0'204	4'33
	20	1 ¹ / ₄	0'143	5'13		20	2	0'311	3'22
	25	1 ¹ / ₄	0'195	4'12		25	2	0'389	2'57
	30	1 ¹ / ₄	0'292	3'42		30	2	0'467	2'14
	35	1 ¹ / ₂	0'408	2'45		35	2 ¹ / ₄	0'612	1'63
	40	1 ¹ / ₂	0'467	2'18		40	2 ¹ / ₄	0'700	1'43
	45	1 ¹ / ₂	0'525	1'90		45	2 ¹ / ₄	0'787	1'27
	50	1 ³ / ₄	0'681	1'47		50	2 ¹ / ₂	0'973	1'03
	55	1 ³ / ₄	0'748	1'33		55	2 ¹ / ₂	1'070	0'94
	60	1 ³ / ₄	0'815	1'19		60	2 ¹ / ₂	1'167	0'86
	65	2	1'005	0'96		65	2 ³ / ₄	1'391	0'78
	70	2	1'076	0'85		70	2 ³ / ₄	1'498	0'67
	75	2	1'147	0'74		75	2 ³ / ₄	1'605	0'62
80	2 ¹ / ₄	1'400	0'69	80	3	1'867	0'54		
II	10	1 ¹ / ₄	0'098	9'45	85	3	1'942	0'48	
	15	1 ¹ / ₄	0'146	6'88	90	3 ¹ / ₄	2'276	0'42	
	20	1 ¹ / ₄	0'233	4'29	95	3 ¹ / ₄	2'423	0'35	
	25	1 ¹ / ₂	0'291	3'43	100	3 ¹ / ₂	2'722	0'31	
	30	1 ¹ / ₂	0'350	2'86	10	2 ¹ / ₄	0'195	3'07	
	35	1 ³ / ₄	0'476	2'10	15	2 ¹ / ₄	0'325	2'68	
	40	1 ³ / ₄	0'545	1'83	20	2 ¹ / ₂	0'449	2'56	
	45	1 ³ / ₄	0'562	1'63	25	2 ¹ / ₂	0'487	2'23	
	50	2	0'778	1'29	30	2 ¹ / ₂	0'525	1'90	
	55	2	0'550	1'17	35	2 ³ / ₄	0'748	1'34	
	60	2	0'934	1'07	40	2 ³ / ₄	0'856	1'17	
	65	2 ¹ / ₄	1'137	0'88	45	2 ³ / ₄	0'962	1'04	
	70	2 ¹ / ₄	1'225	0'82	50	3	1'167	0'86	
	75	2 ¹ / ₄	1'312	0'75	55	3	1'283	0'77	
80	2 ¹ / ₂	1'556	0'62	60	3 ¹ / ₄	1'517	0'66		
85	2 ¹ / ₂	1'653	0'54	65	3 ¹ / ₄	1'643	0'61		
90	2 ³ / ₄	1'926	0'49	70	3 ¹ / ₄	1'770	0'56		
95	2 ³ / ₄	2'033	0'44	75	3 ¹ / ₄	1'896	0'53		
100	3	2'334	0'40	80	3 ¹ / ₂	2'178	0'46		
IV				85	3 ¹ / ₂	2'314	0'43		
				90	3 ³ / ₄	2'626	0'37		
				95	3 ³ / ₄	2'772	0'34		
				100	4	3'114	0'28		

Rövid alakú ászokhordókhöz való abroncsvasak méretei.

a hordó nagysága hl-ben	az abroncsok száma	az abroncsszalák mm			súlya körülbelül kg-ban	a hordó nagysága hl-ben	az abroncsok száma	az abroncsszalák mm			súlya körülbelül kg-ban
		hossza	szélessége	vastagsága				hossza	szélessége	vastagsága	
20	2	4190	70	3 ^{1/2}	45	65	2	6500	105	5	215
	2	4390	55	3			2	6700	65	4 ^{1/2}	
	2	4590	50	3			2	6900	65	4 ^{1/2}	
	2	4790	50	3			2	7100	65	4 ^{1/2}	
25	2	4820	85	4	70	70	2	6600	110	5 ^{1/2}	250
	2	4980	55	3 ^{1/4}			2	6800	65	5	
	2	5185	55	3 ^{1/4}			2	7000	65	5	
	2	5380	55	3 ^{1/4}			2	7200	65	5	
30	2	5580	55	3 ^{1/4}	100	75	2	7400	65	5	255
	2	5215	90	4 ^{1/2}			2	6800	115	6	
	2	5375	60	3 ^{3/4}			2	7000	70	5 ^{1/2}	
	2	5575	60	3 ^{3/4}			2	7200	70	5 ^{1/2}	
35	2	5775	60	3 ^{3/4}	120	80	2	7400	70	5 ^{1/2}	290
	2	5985	60	3 ^{3/4}			2	7600	70	5 ^{1/2}	
	2	5375	90	4 ^{1/2}			2	7800	70	5 ^{1/2}	
	2	5535	60	3 ^{3/4}			2	7000	115	6	
40	2	5735	60	3 ^{3/4}	160	90	2	7200	70	5 ^{1/2}	320
	2	5935	60	3 ^{3/4}			2	7400	70	5 ^{1/2}	
	2	6140	60	3 ^{3/4}			2	7600	70	5 ^{1/2}	
	2	5617	100	5			2	7800	70	5 ^{1/2}	
50	2	5770	65	4	180	100	2	8000	70	5 ^{1/2}	370
	2	5970	65	4			2	7100	115	6	
	2	6170	65	4			2	7300	70	5 ^{1/2}	
	2	6380	65	4			2	7500	70	5 ^{1/2}	
60	2	5900	100	5	205	100	2	7700	70	5 ^{1/2}	320
	2	6100	65	4			2	7900	70	5 ^{1/2}	
	2	6300	65	4			2	8100	70	5 ^{1/2}	
	2	6500	65	4			2	8300	70	5 ^{1/2}	
60	2	6700	65	4	205	100	2	7400	120	6	370
	2	6240	105	5			2	7600	70	5 ^{1/2}	
	2	6400	65	4 ^{1/2}			2	7800	70	5 ^{1/2}	
	2	6600	65	4 ^{1/2}			2	8000	70	5 ^{1/2}	
60	2	6800	65	4 ^{1/2}	205	100	2	8200	70	5 ^{1/2}	370
	2	7010	65	4 ^{1/2}			2	8400	70	5 ^{1/2}	
	2	6800	65	4 ^{1/2}			2	8600	70	5 ^{1/2}	
	2	7010	65	4 ^{1/2}			2	8600	70	5 ^{1/2}	

Boroshordó méretek.

ürtartalom liter	donga hossz cm	fej- átmérő cm	vasabroncsok		a hordó súlya kg
			száma	szélessége mm	
10	32	24	6	25-20-20	4
15	37	25	6	25-20-20	5
20	40	29	6	30-20-20	8
25	42	32	6	30-20-25	10
30	46	34	6	30-20-25	11
40	48	38	6	30-25-25	12
50	52	42	6	35-25-25	18
70	58	45	6	35-25-30	20
100	62	50	6	35-30-30	25
150	70	58	6	40-30-35	35
200	75	62	6	45-35-35	45
250	80	64	6	45-35-35	50
300	85	70	8	50-35-40	60
400	95	78	8	50-35-40	85
500	100	85	8	55-35-45	95
600	108	92	8	60-40-45	110
700	115	95	8	65-45-45	130
800	122	96	8	65-45-45	150
1000	136	110	10	75-50-45	165
hl					
15	143	120	10	80-50-50	240
20	160	133	10	85-50-55	320
25	171	140	10	90-50-55	400
30	182	156	10	90-60-55	480
40	195	171	10	100-55-65	800
50	216	178	10	100-60-65	900
60	230	187	12	100-60-65	1000
100	260	225	12	120-65-70	1500

Sokat tanul a

MAGYAR KÁDÁRIPAR

szaklap járatásával és olvasásával

Kiadóhivatal: Pécs, Felsővárház-u. 51. Előfiz. díj: évi 8 P. Postatak. csekkszla: 58

Ászokhordó méretek.

Ezen itt közölt méretek olyan rövid alakú ászokhordókra vonatkoznak, melyeknél a dongahossza egyenlő a hasátmérővel.

ür-tartalom	donga hossza		has- átmérő (külső)	fejtáv (fával együtt)	dongák vastagsága	
	szád és ászok- donga	vápa- oldalon			fejben	hasban
hl	cm	cm	cm	cm	mm	mm
10	121	126	124	103	46	31
11	126	130	128	107	46	31
12	130	134	132	110	48	32
13	133	138	135	113	50	33
14	136	141	139	116	52	34
15	140	145	142	118	52	35
16	142	148	145	121	55	36
17	145	150	148	123	55	36
18	148	154	151	126	55	37
19	151	156	154	128	55	37
20	153	160	156	130	57	37
23	161	167	164	136	58	40
25	165	171	168	140	60	40
28	171	178	175	146	62	41
30	176	182	179	149	64	42
32	180	186	183	152	65	43
35	185	192	189	157	66	45
38	190	197	194	161	68	46
40	193	200	197	164	70	47
45	201	208	205	171	72	48
50	208	216	212	177	75	50
55	215	222	219	183	78	52
60	221	229	225	188	80	52
65	227	236	231	193	82	55
70	233	241	237	198	85	56
75	238	247	243	202	86	58
80	243	252	248	207	88	58
85	248	258	253	211	90	60
90	253	263	258	215	92	60
95	258	267	263	219	94	60
100	262	272	267	223	95	60

A hordók felülete az ürtartalomhoz viszonyítva.

Minél kisebb a hordó, annál nagyobb az ürtartalomhoz viszonyított hordófelület és fordítva, minél nagyobb a hordó, annál kevesebb ürtartalom jut a hordó belső felületének egy négyzetméterére

1 hl térfogatra jut	felület
1 hl-es hordónál	1'69 m ²
2 „ „	1'33 m ²
5 „ „	0'80 m ²
10 „ „	0'66 m ²
50 „ „	0'38 m ²
100 „ „	0'22 m ²

Hordók súlya üresen és megtöltve szokásos vastagságú dongákból készítve.

ürtarta- lom liter	üresen kg	töltve kg	ürtarta- lom liter	üresen kg	töltve kg
10	3'5—4'5	14—15	250	45—55	300—308
15	5—6	20—21	300	55—60	360—370
20	6'5—8	26—28	350	60—70	410—420
25	8—10	33—35	400	70—80	475—485
30	9—12	39—42	500	85—100	585—600
35	10—14	45—50	600	105—130	705—730
50	14—18	64—68	700	125—140	825—840
75	19—24	95—100	800	135—150	930—950
100	25—28	125—130	900	145—165	1040—1065
150	32—38	180—190	1000	150—170	1150—1170
200	40—45	240—250			

Puhafa csomagolóhordó méretek.

nagyság	donga hossza	fenéktér
50 kg-os	57 cm	33 cm
100 „	75 „	45 „
150 „	80 „	48 „
200 „	90 „	54 „
250 „	95 „	56 „

Abrones (hordó) szegecs.

Szám	000	00	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Vastagság 1/10 mm	34	38	46	55	60	65	76	82	88	100	110	120
Szárhossza mm	7'5	9	10'5	12	14	16	18	20	22	25	28	31
1000 db súlya kg	0'92	1'35	2'31	3'86	5'21	8'06	10'51	12'50	16'85	24'65	33'80	44'10
1 csomag tartalma db	500			200				100				

Lemezszegecsék

sárga- és vörösréz, alumíniumból, vasból.

Szám	000	00	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Vastagság $\frac{1}{10}$ mm	18	20	20	22	25	28	31	34	38	42	46
Hosszúság mm	3	4	4	6	7	8	9	10	11	12.5	14
1 csomag tartalma drb	1000			500				200			

Kéthegyű szeg (hordófenékszég).

Szám (vastagság $\frac{1}{10}$ mm-ben)	22	25		28		31		34		38		42	
Hossza mm	25	25	30	30	35	40	45	50	50	60	60	70	60
Csomagsúlya dg	200	200		200		200		200		200		400	

Hordóbronzszeg (négysegletes, kék).

Szám (vastagság $\frac{1}{10}$ mm-ben)	25		28		31		34	
Hossza mm	15	18	18		15	18	16	18
Csomagsúlya dg	200				300		300	

Hordóajtózár méretek.

v a s r i g l i			
szám	szélessége	vastagsága	hossza
	m i l l i m é t e r e k b e n		
0	40	12	280
1	45	13	320
2	50	14	360
3	55	15	380
4	60	16	420
5	70	18	450

Kádméretek.

hektoliter ürtartalom	magasság dombhossz cm	felső külső átmérő cm	alsó külső átmérő cm	vasabroncsok vastagsága 3--3.5 mm	
				száma	szélessége mm
20	125	155	164	4	55—60—65—70
25	130	168	178	4	60—65—70—75
30	140	177	187	4	60—65—70—80
35	150	185	195	4	60—65—75—80
40	156	192	203	4	60—65—75—85
50	160	122	212	4	65—70—75—90

Kádméreték
(belső méretek).

liter ür- tartalom	magasság cm	leg- nagyobb átmérő cm	leg- kisebb átmérő cm	liter ür- tartalom	magasság cm	leg- nagyobb átmérő cm	leg- kisebb átmérő cm
500	75	96	88	3000	130	178	164
500	85	91	82	3000	135	175	161
600	80	102	93	3000	140	172	158
600	90	97	87	3000	145	169	155
750	85	110	102	3000	150	167	150
750	95	104	84	3000	155	165	149
800	90	111	101	4000	120	212	200
800	100	106	95	4000	130	205	191
900	95	115	104	4000	140	196	183
900	105	110	98	4000	150	192	170
1000	90	122	112	5000	120	236	224
1000	100	118	107	5000	130	228	214
1000	105	116	104	5000	140	219	203
1000	110	113	102	5000	150	214	198
1200	90	135	125	6000	120	259	245
1200	120	119	106	6000	130	249	235
1500	80	159	150	6000	140	221	226
1500	100	143	133	6000	150	234	217
1500	110	137	126	7000	120	279	266
1500	120	132	120	7000	130	269	254
1800	85	169	159	7000	140	260	244
1800	95	160	150	7000	150	250	237
1800	100	157	145	8000	120	298	284
1800	105	153	142	8000	130	287	272
2000	90	173	163	8000	140	277	262
2000	100	165	154	8000	150	268	253
2000	110	158	146	9000	130	304	289
2000	120	151	139	9000	140	294	278
2500	100	184	172	9000	150	284	268
2500	110	176	164	9000	160	276	259
2500	120	169	156	10000	130	320	306
2500	130	163	150	10000	140	309	294
2500	140	158	143	10000	150	299	283
3000	110	192	180	10000	180	275	257
3000	130	184	172	10000	200	262	242

„Jó világítás = fél munka!“

Pécs Városi Villamostelep

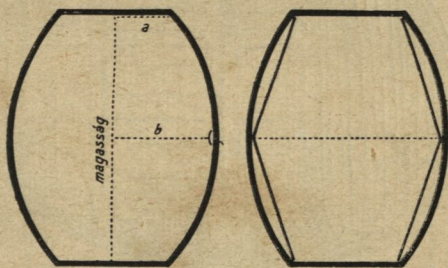
10. A boroshordó ürtartalmának megállapítása.

A boroshordók ürtartalmát, vagyis literszámát hivatalosan csak a hordójelző hivatalok tudják megállapítani. A kádáriparosnak gyakori esetben szüksége van a hordó ürtartalmának ismeretére, de a hitelesítésnek fáradságos és költséges volta miatt ezt mellőzni kénytelen.

A hordó eladásánál azonban megfelel a kevésbé pontos megállapítás is, amit különböző módokon határozhatnak meg. Legegyszerűbb természetesen a szemmértékkel való megítélés, amellyel azonban csak körülbelül megállapítást lehet tenni. Az akolófával (visier) is szokásos mérést eszközölni, de ez se elég megbízható, meg nem is áll mindenkor rendelkezésére ezen különleges mérőeszköz.

Vannak a hordó felmérésére számtani képletek is, amelyek annál inkább is célszerűek, mert közönséges méterléceken kívül semmi egyéb eszköz nem kell és így bárhol vagyunk, mindenütt könnyű szerrel tehetünk megbízható megállapítást. A képleteket gyakorlat útján állapították meg és az angolok által használtat alkalmazzuk mi is, mert ez a legegyszerűbb. Az egyenes oldalú edényeknél (kád, dézsa) könnyű a számítás, mert a mindenki által ismert képletet, a henger képletét alkalmazzuk, ($r^2 \cdot \pi \cdot m$, vagyis: sugár \times sugár $\times 3,14 \times$ magasság), csupán annyi módosítással, hogy sugár (rádius = r) gyanánt a nagy és kis alap (az edény alsó és felső fele) számtani középátlós sugarait vesszük.

A domború oldallal bíró hordónál kissé több a változás, de szintén könnyen megérthető. Itt ugyanis konkrét sugarat sehol se mérhetünk le, hanem a legnagyobb öblösségnek sugarát (b) és a fenék sugarát (a) kell megmérni. (A megnevezések szemléltetése az első ábrán.)

1. ábra.

2. ábra.

Eszerint a képlet így alakul: $\left(\frac{2b + a}{3}\right)^2 \times \pi \times m$

vagyis: A legnagyobb öblösség teljes átmérőjéhez ($2b$) hozzáadjuk a fenéknél lemerő átmérő sugarát (a) és elosztjuk hárommal. Az így nyert összeget négyzetre emeljük, vagyis megszorozzuk önmagával, ezután szorozzuk a Ludolf-féle számmal ($\pi = 3,14$) és végül a magassággal. A kép-

let könnyebb megértésére ide iktatjuk a henger képletét, hogy lássuk, mennyi a kettő között a különbség:

$$\text{A hordó képlete: } \left(\frac{2b+a}{3}\right) \times \left(\frac{2b+a}{3}\right) \times 3,14 \times m$$

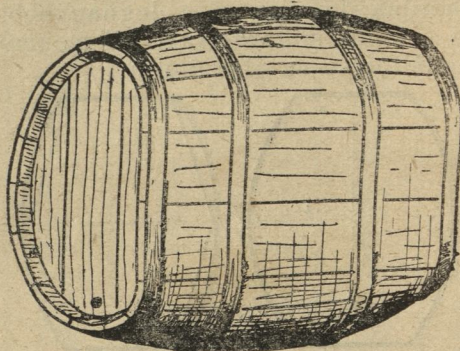
$$\text{A henger képlete: } r \text{ (sugár)} \times r \times 3,14 \times m$$

A hordónál azért nem vehetünk 1 : 1 arányú középarányos sugarat, mert a hordó hasának közepétől a fenéig, ha egyenest nézünk, látjuk, hogy az egyenestől a dongáig elég nagy hézag van (szemléltetve a 2. ábrán), amely tehát kima radna a számításból. Azért kell a nagyobbik sugárból kettőt venni, mert ezzel kiegyenlítést nyer ez a hézag. A mérték vételeket pedig könnyen eszközölhetjük, ha a (b) sugarat a a szájnnyíláson át, az (a) sugarat a fenék külső oldalán, a magasságot pedig a csaplyukon át mérjük, persze minde nőtt a belső méreteket véve.

Példa: A hordó (2b) átmérője (szájnnyíláson mérve) 73,5 cm, (2a) átmérője (fenék külső oldalán mérve) 59 cm, magassága (csaplyukon mérve) 55 cm. Mennyi az ürtartalma?

$$\left(\frac{2b+a}{3}\right)^2 \times \pi \times m = \frac{73,5 + 29,5}{3} = 103 : 3 = 34,33$$

$34,33 \times 34,33 = 1178,55 \times 3,14 = 3700,65 \times 55 = 203,5$ liter.
(csak 2 tizedessel számolunk, tehát igazítást veszünk).

Katonai vízszállító hordó.

A régi hadseregben voltak használatosak a fenti vízszállító hordók. Egy öszvér jobb és bal oldalára hevederrel 1—1 ily hordót akasztottak s eképpen szállították a vizet a hegyekben táborozó katonaságnak. A hordók $\frac{3}{4}$ akós, kettéfürészelt $\frac{6}{4}$ — $\frac{7}{4}$ ''-os dongákból, tehát 20 mm vastagságban készültek, az öszvér testéhez érő egyik oldaluk egészen lapos volt, a fenék itatóveder (pitli) alapformájú. Elsőrendű fából készültek 35—37 liter ürtartalommal.

11. Régi és új mérték.

A kádár a gyakorlatban kétféle mértékkel dolgozik: a régi akómértékkel és a méterrendszeren alapuló litermértékkel. Bár a méterrendszert nálunk már 1867-ben törvényes mértékként léptették életbe, a régi mértékrendszer a kellenél még ma is országszerte általánosabb, s a kádárnak mindkét mértékegységgel dolga lévén, az átszámítás egyik mértékrendszerből a másikba, meglehetősen nehézséget okoz. Az akómértéknek ugyanis nem a tízes számrendszer az alapja, mint a méterrendszernek, az átszámítása tehát némileg bonyolult. Az alábbi két átszámítási táblázatból egyszerű leolvasással megállapíthatjuk az egyes értékeknek megfelelő ellenértékeket. Az első táblázat litermértékről (1 hl = 100 liter, 1 liter = 10 deciliter) akómértékre (1 akó = 40 pint, 1 pint = 4 meszely); míg a második táblázat akómértékről litermértékre szól.

Átszámítási táblázat hektoliterről bécsi akóra.

hektoliter				hektoliter				hektoliter				hektoliter			
akó	pint	meszely		akó	pint	meszely		akó	pint	meszely		akó	pint	meszely	
1	1	30	2 ³ / ₄	31	54	31	1 ¹ / ₄	61	107	31	3 ³ / ₄	91	160	32	3 ¹ / ₄
2	3	21	1 ¹ / ₂	32	56	22	—	62	109	22	2 ¹ / ₂	92	162	23	1
3	5	12	1 ¹ / ₄	33	58	12	2 ³ / ₄	63	111	13	1 ¹ / ₄	93	164	13	3 ³ / ₄
4	7	2	3	34	60	3	1 ¹ / ₂	64	113	4	—	94	166	4	2 ¹ / ₂
5	8	33	1 ³ / ₄	35	61	34	1 ¹ / ₄	65	114	34	2 ³ / ₄	95	167	35	1 ¹ / ₄
6	10	24	1 ¹ / ₂	36	63	24	3	66	116	25	1 ¹ / ₂	96	169	26	—
7	12	14	3 ¹ / ₄	37	65	15	1 ³ / ₄	67	118	16	1 ¹ / ₄	97	171	16	2 ³ / ₄
8	14	5	2	38	67	6	1 ¹ / ₂	68	120	6	3	98	173	7	1 ¹ / ₂
9	15	36	3 ³ / ₄	39	68	36	3 ¹ / ₄	69	121	37	1 ³ / ₄	99	174	38	1 ¹ / ₄
10	17	26	3 ¹ / ₂	40	70	27	2	70	123	28	1 ¹ / ₂	100	176	28	3
11	19	17	2 ¹ / ₄	41	72	18	3 ³ / ₄	71	125	18	3 ¹ / ₄	150	265	2	1 ¹ / ₂
12	21	8	1	42	74	8	2 ¹ / ₂	72	127	9	2	200	353	17	2
13	22	38	3 ³ / ₄	43	75	39	2 ¹ / ₄	73	129	—	3 ³ / ₄	250	441	30	3 ¹ / ₂
14	24	29	2 ¹ / ₂	44	77	30	1	74	130	30	3 ¹ / ₂	300	530	4	1
15	26	20	1 ¹ / ₄	45	79	20	3 ³ / ₄	75	132	21	3 ¹ / ₄	350	618	19	2 ¹ / ₂
16	28	11	—	46	81	11	2 ¹ / ₂	76	134	12	1	400	706	35	—
17	30	1	2 ³ / ₄	47	83	2	1 ¹ / ₄	77	136	2	3 ³ / ₄	450	795	8	1 ¹ / ₂
18	31	32	1 ¹ / ₂	48	84	33	—	78	137	33	2 ¹ / ₂	500	883	21	3
19	33	23	1 ¹ / ₄	49	86	23	2 ³ / ₄	79	139	24	1 ¹ / ₄	550	971	35	1 ¹ / ₂
20	35	13	3	50	88	14	1 ¹ / ₂	80	141	15	—	600	1060	8	2
21	37	4	1 ³ / ₄	51	90	5	1 ¹ / ₄	81	143	5	2 ³ / ₄	650	1148	23	3 ¹ / ₂
22	38	35	1 ¹ / ₂	52	91	35	3	82	144	36	1 ¹ / ₂	700	1236	39	1
23	40	25	3 ¹ / ₄	53	93	26	1 ³ / ₄	83	146	27	1 ¹ / ₄	750	1325	14	2 ¹ / ₂
24	42	16	2	54	95	17	1 ¹ / ₂	84	148	17	3	800	1413	30	—
25	44	7	3 ³ / ₄	55	97	7	3 ¹ / ₄	85	150	8	1 ³ / ₄	850	1502	3	1 ¹ / ₂
26	45	37	3 ¹ / ₂	56	98	38	2	86	151	39	1 ¹ / ₂	900	1590	16	3
27	47	28	2 ¹ / ₄	57	100	29	3 ³ / ₄	87	153	29	3 ¹ / ₄	950	1678	30	1 ¹ / ₂
28	49	19	1	58	102	19	3 ¹ / ₂	88	155	20	2	1000	1767	3	2
29	51	9	3 ³ / ₄	59	104	10	2 ¹ / ₄	89	157	11	3 ³ / ₄	2000	3534	7	—
30	53	—	2 ¹ / ₂	60	106	1	1	90	159	1	3 ¹ / ₂	3000	5301	10	2

Átszámítási táblázat bécsi akóról hektoliterre.

akó	hektoliter	liter	deciliter	akó	hektoliter	liter	deciliter	akó	hektoliter	liter	deciliter
$\frac{2}{10}$	—	11	3	35	19	80	6	76	43	—	8
$\frac{1}{4}$	—	14	2	36	20	37	2	77	43	57	4
$\frac{4}{10}$	—	22	6	37	20	93	8	78	44	13	9
$\frac{2}{4}$	—	28	3	38	21	50	4	79	44	70	5
$\frac{6}{10}$	—	33	9	39	22	7	—	80	45	27	1
$\frac{3}{4}$	—	42	4	40	22	63	6	81	45	83	7
$\frac{8}{10}$	—	45	3	41	23	20	1	82	46	40	3
1	—	56	6	42	23	76	7	83	46	96	9
2	1	13	2	43	24	33	3	84	47	53	5
3	1	69	8	44	24	89	9	85	48	10	1
4	2	26	4	45	25	46	5	86	48	66	7
5	2	82	9	46	26	3	1	87	49	23	2
6	3	39	5	47	26	59	7	88	49	79	8
7	3	96	1	48	27	16	3	89	50	36	4
8	4	52	7	49	27	72	9	90	50	93	—
9	5	9	3	50	28	29	5	91	51	49	6
10	5	65	9	51	28	86	—	92	52	6	2
11	6	22	5	52	29	42	6	93	52	62	8
12	6	79	1	53	29	99	2	94	53	19	4
13	7	35	7	54	30	55	8	95	53	76	—
14	7	92	2	55	31	12	5	96	54	32	5
15	8	48	8	56	31	69	—	97	54	89	1
16	9	5	4	57	32	25	6	98	55	45	7
17	9	62	—	58	32	82	2	99	56	2	3
18	10	18	6	59	33	38	8	100	56	58	9
19	10	75	2	60	33	95	3	150	84	88	4
20	11	31	8	61	34	51	9	200	113	17	8
21	11	88	4	62	35	8	5	250	141	47	3
22	12	45	—	63	35	65	1	300	169	76	7
23	13	1	5	64	36	21	7	350	198	6	2
24	13	58	1	65	36	78	3	400	226	35	6
25	14	4	7	66	37	34	9	450	254	65	1
26	14	71	3	67	37	91	5	500	282	94	5
27	15	27	9	68	38	48	—	600	339	53	4
28	15	84	5	69	39	4	6	700	396	12	3
29	16	41	1	70	39	61	2	800	450	71	2
30	16	97	7	71	40	17	8	900	509	30	1
31	17	54	3	72	40	74	4	1000	565	89	—
32	18	10	8	73	41	31	—	2000	1131	77	9
33	18	67	4	74	41	87	6	3000	1697	66	9
34	19	24	—	75	42	44	2				

II. Szerkesztések — Szakrajzok.

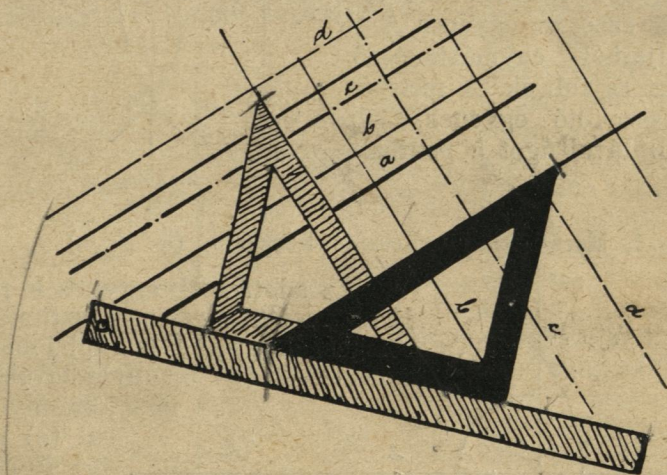
1. A kádáripari szakrajz és szerkezettan fontossága.

A kádár-kézművesipar hordókat, kádakat és más faedényeket állít elő, amelyek főképpen folyadékok tartására szolgálnak. Mint szerkezeti (konstrukciós) ipar sokféle mértani szerkesztés és szakrajz tudásán alapszik. Szakrajzok helyes ismerete nélkül legjobb gyakorlati tudás mellett sem lehet jó kádáripari készítményeket előállítani.

A szakrajzban a különféle hordók, kádak, sajtárok, puttonyok stb. formáit a nézeti képek mutatják.

A készítmények kerületét, bőségét és formáját mindig a felülnézeti képek, hosszúságát pedig elől-, vagy oldalnézeti képek ábrázolják. A vízszintes és függőleges metszetek a belső szerkezet megértésére szolgálnak.

Azokat a szerkesztéseket, amelyek a pontos szakrajz elkészítéséhez szükségesek, a könnyenérthetőség okáért a leg-egyszerűbb mértani szerkesztésekkel kezdjük el.

1. ábra.

2. Párhuzamos és reá merőleges egyenesek szerkesztése. (1. ábra.)

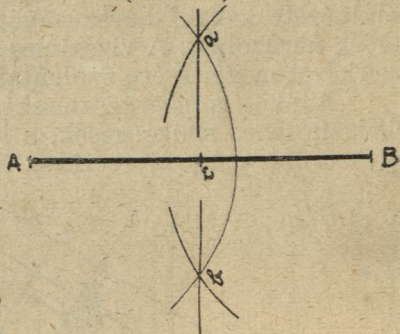
Ahhoz, hogy a szakrajz szerkesztéseit pontosan elvégezhessük, feltétlenül szükséges a párhuzamos és merőleges egyeneseknek 2 háromszög, vagy 1 vonalzó és 1 háromszög segítségével való megszerkesztése és begyakorlása.

Párhuzamos és azokra merőleges irányú egyeneseket úgy szerkesztünk, hogy a 45° -u derékszögű háromszögünk leghosszabb (befogó) oldalát ráhelyezzük az adott irányú egyenesre és a vonalzót, vagy a másik háromszöget pontosan alá tesszük az elhelyezett háromszög valamelyik rövidebb (befogó) oldala alá és a balkezünkkel leszoritjuk, hogy el ne csuszson. Most a 45° -u háromszöget a vonalzón csusztatjuk, miáltal az adott egyenessel párhuzamos egyenest kapunk. (1. ábra a—b—c—d vonalak.) Ha a 45° -u háromszöget a vonalzón lévő sarka körül a másik rövidebb oldalára (befogó) fordítjuk és így csusztatjuk a vonalzón, úgy az előbbi párhuzamos egyenesre merőleges (90° -u = derékszögű) párhuzamos egyeneseket kapunk.

Természetesen ezt a szerkesztést mindenirányú egyeneseknél felhasználhatjuk. Az egyenesek lehetnek vékony szerkesztő- (b), vagy vastag kihuzó- (a), szaggatott- (d) és pontokkal megszakított- (c), vagy eredményvonalak.

3. Adott egyenesek felezése. (2. ábra.)

Adott távolságot, pl. a 2. ábrán az A—B egyenest, úgy felezünk meg, hogy A végpontból az egyenes felénél valamivel nagyobb körzőnyílást veszünk és ezzel az egyenes A—B pontjaiból egymást metsző köríveket rajzolunk. A metszéseket összekötő egyenes a—b az A—B távolságot c pontban felezi.

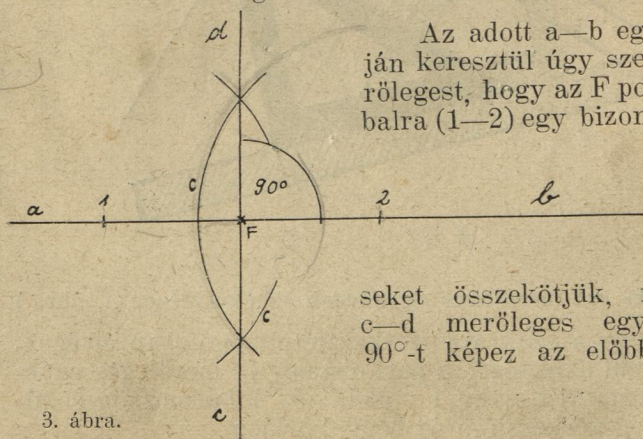
2. ábra.

4. Merőleges szerkesztés körzővel. (3. ábra.)

Az adott a—b egyenes F pontján keresztül úgy szerkesztünk merőleget, hogy az F ponttól jobbra—balra (1—2) egy bizonyos távolságú

körzőnyílással (c) metsző körívet rajzolunk.

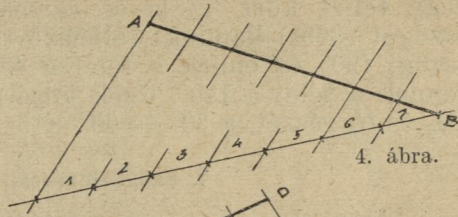
Ha a metszéseket összekötjük, megkapjuk a c—d merőleges egyenest, amely 90° -t képez az előbbi egyenessel.

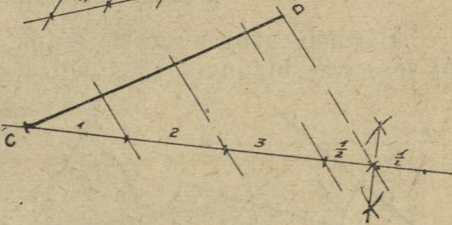
3. ábra.

5. Adott távolságok több egyenlő részre való felosztása. (4., 5. ábra.)

A 4. ábrán látható A—B adott távolságot úgy osztjuk el bármennyi egyenlő részre, hogy valamelyik végpontjából, mondjuk a B-ből, egy hegyesszög alatt menő egyenest húzunk és erre a B-pontból bármilyen körzőnyílással annyi egyenlő távolságot mérünk rá, amennyire az A—B távolságot osztani akarjuk. Ha a felosztott egyenes végpontját összekötjük az A-ponttal és a kapott ferde egyenessel párhuzamosokat húzunk (1. ábra szerint) a felosztott egyenes minden pontjából, az A—B távolság között megkapjuk a kívánt eredményt. Az 5. ábrán ugyanez van, csak egy felezést is bemutatunk.

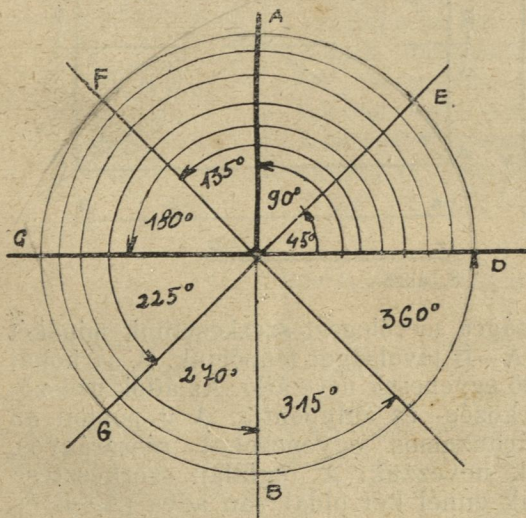
4. ábra.

5. ábra.

6. Szögek. (6. ábra.)

Két egymással egy pontban érintkező vagy egymást metsző egyenes szöget képez. Az egyeneseket a szög szárainak, az érintkezési pontjukat a szög csúcának nevezzük.

6. ábra.

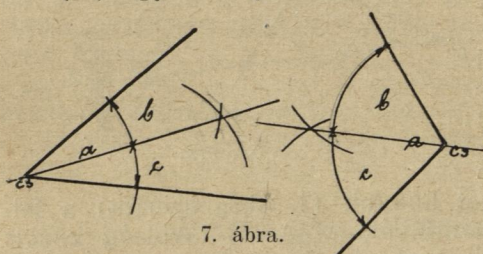
A szög nagyságát fokokkal mérjük. A fok ($^{\circ}$) a kör területének 360-ad része. Ha a szög szárai egymásra merőlegesen állanak, (D—A), akkor derékszöget (90°), ha ennél, azaz 90° -nál kisebb a szárak elhajlása (D—E), akkor hegyesszöget, ha 90° -nál nagyobb hajlást mutatnak (D—F), akkor tompaszöveget, ha a két szár (D—C) egy egyenest

képez, akkor egyenesszöget (180°), ha a két szög szár az egyenesszögnél in nagyobb hajlású (D—G, vagy D—B), akkor domborúszöveget és végül, ha a két szár a domború-

szögnél is nagyobb hajlást mutat, illetőleg a két szögcsár egy teljes kört irt le és egymást takarják, akkor teljes szöget (360°) kapunk. Jellemző (speciális) szögek: a derékszög: (90) és ennek a fele: a 45° , a teljes szög: (360°) és ennek a fele: a 180° . Ezek közé sorozzuk még a derékszög $\frac{1}{3}$ és $\frac{2}{3}$ részét, a 30° és 60° -ot is.

7. Szögfelezések. (7. ábra.)

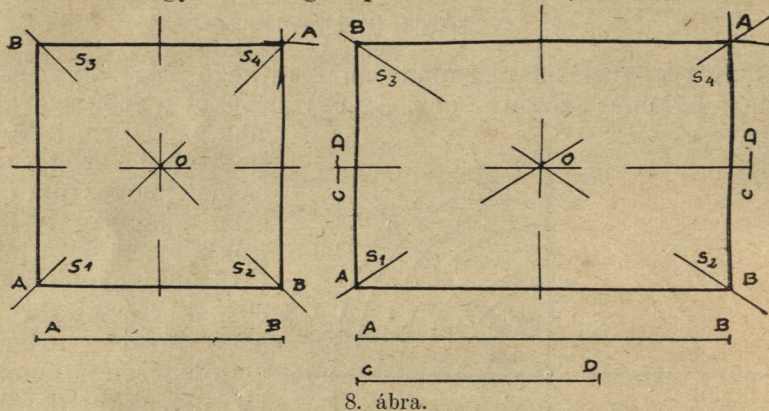
Bármely szöget úgy felezünk meg, hogy a szög csúcsából (cs) egy bizonyos körívvel a szög szárait metszük és a

7. ábra.

metszéspontokból, ugyanezzel a körívnél a szögcsárak között egymást metsző köríveket húzunk. A kapott metszéspontot összekötjük a szög csúcsával (cs-vel) s így kapjuk meg a szögfelező (a) vonalat.

8. Négyzet és téglalap szerkesztése. (8. ábra.)

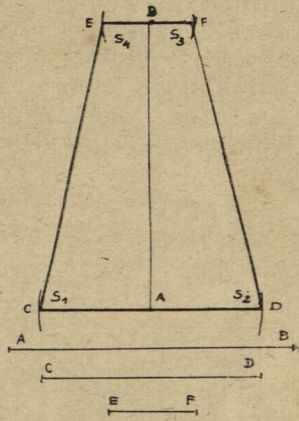

8. ábra.

A—B adott távolságra merőlegest szerkesztünk mindkét végpontból, amelyekre A—B távolságot felmérjük. A sarkokat (S_1, S_2, S_3, S_4) összekötő egyenesek neve átló. Az átlók metszéspontja (O) a négyzet közép- és súlypontja. A O ponton az oldalakkal húzott párhuzamos egyeneseket részarányos, szimmetria vonaloknak nevezzük. A téglalap szerkesztése ugyanígy történik, csak ennél két oldal van adva (A—B és C—D). A négyzet és téglalap derékszögű négyszögek. Egy-egy szögük 90° , szögeik összege 360° . Területüket úgy kapjuk meg, hogy az alapvonal (A—B) hosszát megszorozzuk a magassággal (C—D). A négyzetnél, mivel minden oldala egyenlő nagy, egy oldal hosszát szorozzuk önmagával.

9. Szabályos trapéz szerkesztése. (9. ábra.)

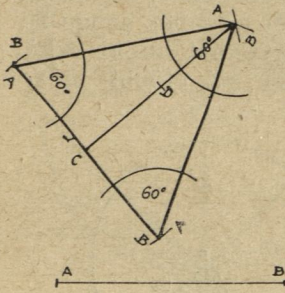
Adva van A—B magasság, amelynek végpontjaiból a magasság vonalra (A—B) merőlegeseket húzunk. A B-pontból jobbra-balra rámérjük az E—F vonal felét, így megkapjuk az E—F fedővonalat, az A pontból ugyanígy a C—D vonal felét mérjük jobbra-balra és megkapjuk a C—D alapvonalat. Ha a fedővonal sarkait (S_1 , S_2 , S_3 és S_4) összekötjük, megkapjuk a szabályos trapézt. Területét úgy számítjuk ki, hogy az alapvonal C—D és fedővonal (E—F) hosszát összeadjuk, elosztjuk kettővel (ez a távolság a középvonal) és megszorozzuk a magassággal (A—B).

9. ábra.

10. Egyenlőoldalú háromszög szerkesztése. (10. ábra.)

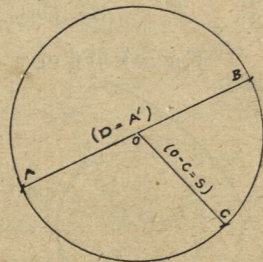
Adva van A—B távolság, amelyből egyenlő oldalú háromszöget kell szerkeszteni. Körzőnyílásba vesszük A—B távolságot és A—B pontokból körívet húzunk. A metszést összekötjük A és B pontokkal, megkapjuk a kívánt eredményt. Az egyenlő oldalú háromszögnek egy-egy szöge 60° , szögeinek összege, mint minden háromszögé, 180° . A háromszögek területét megkapjuk, ha a fél magassággal (C—D) megszorozzuk az alapvonal (A—B) hosszát.

10. ábra.

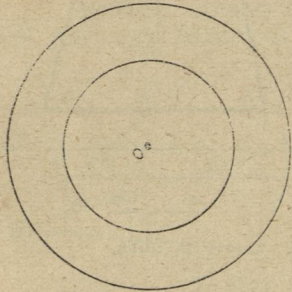
11. A kör és részei. (11. ábra.)

A kör középpontján (O) keresztül húzott egyenest — az ábrán A—B, — átmérőnek ($D = \text{diameter} = \hat{A}$), a felét — az ábrán O—B, vagy O—C, — sugárnak ($S = r$) nevezzük. A sugár pontosan 6-szor mérhető rá a kör kerületére. A kör kerületét megkapjuk, ha az átmérőt (\hat{A}) megszorozzuk $3'14$ -el. ($3'14 = \text{Ludolf-féle szám} = \pi$). A kör területét megkapjuk, ha a sugarat megszorozzuk önmagával ($S \times S$) és az eredményt még megszorozzuk $3'14$ -el.

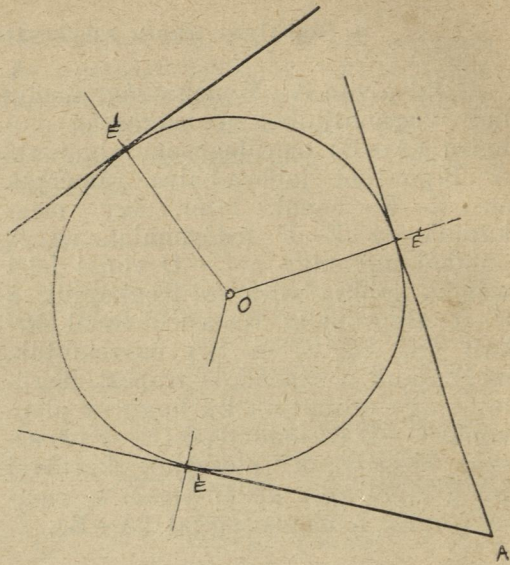

11. ábra.

Két kör egymásba rajzolva körgyűrűt alkot (12. ábra), melynek a területét úgy kapjuk meg, hogy a nagy kör területéből kivonjuk a kis kör területét.

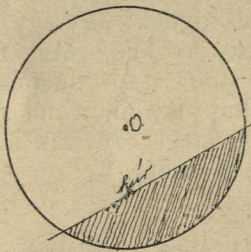

12. ábra.

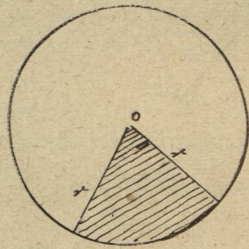

13. ábra.

A körhöz húzott érintő egyenesek (13. ábra) érintő pontját (É) a kör középpontjából (O) az érintő egyenesre húzott merőleges metszése tüzi ki. A két egyenes szöge 90° . Egy pontból (A) is lehet két érintő egyenest húzni a körhöz, amelyeknek érintési pontjait (É) az előbbi módon határozzuk meg.

14. ábra.

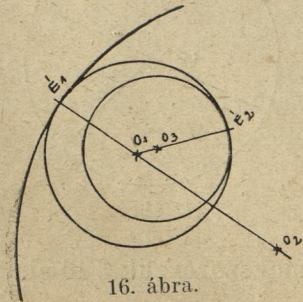

15. ábra.

Ha a kört egy egyenessel a középponton (O) túl elvágjuk, kapjuk a körszeletet. A metsző egyenest húrnak nevezzük. (14. ábra.)

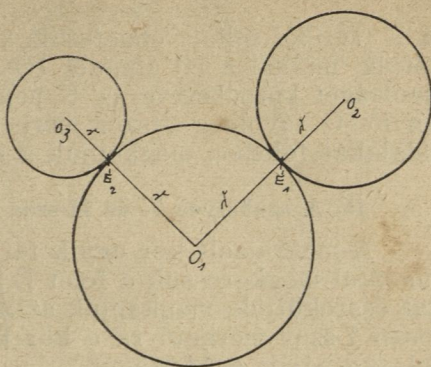
Két körsugár által (r) kimetszett körrészt körcikknek nevezzük. (15. ábra.)

Két egymásba rajzolt belülérintő kör érintő pontját a két kör középpontján (O_1-O_2 , vagy O_1-O_3) keresztülhaladó körsugarak metszése határozza meg. (16. ábra.)

16. ábra.

Két egymást kívülérintő kör érintési (É) pontját szintén a körközpontokon (O_1, O_2, O_3) keresztülhaladó sugarak határozzák meg. (17. ábra.)

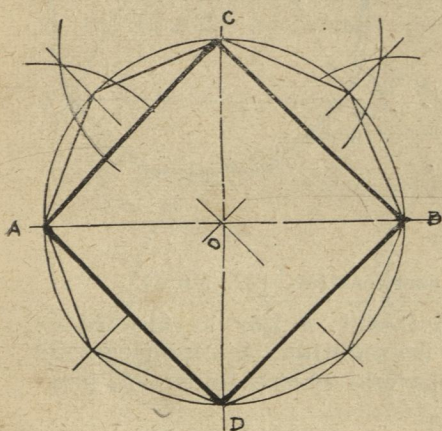

17. ábra.

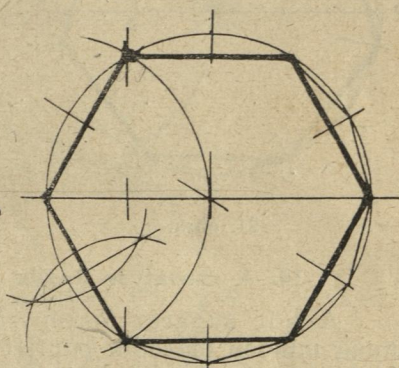
12. A szabályos 4- és 8-szög szerkesztése. (18. ábra.)

Rajzoljunk egy kört, melyben az O középponton keresztül húzott átmérőre merőlegest szerkesztünk a 2. fejezetben (2. ábra) tanult módon.

A kör területét metsző 4 pontot összekötve megkapjuk a négyzetet. Ha az oldalakat a már tanult módon (7. ábra) megfelezzük, megkapjuk a szabályos 8-szöget.

18. ábra.

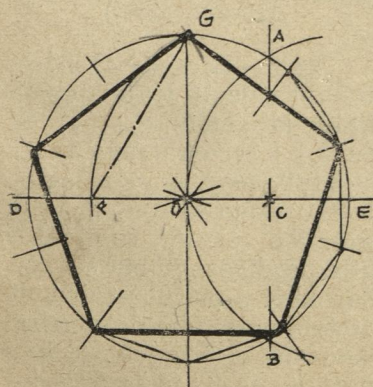
19. ábra.

13. A szabályos 6- és 12-szög szerkesztése. (19. ábra.)

Rajzoljunk egy kört, melynek kerületére a kör sugarát 6-szor rámérjük. Ez a 6-szög. Ha az oldalakat megfelezzük, megkapjuk a szabályos 12-szöget.

14. A szabályos 5- és 10-szög szerkesztése. (20. ábra.)

Rajzolunk egy kört, melyben az egyik átmérőre az O középpontból merőlegest ($O-G$) állítunk. Most a kör sugarával

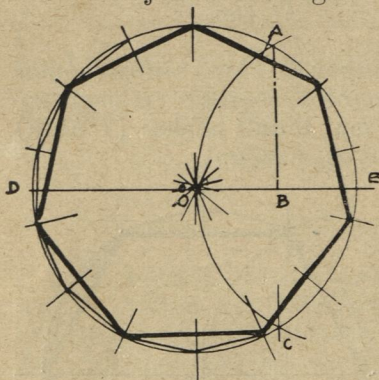

20. ábra.

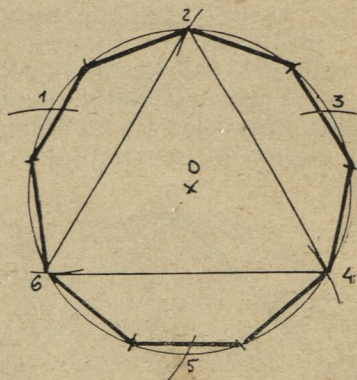
az E pontból a kört elmetszük, a metszéseket (A—B) összekötjük, miáltal a fél átmérőt (O—E) megfeleztük. A C és G távolságot körzöbevéve az F pontot metszük ki az átmérőn. Az F—G távolság ötször mérhető rá a kör kerületére. Az oldalakat felezve, megkapjuk a szabályos 10-szöget.

15. A szabályos 7- és 14-szög szerkesztése. (21. ábra.)

A megrajzolt kör egyik fél átmérőjének (O—E) a kör-sugárral megkeressük a felét E pontból. Ha az A—C pontokat összekötjük, megkapjuk az A—B távolságot, amely pontosan 7-szer mérhető rá a kör kerületére. Az oldalak megfelezve adják a 14-szöget.

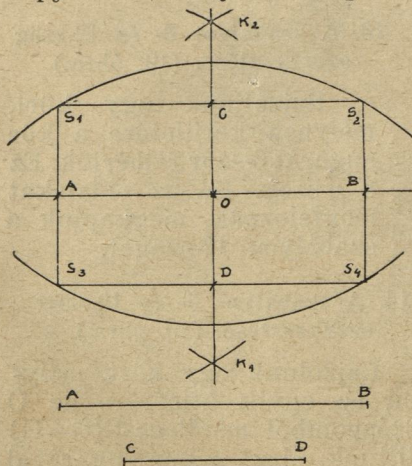
21. ábra.

22. ábra.

16. A szabályos 9-szög szerkesztése. (22. ábra.)

A kör sugarát 6-szor rávisszük a kör kerületére és annak minden második pontját összekötjük. A kapott egyenlő oldalú háromszög köríveit 3 egyenlő részre felosztva, megkapjuk a szabályos 9-szöget.

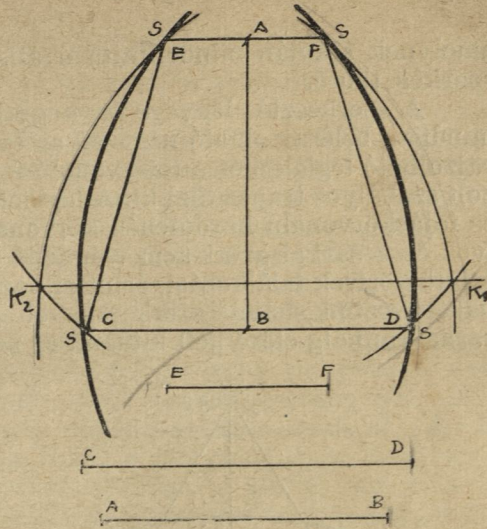
23. ábra.

17. Körív szerkesztések.

(23—24. ábra.)

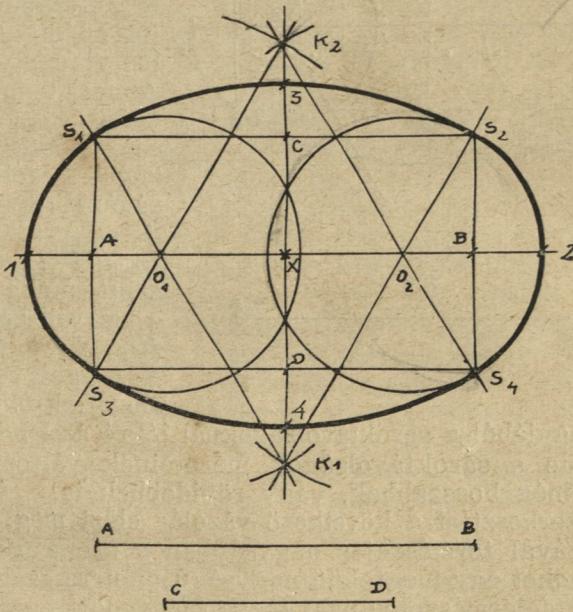
Az A—B és C—D méretekkel rajzolt téglalap sarkain áthaladó (S_1, S_2, S_3 és S_4) köríveket úgy szerkesztjük meg, hogy a téglalap hosszát (A—B = $S_1—S_2$) körzöbe vesszük és ezzel a körzőnyílással mind a négy sarokból a meghosszabbított függőleges felező vonalra metsződést húzunk. A kapott K_1 és K_2 metszéspontokból körzőnyílásba vesszük az ellenkező oldal sarkait és köríveket húzunk.

A szabályos trapéz (24. ábra) sarkaihoz a köríveket hasonló módon készítjük el. Az E—C távolsággal, mint a trapéz oldalával, az E és C, továbbá az F és D sarkokból egymást metsző köríveket rajzolunk, amelyek kitűzik a K_1 és K_2 középpontokat. A K_2 -ből körzőnyílásba vesszük az E, vagy C pontot és körívet rajzolunk. A másik oldalon ugyanígy a K_1 -ből rajzolunk körívet az F és D pontokat érintve.

24. ábra.

18. Ovális alakú hordófenék szerkesztése. (25—26. ábra.)

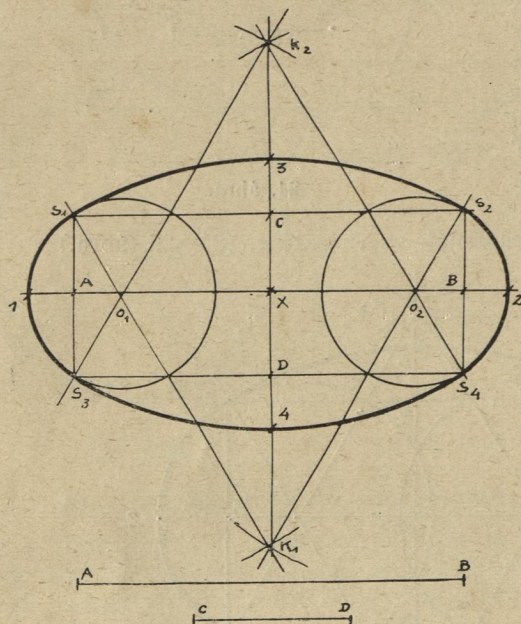

25. ábra.

Az ovális hordóknál az ovális fenékformát a 17. pontban leírt körívszerkesztés alapján bármilyen hosszú és széles méretben könnyen szerkeszthetjük meg. Mivel az eddigi szakkönyvek igen sokféle és nagyon bonyolult szerkesztései nehezen érthetők, kerestünk egy olyan általános szabályt,

amelynek alapján mindenfajta ovális fenék egyformán megszerkeszthető.

A szerkesztés lényege az, hogy kör-fenekű hordó sarkait mindig a belérajzolható négyzet, az ovális fenék sarkait a belérajzolható téglalap és a tojásvonalú fenék sarkait pedig belérajzolt szabályos trapéz tűzi ki. A legtöbb régi szerkesztésű ovális és tojáskörvonalú hordófenék körvonala azért nem volt szabályos és a sarkai azért nem voltak jó helyen, mert az egymást érintő körívek találkozási, érintési pontjait, amit a fenék sarkainak nevezünk, hamis szerkesztéssel állapították meg. A fenék sarkait mindig előre kell kitűzni, ez pedig csak úgy lehetséges,

26. ábra.

ha nem a fenék nagy- és kistengelyét, (1—2 és 3—4 távolságok) hanem a sarkok közötti hosszúságot és szélességet (S_1-S_2 és S_1-S_3 távolságok) alapítjuk meg, amely adatokból a szerkesztés folyamán önmagától adódik a kis- és nagytenyely hossza. A nagytenyely (1—2 távolság) természetesen mindig hosszabb lesz a sarok hosszúságánál (S_1-S_2 , vagy S_3-S_4), a kistengely is (3—4 távolság) szintén nagyobb lesz a sarokszélességnél (S_1-S_3 , vagy S_2-S_4). A tengelytávolságok önmaguktól adódó

hossza nagyjából a saroktávolságoknál $\frac{1}{3}$ résszel hosszabbak lesznek, de a saroktávolságok méreteinek változtatásával lehetnek még hosszabbak, vagy rövidebbek is.

A szerkesztést a következő vázolás előzi meg: Felvázolom ceruzával természetes nagyságban a megszerkesztendő ovális feneket egy megfelelő nagyságú papírra szabadkézzel úgy, hogy a természetes nagyságban megadott nagytenyely vonalzóval meghúzom (pl. 100 cm hosszú), megkeresem a felezési pontra (x) szerkesztett merőleges egyenest szerkesztek. A felezési pontra (x) szerkesztett merőlegesre mérem a természetes nagyságú kistengely felét az x pontból felfelé és lefelé, (pl. 30 cm). Így megkapom az ovális fenék kis- és nagytenyelyének eredeti hosszát, amelyeknek 1—2—3—4 számmal jelzett végpontjai egyúttal az ovális körvonal négy alap- vagy rögzített pontját jelzi.

Ezen a négy ponton keresztül szabadkézzel megrajzoló körülbélül az ovális körvonalat. A szabadkézzel megrajzolt ovális körvonalba belerajzoló az a téglalap, amelynek S_1-S_2 és S_3-S_4 csúcsai az ovális hordófenék sarkait képezik. Az így kapott sarkok hosszúságát (S_1-S_2 és sarkok szélességét (S_1-S_3)) pontosan lemérem és ennek alapján most már a szabályos ovális körvonalat megszerkesztjük akár kicsinyítve, akár pedig természetes nagyságban.

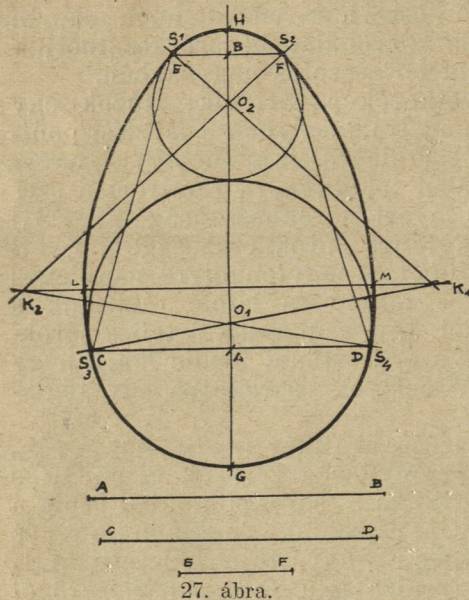
A szerkesztés a következőképp történik: Húzó egy vízszintes egyenest (nagy tengely), amelynek a felezési pontján (x) keresztülhúzó egy merőlegest (kis tengely). A nagy tengely felezési (x) pontjából jobbra-balra rámérom a szabadkézzel való vázolásnál nyert sarokhosszúság (S_1-S_2) felét, miáltal megkapom a teljes sarokhosszúságot ($A-B$ távolság). Most A -ból és B -ből a nagy tengelyre merőleges egyenest állítunk, melyekre felfelé és lefelé rámérjük a sarokszélesség (S_1-S_3) felét. Így megkapjuk a teljes sarokszélességet és vele együtt a szerkesztendő ovális fenék négy sarkát (S_1, S_2, S_3 és S_4), amelyek összekötve egy téglalapot adnak.

Ha most a sarkok hosszúságát (akár $A-B$, akár S_1-S_2 , vagy S_3-S_4 távolságot) körzőnyílásba vesszük és az S_1 és S_2 sarokpontokból lefelé, az S_3 és S_4 sarokpontokból pedig a kis tengelyre felfelé metsződést rajzolunk, megkapjuk a K_1 és K_2 középpontokat. A K_1, S_1 és S_2 , úgyszintén a K_2, S_3 és S_4 pontok összekötve két egyenlőoldalú 60° -os háromszöget alkotnak, amelyeknek mindegyik oldala = az $A-B$ sarokhosszúsággal. Ha ezt a sarokhosszúságot körzőnyílásba vesszük és a K_1 pontból az S_1 és S_2 pontokon keresztül körívet húzunk, akkor megkapjuk az ovális fenék laposabb, de nagyobb körívet, (S_1-3-S_2). Ugyanez a szerkesztés a K_2 pontból megismételve adja az ellenkező lapos oldalt. Az S_1, S_3 és S_2, S_4 pontokon átmenő kisebb, de domborúbb körívet, amelyek az ovális formának végződéseit képezik, a következőképp kapjuk meg: Az $A-B$ távolsággal szerkesztett egyenlőoldalú háromszögek ($S_1-K_1-S_2$ és $S_3-K_2-S_4$), az 1-2 nagy tengelyt O_1 és O_2 pontokban metszik. Ezen pontok adják a kisköröknek a középpontjait. Ezen pontokból (O_1, O_2) a sarkokon keresztül (S_1, S_3 és S_2, S_4) kört rajzolunk, amelyek érintkeznek a nagyobb és laposabb körívekkel. Ezzel az egyfajta szerkesztési eljárással megkapjuk a pontos mértani sarkokkal rendelkező szabályos, törésnélküli, folytatólagosan gördülékeny ovális idom körvonalait bármilyen nagyságban. Az ilyen szerkesztés mértani szabályossággal tüzi ki a szerkesztés leglényegesebb részét, a körívek találkozási, vagyis érintési pontjait (S_1, S_2, S_3, S_4), illetőleg az ovális fenék sarkait, mert a nagy körívek sugaraiba (K_1-S_1 és K_1-S_2 , illetve K_2-S_3 és K_2-S_4 távolságok) beleesnek a kis körívek sugaraiba (O_1-S_1 és O_1-S_3 , illetve O_2-S_2 és O_2-S_4 távolságok).

19. Tojaskörvonalú hordófenék szerkesztése.

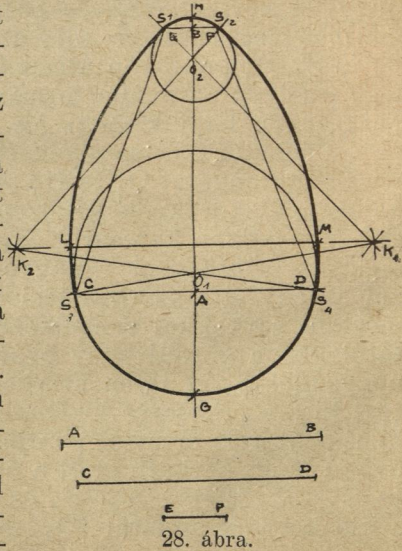
(27, 28, 29 és 30. ábra.)

A tojaskörvonalú hordófenék szerkesztése ugyanúgy történik, mint az ovális körvonalé. Itt is először szabadkézzel felvázoljuk a már tanult módon a nagyten-
gely (H—G) és a kistengely (L—M) természetes
hosszúságú mérete alap-
ján az eredeti nagyságú
tojaskörvonalat és bele-
rajzoljuk a fenék négy
sarkát képező (S_1 , S_2 ,
 S_3 és S_4) trapéz idomot.
Amikor már a szabad-
kézzel való rajzolás alap-
ján megállapítottuk és
lemértük a trapéz alap-
ját, (C—D távolság), a
fedőlap hosszát (E—F
távolság) és a trapéz ma-
gassági vonalának nagy-
ságát (A—B távolság),
csak akkor foghatunk
hozzá az igazi szerkesz-
téshez.

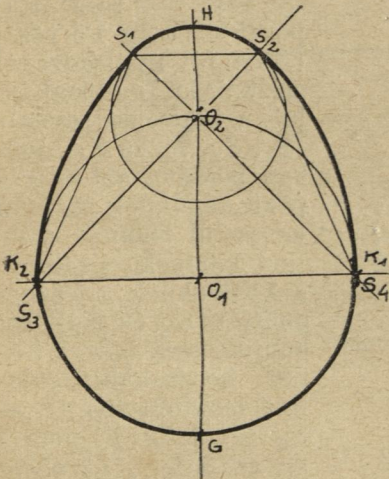
27. ábra.

A szerkesztésnél először húzunk egy vízszintes vonalat (a trapéz C—D alapja), ezt megfelezzük (A pont) és jobbra-balra rámérjük a szabadkézzel megrajzolt tojaskörvonal trapéz alapjának megállapított fél hosszúságát, akár kicsinyítve, akár természetes nagyságban s így megkapjuk a trapéz alapvonalának C—D hosszúságát. A C—D pontok gyuttal a tojaskörvonal S_3 , S_4 sarkait is képviselik. Most az A-ponton keresztül a C—D alapra egy merőleges egyenest húzunk és rámérjük az A-pontból a szabadkézi vázolásnál megállapított A—B trapéz nagyságot. Ez a távolság természetesen a tojaskörvonal H—G nagyten-
gelyére kerül. Ezután a B-ponton keresztül a C—D alappal húzunk egy párhuzamos vonalat (az A—B, vagy H—G nagy-

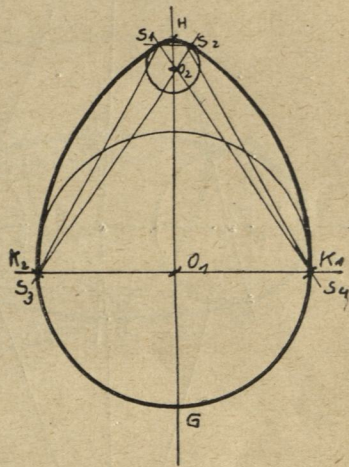

28. ábra.

tengely vonalára merőlegest és a B-pontból rámérjük jobbra-balra a trapéz fedővonalának felét, amelynek hosszát szintén a szabadkézi vázolásnál kaptuk meg. Ha most összekötjük a C—D, D—F, F—E és E—C pontokat, megkapjuk azt a trapézt, amelynek csúcsai a tojáskörvonal mértani pontosságú sarkait tűzik ki (S_1, S_2, S_3 és S_4). Ha most a trapéz bármelyik oldalát (C—E, vagy D—F távolság) körzöbe vesszük és a trapéz mindkét hosszabb oldalának végpontjaiból (C—E, illetve D—F pontokból) az ellenkező irányban metszést csinálunk, akkor megkapjuk a K_1 és K_2 pontokat, amelyekből az ellenkező félen lévő hosszabb trapéz oldalainak végpontjaiból (E—C és D—F) körívet rajzolunk. Ezek a körívek képezik a tojásvonal lapos íveit.

29. ábra.

30. ábra.

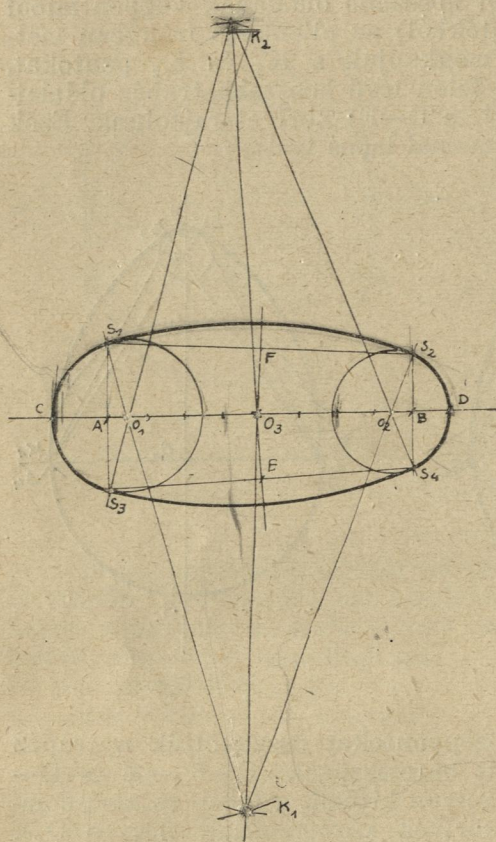
Ha a K_1 és K_2 középpontokat összekötjük a trapéz sarkaival, akkor a kapott háromszögek (C— K_1 —E és D— K_2 —F), a G—H nagytengelyen kitéjük a felső- és alsó domború kis- és nagy zárókörívek középpontjait (O_1 és O_2). Ezekből a sarkokig (C—D, illetve E—F pontokig) körzöbe vett távolsággal (kis- és nagykörív sugarai) megrajzoljuk a domború és folytatólagos körös befejezéseit.

Itt is, mint az ovális körvonalnál a körök érintési pontjai a trapéz sarkai, amelyek azért vannak mértanilag jól kitézve, mert a kis- és nagy domború és a két nagyobb lapos körív sugarai egy egyenesbe esnek.

A 29. és 30. ábrán ábrázolt tojáskörvonalak szerkesztése egyező az előzőkkel, csak itt, mivel a fenékbőség, illetőleg a trapéz alapja (C—D vonal) egyenlő a nagykör átmérőjével, az alsó sarok (S_3 — S_4) egyúttal a tojáskörvonal nagyobbik lapos körívének középpontjai lesznek (K_1 és K_2).

20. Tojáskörvonalú kád szerkesztése. (31. ábra.)

Ennek a körvonalnak a szerkesztése ugyanúgy történik, mint a tojáskörvonalú hordófenék szerkesztése, csak a körvonal C—D nagy tengelybe eső A—B trapézmagasságot 8 egyenlő részre osztjuk (az A—B távolságot megfelezzük, a feleket ismét felezzük és a negyedeket ugyancsak felezzük) és az A és B pontokból merőlegest állítunk. Ezen merőlegesekre az A pontból felfelé és lefelé az A—B távolságnak $\frac{2}{8}$ részét ($\frac{2}{8}$ rész = 2 rész), a B pontból pedig $1\frac{1}{2}$ részt (1 és fél nyolcadrészt) mérünk le. Így megkapjuk a körvonal sarkait (S_1, S_2, S_3 és S_4), jobban mondva azt a trapézt, amelynek sarkain keresztül mennek a lapos körívek. Ezeknek a köríveknek a középpontját (K_1 és K_2) úgy kapjuk meg, hogy a trapéz hosszabbik oldalait megfelezzük ($S_1—S_2$ távolság F pontja és az $S_3—S_4$ távolság E pontja) és ezen felezési pontokból (E és F) merőlegest állítunk a trapéz ellenkező oldalaira, amely egyenesek az O_3 pontban metszik egymást. Az O_3 ponttól felfelé és lefelé rámérjük a C—D nagy tengely ($1\frac{1}{2}$ rész) távolságát,

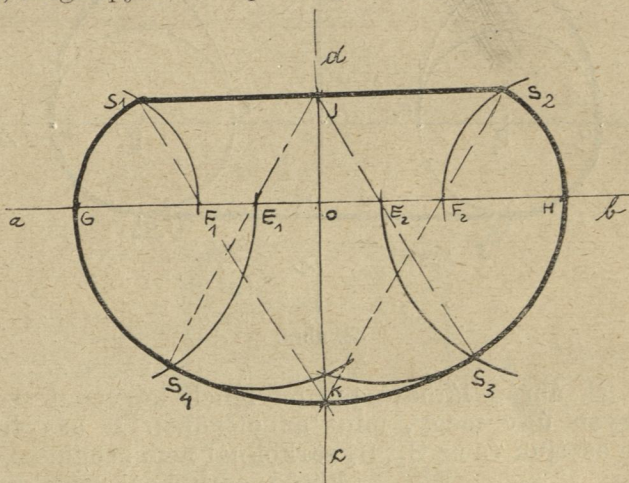
31. ábra.

amely kitűzi a K_1 és K_2 nagy körívek középpontját. Ezen középpontoktól mindig az ellenkező oldalra eső sarkokon ($S_1—S_2$ és $S_3—S_4$) keresztül meghúzzuk a tojáskerület hosszabbik lapos részét. Ha most a K_1 középpontot összekötjük az S_1 és S_2 sarkokkal, akkor a C—D nagy tengelyen megkapjuk a tojáskerület két kisebb és domborúbb, körös végződésnek O_1 és O_2 középpontját, amelyből a megfelelő sarkokon keresztül befejezhetjük a szabályos tojáskörvonalat, illetőleg a kádfenek területét.

21. Puttony körvonalak szerkesztése. (32, 33 és 34. ábra.)

A puttonyfenék-körvonalak szerkesztésénél inkább a kosárgörbékhez hasonló kerületek jutnak kifejezésre, amelyek egy-egy ovális körvonal részét képezik.

A 32. ábrán látható szerkesztést a következő módon készítjük el: A megadott $G-H$ nagytengelyt (puttonyfenék-szélesség) megfelezzük s a kapott O középponton keresztül merőlegest állítunk a már tanult módon a nagytengelyre. Ez a merőleges lesz a kistengely. Ha a $G-O$ és $O-H$ távolságokat megfelezzük, illetőleg a $G-H$ nagytengelyt 4 részre osztjuk, megkapjuk az F_1 és F_2 középpontokat, amelyekből

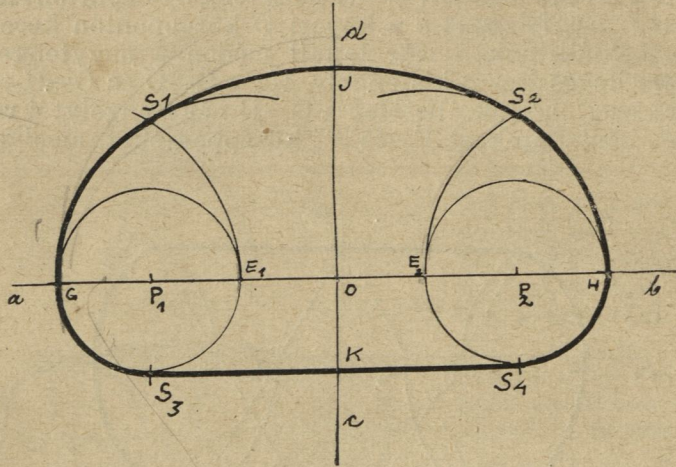

32. ábra.

a kistengely (puttony-vastagság vonala) d betűvel jelzett része felé az a és b nagytengely G és H végpontjaiból köríveket húzunk. Most ugyanezzel a körzőtávolsággal ($G-F_1$, vagy F_2-H) a H és G pontokból az F_1 és F_2 középpontokon keresztül az előbbi körívekhez metsző körívet rajzolunk, miáltal megkapjuk a puttonyfenék lapos oldalának S_1 és S_2 sarkait.

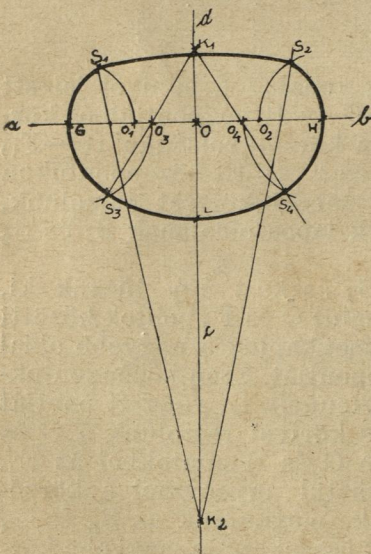
A puttonykörvonal S_3 és S_4 sarkait úgy tűzzük ki, hogy a nagytengely F_1 és O , valamint O és F_2 pontok közötti távolságait megfelezzük, miáltal megkapjuk a nagyobb oldal köríveinek E_1 és E_2 jelzésű középpontját. Ezen középpontokból körzőnyílásba vesszük a nagytengely G , vagy H pontját (E_1-G , vagy E_2-H távolság) és körívet rajzolunk a G és H pontokon keresztül. Ha most a G és H pontokból az E_1 , illetőleg E_2 középpontokon keresztül ugyanezzel a körzőnyílással ismét körívet rajzolunk, megkapjuk az S_3 és S_4 sarkokat. Az S_3 , K és S_4 pontokat összekötő legnagyobb körívet a J pontból a $J-K$ távolsággal húzzuk meg. Ha a

szerkesztésünk jó, akkor a $K-S_1$ és $K-S_2$ egyenesek az F_1 , illetőleg az F_2 középpontokon, a $J-S_3$ és $J-S_4$ egyenesek pedig az E_1 , illetőleg E_2 középpontokon haladnak keresztül. Ez a mértani szabályosság a körvonal sarkait tüzi ki helyesen, mert a kis- és nagykörívek sugarai egy egyenesbe esnek. Itt az S_1 és S_2 sarkok szögletesek.

33. ábra.

A 33. ábrán látható puttonyfenék körvonal szerkesztése ugyan úgy megy, mint az előzőnél. A nagytengelyt 8 részre osztjuk és az S_3 , S_4 sarkoknál nem szögletes, hanem

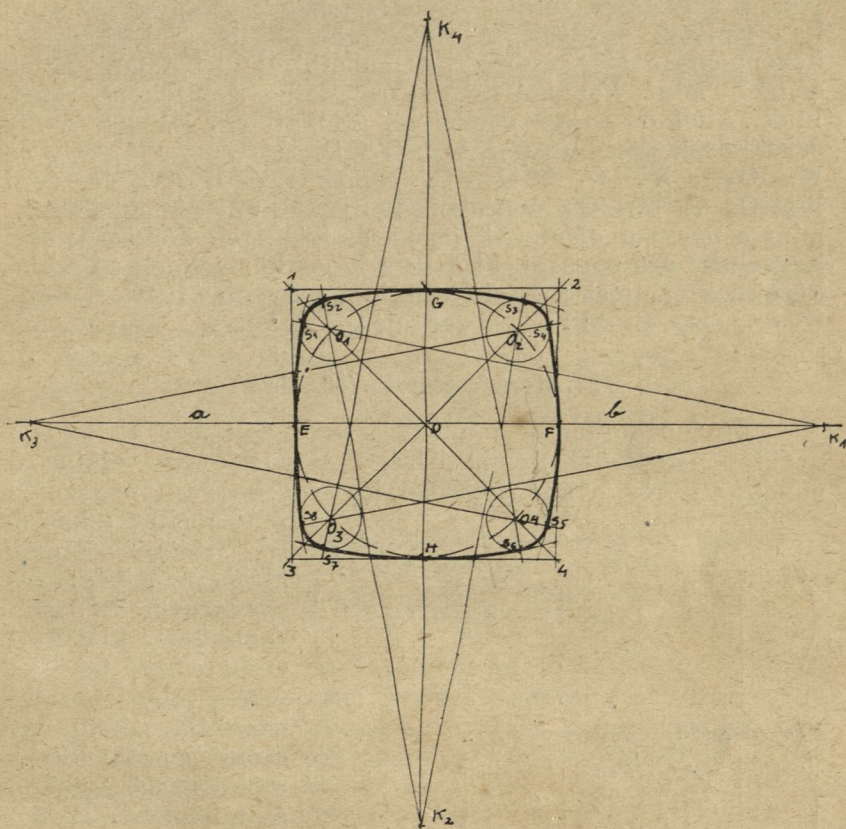
34. ábra.

körös sarkokat rajzolunk olyformán, hogy a $G-P_1$ és P_2-H körsugárral rajzolt kis körökön kívül egy érintő egyenest rajzolunk. Ha az $a-b$ nagytengelyre a P_1 és P_2 pontokból merőlegest húzunk, megkapjuk az S_3 és S_4 sarokpontok pontos helyét. Ezen egyenesek egyébként meghosszabítva az ellentétes oldalon lévő S_1 és S_2 sarokpontra mennek keresztül.

A 34. ábrán jelzett puttonyfenék körvonal szerkesztése a két előbbi szerkesztésnek a felhasználásával történik. Az $a-b$ nagytengely O felezési pontjára merőlegest állítunk, amely a kistengely lesz. Az $a-b$ nagytengely $G-H$ távolságát 6 egyenlő részre osztjuk, ($O-G = 3$ rész

és O—H szintén 3 rész) miáltal megkapjuk az O_1 , O_2 , O_3 és O_4 középpontokat. Ebből a 31. ábrával kapcsolatban ismertett módon meghúzzuk a megfelelő köríveket és kitűzzük a pontos sarkokat. Ha most a c—d kistengely meghosszabbított vonalára a K pontból 11 részt mérünk (a nagytengely $\frac{1}{6}$ részének 11-szerese), megkapjuk a K_2 középpontot, amelyből meghúzhatjuk az S_1 és S_2 sarkokon keresztül haladó lapos körívet.

22. Négyzetes kád körvonalának szerkesztése. (35. ábra.)

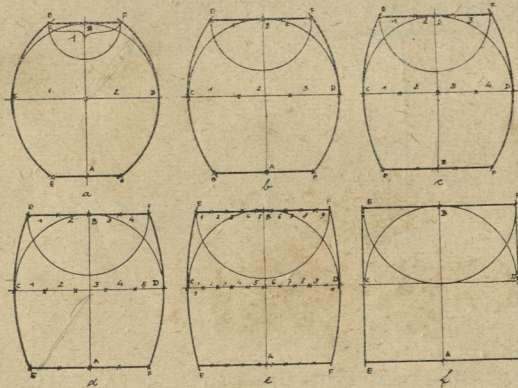
35. ábra.

A címben leírt kádfenek körvonalának megszerkesztése a következő módon történik: Húzzunk egy vízszintes vonalat, (a—b) amely a fenék egyik felező vonala, illetőleg tengelye lesz. Erre rámérjük a fenékbőség arányos lekicsinyített méretét (E—F) háromszor, miáltal megkapjuk a K_1 és K_3 pontokat. Most a K_1 és K_3 távolság felezési pontjára (O) merőlegest állítunk (c—d vonal) az a—b tengelyre. Az O pontból az O— K_1 távolságot felfelé és lefelé lemérjük és

megkapjuk a K_3 és K_4 pontokat. A fenékbőség fél méretét rámérjük a négy tengelyre az O középponttól s így megkapjuk az E, F, G és H pontokat. Ha most az $E-F$ és $G-H$ pontokon keresztül az $a-b$ és $c-d$ tengelyekkel párhuzamos egyeneseket húzunk, megkapjuk a fenék befoglaló négyzetét az 1, 2, 3, 4 csúcsokkal. Az 1—4 és 2—3 csúcsok egy-egy egyenessel az O középponton keresztül összekötve adják a négyzet átlóit. A négyzet laposan hajlított oldalait megkapjuk, ha a K_1 -ből E -ig és ugyanezzel a távolsággal a K_2 -ből G -ig, K_3 -ből F -ig és K_4 -ből H -ig a négyzeten belül köríveket húzunk, amelyek az átlókon metszik egymást. A sarok gömbölyítések kiskörének középpontját megkapjuk, ha mondjuk $O-H$ fenék félbőséggel, mint körsugárral a négyzetbe érintőkört rajzolunk. Ahol ez a kör metszi az átlókat, ott lesznek a kis sarokkörök középpontjai, O_1, O_2, O_3 és O_4 . A K_1-O_1 és K_1-O_3 , a K_2-O_1 és K_2-O_2 , a K_3-O_2 és K_3-O_4 és végül K_4-O_3 és K_4-O_1 pontokon keresztül haladó egyenesek, mint a négyzet oldalának lapos- és kis-sarok köröknek egy egyenesbe eső sugarai, kitézik a lapos köríveknek és a kis-köröknek érintési pontjait, vagyis a négyzetes fenék $S_1-S_2, S_3-S_4, S_5-S_6$ és S_7-S_8 sarkait.

23. Hordóosztások. (36. ábra.)

Minden hordónak van fenék- vagy fejtátmérője (kádárnyelven: fenékbőség) és hasbősége. A fenék- vagy fejtátmérő mindig a körös, ovális, tojásdad, kosárgörbe, vagy négyzetes

36. ábra.

fedőlapokra, a hasbőség pedig a dongák legnagyobb hajlására vonatkozik. A gyakorlatból kialakult szabály az, hogy a fenék, vagy fejtátmérő nagysága mindig egy arányszámmal kisebb mint a hasbőség. Ezt a megállapítást a hordóosztással tudjuk legkönnyebben megérteni. A hordófej- vagy fenék átmérőjét (bőség) felosztjuk bár-

mennyi egyenlő részre. Ez a hordóosztás. A hasbőség és fenékbőség osztását úgy kapjuk meg, hogy a hasbőségből kivonjuk a fenékbőséget, a kapott maradékkal elosztjuk úgy a has-, mint pedig a fenékbőség mértékszámát. Ha pl. valamely hordófej átmérője (fenékbőség) 60 cm és a hasbősége

75 cm, ekkor, mivel a 60 cm és a 75 cm különbsége 15 cm, a hasosztás 5, a fenék, vagy fejosztás 4 lesz, mert $75 : 15 = 5$ -öt és $60 : 15 = 4$ -et eredményez.

Ezek szerint minden hasosztás egy osztás-résszel nagyobb lesz, mint a fej- vagy fenékbőség. Minél kevesebb az osztás, annál domborúbb a hasbőség és minél több az osztás, annál kisebb hajlású hordót mutat. Ha hasosztás ugyanannyi, mint a fenékosztás, akkor a dongák nem domborúak, hanem teljesen egyenesek. A hordó hasosztásának növekedése a dongák fenéktágulását, az ú. n. szupolykót vonja maga után. A legnagyobb szupolykót a 36. ábra (f) szerkesztése mutatja. A kevés osztás folytán nagyon domború dongájú és a nagyon sok osztás folytán igen lapos dongájú hordók formátlanok és nehezen guríthatók.

A has- és fejosztáson kívül van még az ú. n. magassági osztás, amelynek összhangban kell lenni a másik két osztással. A három osztást együttvéve formaarányosságnak nevezzük.

Pl. ha egy hordó hasbőségének átmérője 70 cm, a fejbőség átmérője 60 cm és a két fenék középpontja közötti hordódonga magasság hossza 80 cm, akkor a hasbőség 7, a fejbőség 6 és a magasság arányszám 8, vagyis a hasbőség egyenlő $7 \times 10 = 70$ cm-rel, a fejbőség $6 \times 10 = 60$ cm-rel és a magasság $8 \times 10 = 80$ cm-rel. Ha valamely hordó hasosztása egyenlő a dongamagasság osztásszámával, akkor a hordó hasbősége egyforma a magassággal. A legszebb arányú hordók azok, amelyeknél a hasbőség és a dongahosszúság 5 osztású, a fejbőség pedig 4 osztású. A hordó magassága alatt mindig a dongahajlás két végpontja közötti egyenest (36. ábra m vagy h vonal), vagyis a donga hosszúságát kell érteni.

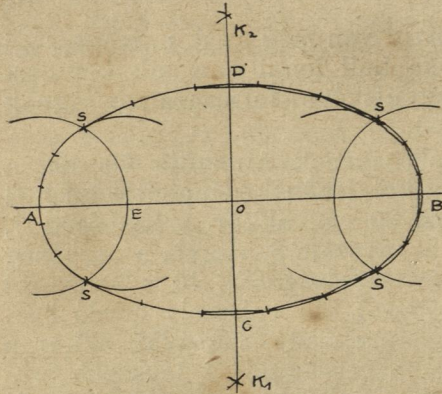
A 36. ábra 6 olyan különféle hordóosztást (a, b, c, d, e és f szerkesztések) mutat, ahol mindegyik hordó magassága, illetőleg a donga hosszúságok egyenlők a hasbőséggel. Legdomborúbb és legformátlanabb az „a” szerkesztésű hordó, mert a hasbőség 2 osztású. Az ilyen dongák nagy hajlásuknál fogva könnyen törnek és nehezen guríthatók. Az „f” szerkesztésű hordónál, miután a fej, illetőleg a fenékbőség, a hasbőség és a hordómagasság egyenlő méretű, a dongák teljesen egyenesek. Legszebbek az 5 hasosztású és hasbőség magasságú hordók.

Egyébként a has- és fejosztások minden méretű hordómagasságnál egyformán alkalmazhatók, tehát a dongahosszúság független a has- és fejosztástól, de formai szempontból mégis figyelembe kell venni, hogy a hordónak minél szebb dongaformát biztosítsunk.

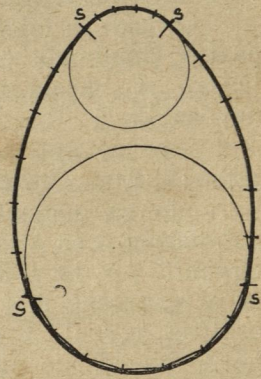
24. Dongaosztások. (37. és 38. ábra.)

A készítendő hordóknál, nemkülönben a különféle formájú más edényeknél a fenékforma területét bizonyos számú egyenlő részekre kell osztani, amely osztások mindig a dongák számát jelentik.

A körfenekű hordóknál a szabályos sokszögeknél már tanult módon osztjuk fel a kör területét annyi részre, mint ahány dongára szükségünk van. Az ovális körvonalú hordóknál a fenék négy sarka közötti két szemben lévő egyenlő hosszúságú laposan domborodó köríveit 5–6 szélesebb egyenlő-, az ovális kerület sarkait érintő két domborúbb köríveit szintén 5–6 egyenlő, de keskenyebb részre osztjuk. (37. ábra.)

37. ábra.

38. ábra.

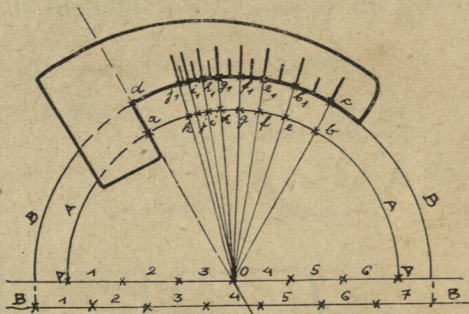
A tojáskörvonalú fenék dongaosztását a 38. ábra világosan szemlélteti.

25. A tűzőalakszer (Stichmodell) szerkesztése. (39. ábra.)

Ahhoz, hogy a hordófenék, illetőleg fej területének dongabeosztásai szerint a dongák úgy a fejnél (a csin-ben), mint pedig a hasbőségénél a dongafa vastagságának megfelelően pontosan és hézagmentesen egymáshoz illeszthetők legyenek, egy általunk elkészíthető köríves mérőlécre van szükségünk, amit tűzőalakszernek, vagy kádárnyelven módlinak nevezünk.

A szerkesztése és elkészítése a következőképp történik: veszünk egy olyan hosszú és széles deszkalapot, amelynek nagysága 5–6 cm-rel nagyobb, mint a készítendő hordófenék, illetőleg fejbőségének a fele. Egy papíron körzővel megrajzoljuk a hordóknak hasbőségének megfelelő természetes nagyságú köreit a kívánt has- és fejosztás alapján. Most a deszkalapon húzunk az O pontból két körívet a papírról

levett fej- és hasbőség természetes nagyságának megfelelően. Az O ponton keresztül húzunk egy egyenest (O—a—d vonal), annak „a” pontjából a kisebbik körívre jobbra rámérjük ugyanezen körív sugarát, vagyis a fenékbőség, illetőleg a fenékosztás felét, miáltal megkapjuk a „b” pontot. Az O—b pontokon keresztül húzott egyenes (körsugár), kitűzi a nagyobb, vagyis a hasbőség körívén a „e” pontot. Ha most az a—b körívtávolságot, mint a fejbőség felét, rámérjük a hasbőség körívére a „d” pontból, megkapjuk b_1 ponttal az első osztást, illetőleg tűzést. Ha a b_1 pontot az O-val összekötjük, a fejbőség körívén megkapjuk az „e” pontot. A „a”—„e” távolság a nagykörívre a „d” ponttól eredményezi az „ e_1 ” tűzést. Ez a pont ismét összekötve az O ponttal, a kisköríven kimetszi az „f” pontot, amit „a”—től „f”—ig lemérve és a nagykörívre ismét a „d” ponttól rámérve adja az „ e_1 ” tűzést, vagyis a 2 osztást. Ez a művelet 5-ször—6-szor megismételve eredményezi a pontos tűzőalakszert. Az osztás végeztével az egyes osztásokat megfelezzük és egy éles szerzőszámmal bekarcolva maradandóvá tesszük a jeleket, majd a képen vastag vonallal jelzett formát, a tulajdonképeni tűzőalakszert a deszkából kivágjuk. A dongafa vastagságának befelé kónuszosan keskenyedő oldalát a tűzőalakszer a—d belső oldaliránya szabja meg, amely a donga bármely részéhez téve mindig a hordó magasságát jelző középvonalba irányul.

39. ábra.

A 39. ábrán látható A—A vonal és körív a 6 osztású hordófej fél kerületét, a B—B vonal és körív pedig a hasbőség 7 osztású körének a felét mutatja.

Ilyen módszerrel bármilyen osztású hordóhoz készíthetünk pontos tűzőalakszert. Az ovális fenekű hordóknál mindig 2 db tűzőalakszerre (külön a szemben levő lapos körívekhez és külön a domborúbb körívekhez), a tojásdad- és puttonykörvonalaknál pedig mindig annyi tűzőalakszerre van szükségünk, mint ahány körívből összetevődik a fenékkörvonal.

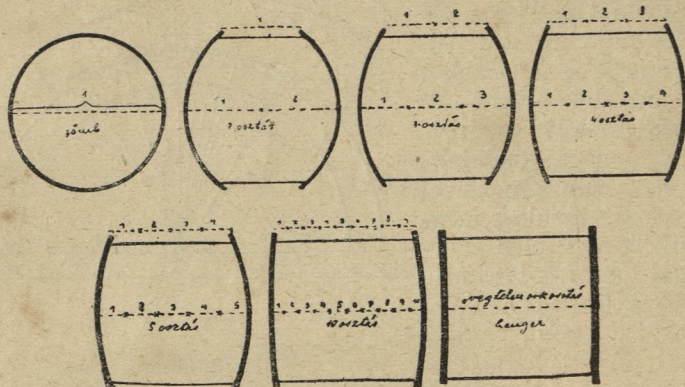
Jó világítás = fél munka!

Városi Villamostelep Pécs

26. Az osztásarányokról.

(A 23, 24 és 25. fejezetek összefoglalása.)

A műhelyszaknyelv tüzésnek (Stich), a tűzőalakszerre (Stichmodell) karcolt vonást nevezi. A kádárok többsége 6 osztásos (tüzéses) alakszert használ jelenleg úgy a hasas, mint a kevésbé szupolykós hordókhoz. És pedig olyképpen, hogy a kevésbé szupolykós hordót a rendes egy osztásra készíti és azt mondja, hogy a hordó „három stiches“, lévén a két osztáshatár 2 tüzés és az osztást felező félosztás a közbeeső harmadik tüzés. Ha hasasabbra akarja készíteni a hordót, akkor $3\frac{1}{2}$ „stichre“, vagy $4-4\frac{1}{2}$ -re készíti a hordót ugyanazon alakszerrel, mikor is $3\frac{1}{2}$ tüzés alatt $1\frac{1}{4}$ osztást, 4 tüzés alatt $1\frac{1}{2}$ osztást és $4\frac{1}{2}$ tüzés alatt $1\frac{3}{4}$ osztást ért. Éppen mert ez a szokás és elnevezés annyira általános,

40. ábra.

a fogalomzavart elkerülendő, a karcolt jelet tüzésnek, míg a tulajdonképeni tüzést helyesebb megkülönböztetésül *alakszerosztásnak* nevezzük.

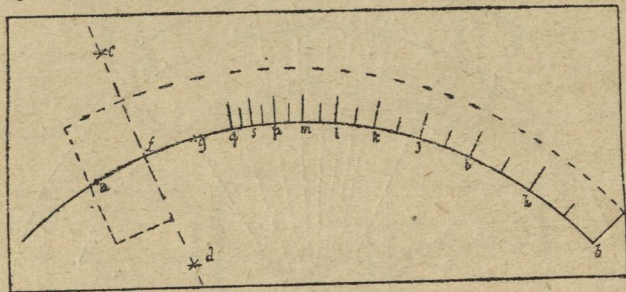
Kétségtelen, hogy a vázolt tüzési módszerrel is egész jól lehet boldogulni, helyesebb azonban az, hogy minden hordóformát a maga alakszerével készítsünk el, mert ez lehetővé teszi, hogy a hordó arányaival számolni tudjunk, míg a mai tüzési mód a számítást igen komplikálja.

Az osztás az az arányszám, mely a hordó hasi- és fejtátmérőjének egymáshoz való viszonyát fejezi ki. Minthogy a donga fejben egy *alakszerosztással* keskenyebb, mint hasban, a hordó fejtátmérője is egy az arányszámnak megfelelő *hasosztással* rövidebb, mint a hasátmérő. Legjobban például ezt megvilágítani.

Ha a hordóhas átmérője 75 cm, a fejtátmérő pedig 60 cm, akkor az arányszám 5 osztás, mert $75-60 = 15$, $75 : 15 = 5$ ($60 : 15 = 4$), tehát a hasátmérő 5×15 cm, a fejtátmérő pedig 4×15 cm. Ugyanez az arány érvényes ennek a hordónak don-

még megfelezzük s az alakszert kifűrészeljük. Ez a tűzőalakszernek geometriailag helyes szerkesztési módja. A műhelyben azonban egyszerűsíteni lehet a dolgot, úgy, amint jelenleg is országszerte dívik az alakszerszerkesztés. (L. 42. ábra.)

Egy vékony, előre megmunkált deszkácskára a haskör sugarával körívet írunk. Kis körzőnyílással tetszés szerint felvett f pontból az f és g, f egyenlő távolságokat feltűzzük s a és g pontokból c és d felező íveket megrajzoljuk és c f d pontokon át vonalat húzunk. Mire kivágjuk a deszkácskát b, f, d vonalak mentén. Az f, b távolságot, melyet valamivel hosszabbra veszünk, mint amilyen széles a legszélesebb donga, felosztjuk annyi egyenlő részre, ahány osztásos a hordó. A 42. ábrán feltüntetett alakszer 6 osztásos. Tehát az f, b távolságot 6 egyenlő részre osztjuk s egy ily osztást b-ből letűzünk h-ig. A távolságot h-tól f-ig ismét hat egyenlő részre osztjuk s egy ily osztást h-tól letűzünk i-ig. Ezt a beosztást mindaddig folytatjuk, míg a q, f távolság rövidebb, mint a legkes-

42. ábra.

kenyebb donga szélessége. Az egyes osztásokat megfelezzük és az alakszert egészen kivágjuk. Úgyes kádár úgy ki tudja fűrészelni az alakszert, hogy azon semmi utána javítani valója nincsen.

Lehet az alakszert úgy is készíteni, hogy az f, b ívet (42. ábra) felosztjuk annyi egyenlő részre, ahány osztásos a hordó pl. 6 részre. Egy ilyen hosszúságot letűzünk b-től h-ig. A b, h távolságot szintén felosztjuk 6 egyenlő részre s ebből 5 részt letűzünk h-tól i-ig. A h, i távolságot ismét hat részre osztjuk s belőle 5 rész hosszú darabot letűzünk i-től j-ig. Így folytatjuk tovább a tűzést, hogy a következő osztások $\frac{1}{6}$ résszel mindég rövidebbek lesznek az előző osztásnál.

Ha ezzel a hat osztásos tűzőalakszerrel 6 osztásos hordót akarunk készíteni, az egyes dongáknak hasban mindig 1 osztással (3 tűzéssel) szélesebbnek kell lenni, mint fejben. De mondottuk fentebb, hogy országszerte dívik a szokás, hogy ugyanezen 6 osztásos alakszerrel hasasabb hordót is készítenek olykép, hogy 3 tűzés (1 osztás az alakszeren) helyett $3\frac{1}{2}$ tűzés ($1\frac{1}{4}$ osztás az alakszeren),

4 tüzés ($1\frac{1}{2}$ osztás az alakszeren) és esetleg $4\frac{1}{2}$ tüzés ($1\frac{3}{4}$ osztás) a donga fejszélessége és hasszélessége közötti különbség. Ebben az esetben nemcsak a hordó alakja változik meg, amit ezzel az eljárással tulajdonképpen céloznak, hanem a hordó osztásszáma is, még pedig ily módon: $3\frac{1}{2}$ tüzésnél 5 osztás, 4 tüzésnél $4\frac{1}{5}$ osztás és $4\frac{1}{2}$ tüzésnél $3\frac{2}{3}$ osztás lesz a hordó arányszáma. Ennek a szokásnak az a magyarázata, hogy így egy alakszerrel több hordóformát lehet készíteni s nem kell mindegyikhez külön alakszer. Így fejlődött ki a gyakorlat s ma már a kádárok többsége csak azt tudja, hogy 6-nál több, vagy kevesebb osztással „is lehet“ alakszert készíteni. Pedig, mint a következőkben látni fogjuk, az osztásszám pontos ismerete lényegesen megkönnyíti a hordó méreteivel való számolást. Az itt leírt osztásarányt *hasosztásnak*, vagy *hasaránynak* nevezzük. Németül „Kopfstich“-nek mondjuk, amely elnevezés azonban nem helyes, mert az osztásszám a hasosztások számát fejezi ki, nem a fejlesztásokét.

Van azonban a hordónak még egy arányszáma, melyről a kádár, minthogy a gyakorlatban nem igen van vele dolga, nem is vesz tudomást. Ez az arány a *hordóosztás*, vagy *hosszarány*. Németül „Faßstich“. A hordó formája nemcsak a hasosztástól, hanem a hordóosztástól is függ. A hordóosztás egysége a hasosztás egy osztáshossza és arányszáma az a hányados, ahányszor a hasosztás 1 arányszámnak megfelelő hossza a hordó függélyes közép magasságában foglaltatik. Ha egy hordó hasátmérője 70 cm, fejtátmérője 60 cm és függélyesen mért magassága 78 cm, akkor a hasosztás arányszáma 7, a hordóosztás arányszáma pedig 7·8. A számítás módja ez:

$$70-60 = 10, 78 : 10 = 7·8.$$

Vagyis a hordóhas átmérője 7×10 cm, a hordófej átmérője 6×10 cm, a hordó merőleges magassága pedig $7·8 \times 10$ cm.

Látjuk tehát, hogy a kettős szupolykós edényforma méretei között bizonyos arányos összhang van. A hasátmérő egy osztással mindig hosszabb, mint a fejtátmérő; e kettőnek egymáshoz való viszonya a szupolykót szabályozza. A forma rövidegének, vagy hosszúságának kifejezésére a hordóosztás szolgál, mely, bár nem határozott számarányban, de azért *függ* a hasosítástól. A hordóosztások számának, egy kettős szupolykós formánál, legalább annyinak kell lenni, mint amennyi a hasosztások száma, mert ellenesetben a forma torz. Ha a hasosztások száma egyenlő a hordóosztások számával, akkor a szupolykós forma oly széles, mint amely hosszú. Minél több a hordóosztások száma, annál hosszabb a hordó. Geometriailag a hordóosztásnak a hasosztáshoz való viszonyát egy aránnyal fejezzük ki. Számokkal ezt az arányt így állapítjuk meg. Ha az edény magassága 140 cm,

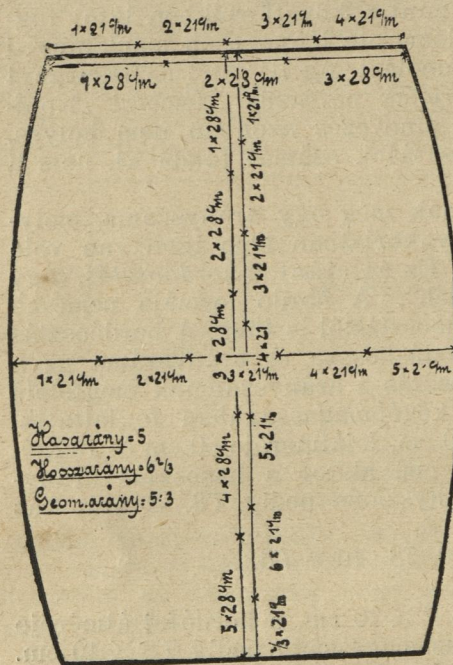
a fejtátmérő pedig 84 cm, akkor a magasság úgy aránylik a fejtátmérőhöz, mint 5 : 3 ($5 \times 28 = 140$, $3 \times 28 = 84$). Ha tehát tudjuk egy hordóról, hogy pl. a magassága 140 cm, a forma geom. aránya 5 : 3, a hasosztás pedig 5, akkor a fejtátmérőt és hasátmérőt így számítjuk ki:

$$28 \times 3 \text{ (a fejtátmérő geom. arányszáma)} = 84 \text{ cm,}$$

$$140 : 5 \text{ (a magasság geom. arányszáma)} = 28 \text{ cm,}$$

84 cm = a fejtátmérő, $84 : 4 = 21$ cm (egy hasosztás hossza)

$$21 \times 5 = 105 \text{ cm (= hasátmérő). (L. a 43. ábrát.)}$$

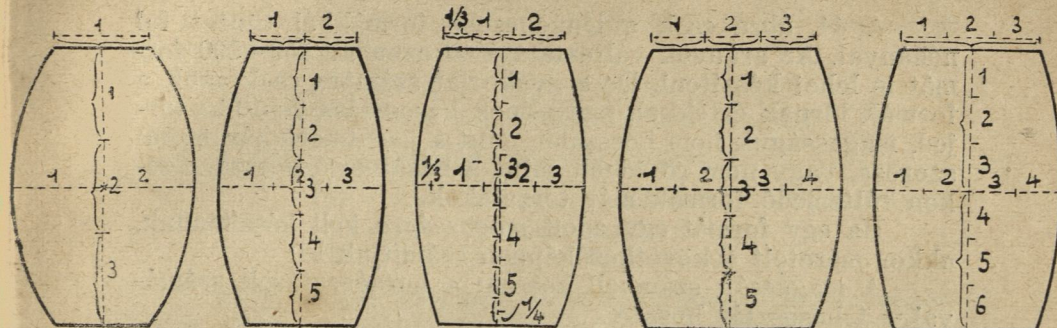

43. ábra.

forma változtatásánál mindig a has- és a fejtátmérők változnak meg, a forma arányszámainak megfelelőleg. Tegyük fel, hogy e 12 forma merőleges magassága 140 cm, akkor az 1. forma hasátmérője = $93\frac{1}{3}$ cm, fejtátmérője $46\frac{2}{3}$ cm. A 2. forma hasátmérője 84 cm, fejtátmérője 56 cm. A 3. forma hasátmérője $88\frac{6}{10}$ cm, a fejtátmérője 62 cm stb.*

A 45. ábrán láthatjuk a 44. ábra első öt formájának arányait egy állandó fejtátmérőre vonatkoztatva. Míg a 46. ábra ugyanazon öt forma arányait egy állandó hasátmérőre vonatkoztatva tünteti fel.

* Az elmélet megértését lényegesen megkönnyíti, ha az ábrát körzővel utána méregetjük és utána számítjuk.

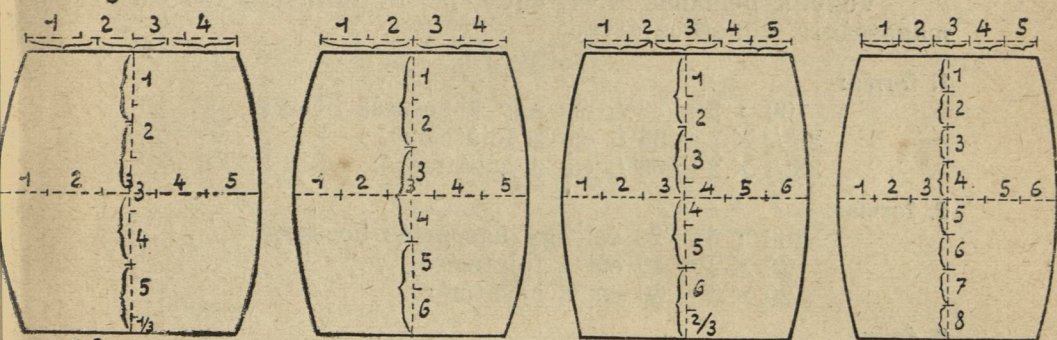
1 forma.
 Hosszarány 2 = 3
 Hosszarány 3 = 5
 Geom.arány 3:1 = 5:2

2 forma.
 = 3 1/3
 = 5 1/4
 = 9:4

3 forma.
 = 4
 = 5
 = 5:3

4 forma.
 = 4
 = 6
 = 2:1

5 forma.

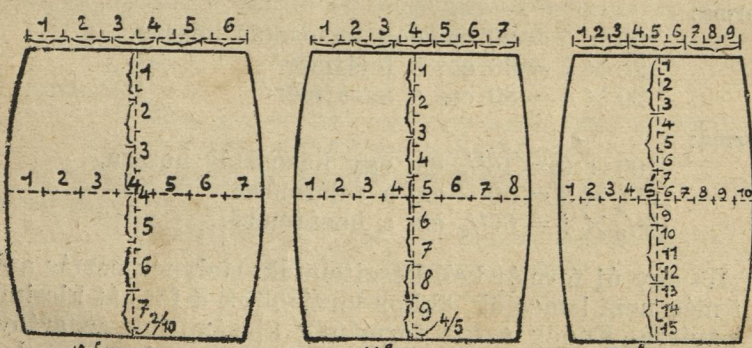

6 forma.
 Hosszarány = 5
 Hosszarány = 5 1/3
 Geom.arány = 4:3

7 forma.
 = 5
 = 6
 = 3:2

8 forma.
 = 6
 = 6 2/3
 = 4:3

9 forma.
 = 6
 = 8
 = 8:5

10 forma.
 Hosszarány
 Hosszarány
 Geom. " "

11 forma.
 = 8
 = 9 4/5
 = 7:5

12 forma.
 = 10
 = 15
 = 5:3

44. ábra.

A 44. ábra csak a lényegesebb formákból tüntet fel néhányat. Az arányok változtatásával azonban 150—200 formát is lehet készíteni. De a gyakorlat számára csak azok a formák bírnak értékkel, melyeknek hasosztása 2—10-ig terjed, magasságuk nem hosszabb, mint a hasátmérő háromszorososa, vagy nem rövidebb, mint a hasátmérő hossza. Ezen túlterjedő formák már torzalakok.

Ha egy formát egy adott *magasságra* kell készítenünk, akkor méreteit a következőképpen számítjuk ki:

A magasság számbeli hossza: a hordóosztások számával = 1 hasosztás hossza.

1 hasosztás hossza \times a fejosztások számával (eggyel kevesebb, mint a hasosztások száma) = a fejátmérő.

1 hasosztás hossza \times a hasosztások számával = a hasátmérő.

Vegyük példának a 44. ábra első öt formáját, 100 cm magasságra vonatkoztatva.

1. forma:

$$\begin{aligned} 100 : 3 &= 33\frac{1}{3} \text{ cm egy hasosztás hossza,} \\ 33\frac{1}{3} \times 1 &= 33\frac{1}{3} \text{ cm a fejátmérő,} \\ 33\frac{1}{3} \times 2 &= 66\frac{2}{3} \text{ cm a hasátmérő.} \end{aligned}$$

2. forma:

$$\begin{aligned} 100 : 5 &= 20 \text{ cm egy hasosztás hossza,} \\ 20 \times 2 &= 40 \text{ cm a fejátmérő,} \\ 20 \times 3 &= 60 \text{ cm a hasátmérő.} \end{aligned}$$

3. forma:

$$\begin{aligned} 100 : 5\frac{1}{4} &= 19\cdot05 \text{ cm egy hasosztás hossza,} \\ 19\cdot05 \times 2\frac{1}{3} &= 44\cdot4 \text{ cm a fejátmérő,} \\ 19\cdot05 \times 3\frac{1}{3} &= 63\cdot4 \text{ cm a hasátmérő.} \end{aligned}$$

4. forma:

$$\begin{aligned} 100 : 5 &= 20 \text{ cm egy hasosztás hossza,} \\ 20 \times 3 &= 60 \text{ cm a fejátmérő,} \\ 20 \times 4 &= 80 \text{ cm a hasátmérő.} \end{aligned}$$

5. forma:

$$\begin{aligned} 100 : 6 &= 16\frac{2}{3} \text{ cm egy hasosztás hossza,} \\ 16\frac{2}{3} \times 3 &= 50 \text{ cm a fejátmérő,} \\ 16\frac{2}{3} \times 4 &= 66\frac{2}{3} \text{ cm a hasátmérő.} \end{aligned}$$

Ha egy új formát kell készítenünk, melynek osztás arányait még nem ismerjük, akkor lerajzoljuk a formát kicsinyben papírra. Ennek a kis formának kiszámítjuk az arányszámait és ezeket az arányokat vonatkoztatjuk az esetleg megadott méretre. Vegyük például, hogy egy 180 cm magas hordót kell készítenünk s csak azt tudjuk, hogy hosszúkás formára kell készülnie. Rajzolunk tehát egy hosszúkás hordóformát, mely megfelel ízlésünknek, vagy egyéb kívánalmaknak és e minta után számolunk. Mondjuk, hogy a raj-

zolt forma hasátmérője 8 cm, fejtátmérője 6 cm, magassága pedig 12 cm; akkor $8 - 6 = 2$

$$8 : 2 = 4 \text{ a hasosztás arányszáma,}$$

$$12 : 2 = 6 \text{ a hordóosztás arányszáma.}$$

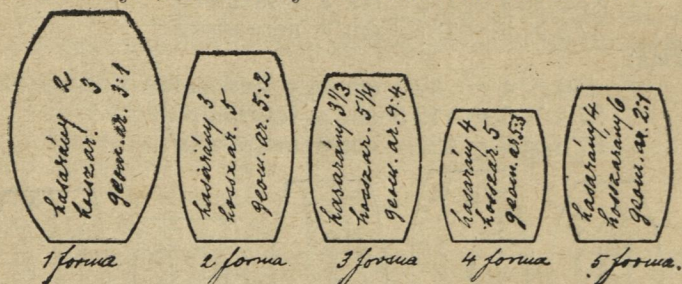
A 180 cm magasságra vonatkoztatva:

$$180 : 6 = 30 \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$30 \times 3 = 90 \text{ cm a fejtátmérő,}$$

$$30 \times 4 = 120 \text{ cm a hasátmérő.}$$

Előfordulhat azonban, hogy a hordónak nem a magassága, hanem a fejtátmérője ismeretes és ennek alapján kell a forma után a hasátmérőt és magasságot kiszámítani. Ez esetben a következőképpen járunk el. Példának vegyük a 45. ábra 5. formáját, 80 cm fejtátmérőre vonatkoztatva.

45. ábra.

1. forma:

$$80 : 1 = 80 \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$80 \times 2 = 160 \text{ cm a hasátmérő,}$$

$$80 \times 3 = 240 \text{ cm a magasság.}$$

2. forma:

$$80 : 2 = 40 \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$40 \times 3 = 120 \text{ cm a hasátmérő,}$$

$$40 \times 5 = 200 \text{ cm a magasság.}$$

3. forma:

$$80 : 2\frac{1}{3} = 34\frac{2}{3} \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$34\frac{2}{3} \times 3\frac{1}{3} = 114\frac{2}{3} \text{ cm a hasátmérő,}$$

$$34\frac{2}{3} \times 5\frac{1}{3} = 180\frac{2}{3} \text{ cm a magasság.}$$

4. forma:

$$80 : 3 = 26\frac{2}{3} \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$26\frac{2}{3} \times 4 = 106\frac{2}{3} \text{ cm a hasátmérő,}$$

$$26\frac{2}{3} \times 5 = 133\frac{1}{3} \text{ cm a magasság}$$

5. forma:

$$80 : 3 = 26\frac{2}{3} \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$26\frac{2}{3} \times 4 = 106\frac{2}{3} \text{ cm a hasátmérő,}$$

$$26\frac{2}{3} \times 6 = 160 \text{ cm a magasság.}$$

Ha a hasátmérő mérvadó a hasformánál (például a pince alacsony volta miatt), úgy a fejtátmérőt és magasságot így számítjuk ki. (46. ábra.) A hasátmérő legyen ez esetben 150 cm.

1. forma:

$$150 : 2 = 75 \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$75 \times 1 = 75 \text{ cm a fejtátmérő,}$$

$$75 \times 3 = 225 \text{ cm a magasság.}$$

2. forma:

$$150 : 3 = 50 \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$50 \times 2 = 100 \text{ cm a fejtátmérő,}$$

$$50 \times 5 = 250 \text{ cm a magasság.}$$

3. forma:

$$150 : 3\frac{1}{3} = 45 \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$45 \times 2\frac{1}{3} = 105 \text{ cm a fejtátmérő,}$$

$$45 \times 5\frac{1}{4} = 236\frac{1}{4} \text{ cm a magasság.}$$

3. forma:

$$150 : 4 = 37\frac{1}{2} \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$37\frac{1}{2} \times 3 = 112\frac{1}{2} \text{ cm a fejtátmérő,}$$

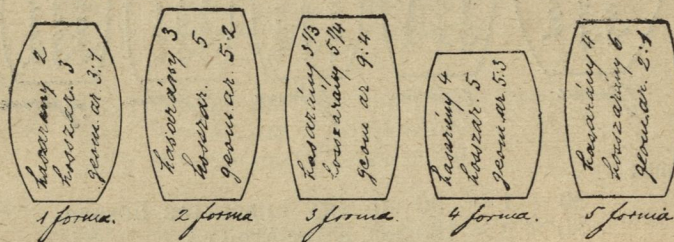
$$37\frac{1}{2} \times 5 = 187\frac{1}{2} \text{ cm a magasság.}$$

5. forma:

$$150 : 4 = 37\frac{1}{2} \text{ cm egy hasosztás hossza,}$$

$$37\frac{1}{2} \times 3 = 112\frac{1}{2} \text{ cm a fejtátmérő,}$$

$$37\frac{1}{2} \times 6 = 225 \text{ cm a magasság.}$$

46. ábra.

A geometriai arányt e számításnál nem vettük tekintetbe, hogy az elmélet annál világosabb és szabatosabb legyen. Meg kell azonban itt végül még jegyeznünk, hogy az esetben, ha a forma fejtátmérőjére és magasságára egy geometriai arányt állítunk fel, akkor a hordóosztást könnyen kiszámíthatjuk, még pedig olyképp, hogy a fejosztások számát elosztjuk a fejtátmérő geometriai arányszámával s így kapunk egy viszonzszámot. E viszonzszámot megszorozzuk a magasság geometriai arányszámával s e kettőnek szorzata lesz a hordóosztások száma. (Például a 44. ábra 1. és 2. formáin a hasosztás hossza éppen egyenlő a geometriai osztás hosszával.)

3. forma:

$$2\frac{1}{3} : 4 = \frac{7}{12} \text{ a viszonzszám,}$$

$$\frac{7}{12} \times 9 = 5\frac{1}{4} \text{ a hordóosztások száma.}$$

4. forma:

$$3 : 3 = 1 \text{ a viszonzszám,}$$

$$1 \times 5 = 5 \text{ a hordóosztások száma.}$$

5. forma:

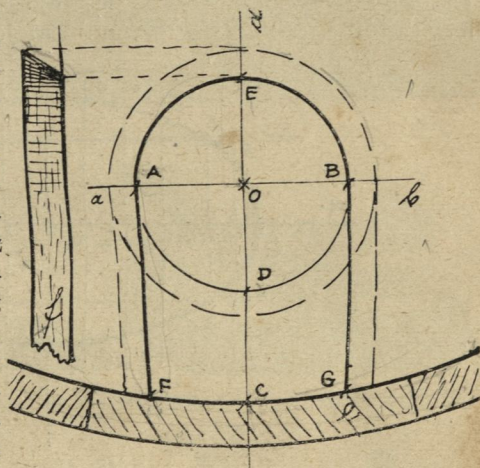
$$3 : 1 = 3 \text{ a viszonyszám,}$$

$$3 \times 2 = 6 \text{ a hordóosztások száma.}$$

A forma- vagy osztásarányokban tehát egy oly rendszert bírnak, mellyel tetszésünk szerint alakíthatjuk a formát. Az osztásarányok révén a kádár tervszerűen alakíthatja a hordóját s így ura a saját munkájának. Míg ezeknek hiányában az új forma készítésénél csak tapogatózunk, találgatunkra dolgozunk s így nem is tudhatjuk előre, hogy hordója „hogyan fog sikerülni“.

27. Hordóajtócskák szerkesztése. (47. ábra.)

Nagyobb méretű hordók fenekére a kitisztítás és mosás céljából leszerelhető ajtócskákat szoktak készíteni. A 47. ábrán látható ajtócskát a következőképpen szerkesztjük meg: Egy megfelelő körzőnyílással megrajzoljuk a hordófenék, illetőleg fejbőség egy részét (e = hordófenék kerülete a dongavégződéssekkel) és meghúzzuk az ajtócska függőleges tengelyét (c—d vonal). Most az ajtócska megfelelő fejszélességének a felét (A—O, vagy O—B kör sugar) rámérjük a C ponttól 3-szor a függőleges tengelyre (C—D—O—E távolság). O pontból az A—O sugártávolsággal rajzolunk egy teljes kört,

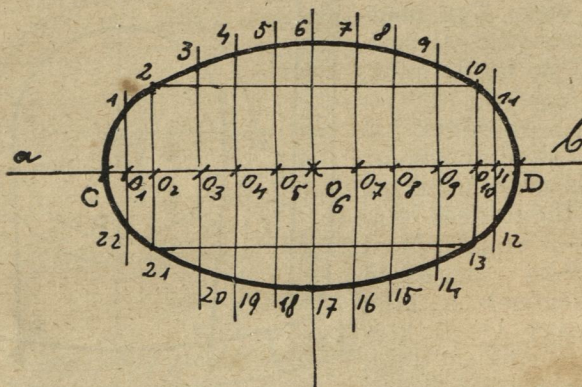
47. ábra.

amelynek az ajtófej szélességét jelző A és B végpontjaiból érintő egyeneseket húzunk a hordó fenék (e) kerületéig. Ezek az egyenesek nem függőlegesek, vagyis a c—d függőleges tengellyel nem párhuzamosak, hanem egy kissé lefele keskenyednek (F—C és C—G távolság valamivel kisebb, mint A—C, vagy O—B sugártávolság). A képen látható szaggatott vonal és az „f“ jelzésű rajzrészlet a kónuszosan kivágott ajtócska deszkavastagságát jelzi. Az ajtócskákat nem szabad egy deszkából kifűrészelni, mert a kivágással meggyengített fenékdieszka könnyen megvetemedik. Ezért a kifűrészélést lehetőleg úgy kell eszközölni, hogy a fenék két egymás mellett lévő deszkájára essék az ajtócska.

28. A szakrajzok természetes nagyságra való felnagyítása.
(48. ábra.)

A kádárnak nem áll mindig módjában az elkészítendő edényfenék szabásrajzát természetes nagyságban megszerkeszteni. Ilyenkor lekicsinyített méretben kell megrajzolni a feladatot és azt természetes nagyságúra át kell másolni. Az átmásolás igen könnyű dolog. A fontos az, hogy a természetes nagyságra átmásolandó szerkesztés (körvonal) minél több pontot tartalmazzon, mert annál pontosabb lesz a nagyítás.

A 48. ábrán látható ovális körvonalat úgy nagyítjuk fel a kívánt méretre, vagy a természetes nagyságra, hogy a kisrajzon meghúzzuk a vízszintes irányú hossz tengelyt ($a-b$), az O_6 -ból, azaz a középponttól, a hossz tengelyen jobbra-balra egyenlő távolságokat mérünk le (O_1, O_2, O_3 stb.), amelyeken keresztül az $a-b$ hossz tengelyre merőlegesen párhuzamos egyeneseket húzunk. A számozott O pontokon keresztül haladó párhuzamos egyenesek az ovális kerületén kimetszik a számokkal jelzett pontokat.

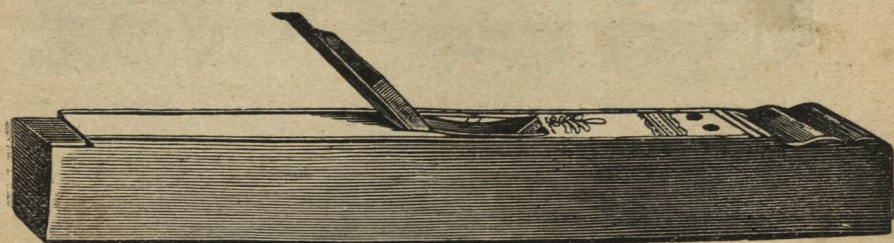
48. ábra.

Most ugyanezt elvégzem abban a nagyságban, amilyen nagy oválisra van szükségem. A nagyrajzon úgy kapom meg az ovális kerület számmal jelzett pontjait, hogy az $a-b$ hossz tengely O pontjaiból körzönyítésbe veszem a megfelelő távolságokat (pl. O_4-6 , vagy O_4-19 stb.) és a hossz tengely megfelelő O pontjaiból fel és le rámértem. Ezt minden O ponton keresztül elvégzem, természetesen a késméreteknek megfelelően többszörös nagyságban és akkor megkapom az ovális körvonalat a kívánt nagyságban. Az $a-b$ tengely $C-D$ végpontjait megkapjuk, ha a kisrajzon a O_6-D , vagy az O_6-C féltengelytávolságot a megfelelően nagyított méretben a nagyításon a O_6 -ból jobbra-balra mérem. Amikor a felnagyított ovális kerületének minden pontja már megvan határozva, akkor a pontokat szabadkézzel összekötöm. Egyébként minden idomot hasonló módon lehet felnagyítani a szükséges méretre.

III. Szerszámismeret.

Kádáripari kéziszerszámok.

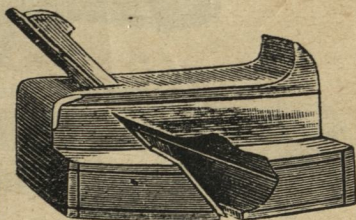
A kádáriparban a következő kéziszerszámok használatosak:

Taszítógyalú — Stossbankhobel

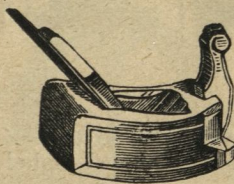
Színelő gyalú — Abrichthobel

Hézaggyalú — Spatzenhobel

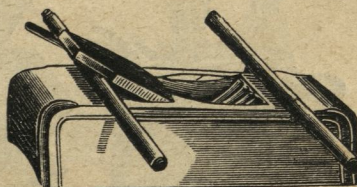
Simitógyalú — Glatthobel

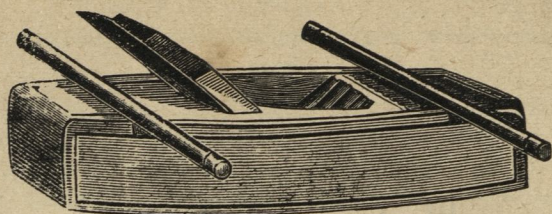
Belső dongagyalú — Garbhobel

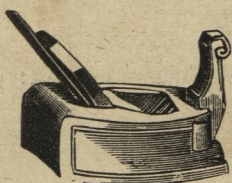
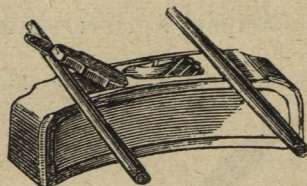
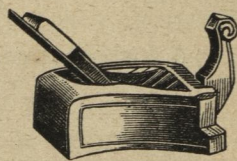
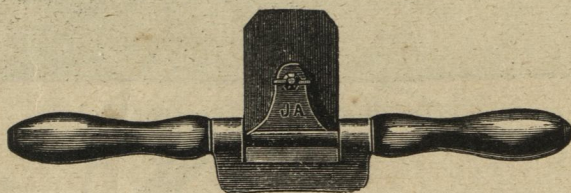
Füles simítógyalú
Schlicht-Zwiemandl

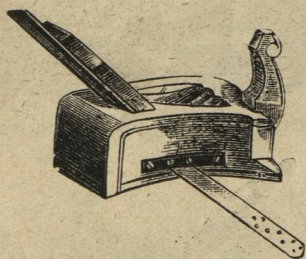
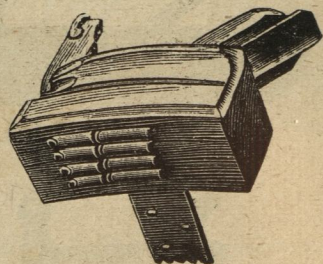
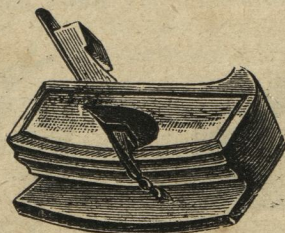
Füles külső dongagyalú
Streif-Zwiemandl

Tőkegyalú — Blöchelhobel

Külső dongagyalú
GarbhobelFüles körgyalú
Stemm-ZwiemandlKör- vagy vésőgyalú
Stemhobel

Amerikai dongagyalú — Streifhobel

Fenekszél-gyalú
Bodenbramschnitt-HobelKoszorú gyalú
KranzhobelCsinvágó gyalú
KimmhobelDongszélcifrázó gyalú
Froschbramschnitt-HobelCsinvágó gyalú
Kimmhobel

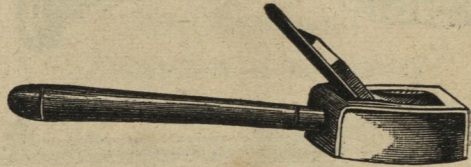
Fejlesztéc — Kopfrislatte

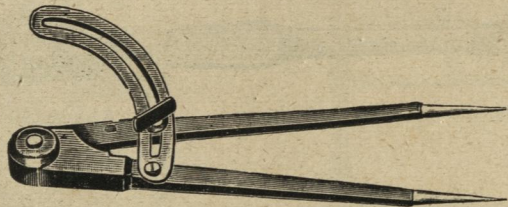
Fakörző — Holzzirkel

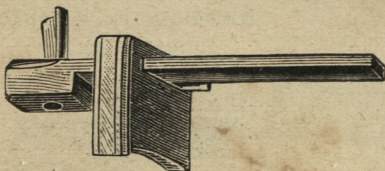
Edény vagy kádgyalú
Geschirr- oder Schabhubel

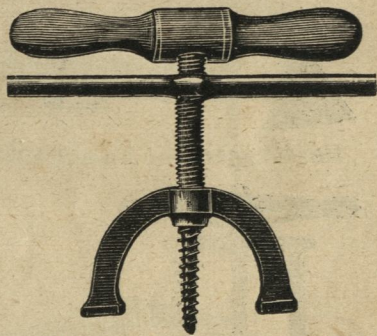
Nyeles edénygyalú
Geschirrhobel mit Stiel

Vaskörző — Zirkel

Fenekjelző — Bodenkamm

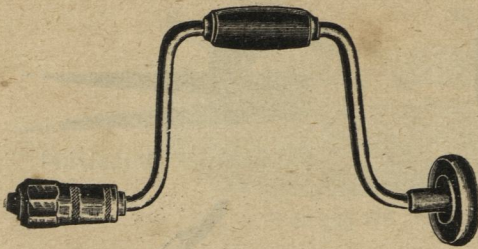
Aknahúzó csavaremelytyűvel
Beilzieher mit Schraubhebel

Hordódugóhúzó karikával
Spundheber mit Ring

Amerikai aknafúró
Amerikanischer Patent-Spundboher

Vasfurdancs — Bohrdrauben

Lyukverő — Durchschläger

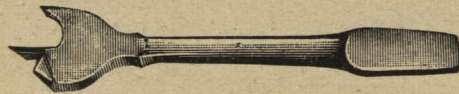

Lyukasztópad és szegecselő-serpenyő

Lochscheiben und Nietpfandel

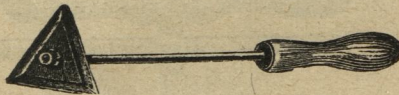
Amerikai központfúró — Amerikanischer Zentrumbohrer

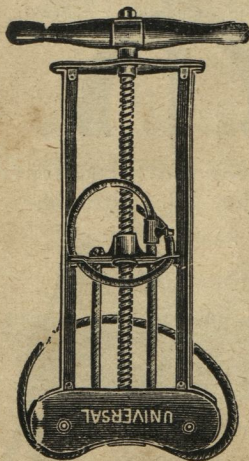
Központfúró — Centrubohrer

Abronshajtó kalapács
Setzhammer

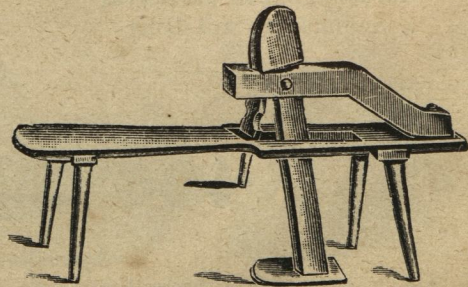
Aknafúró — Beilbohrer

Abronshajtó kalapács
Setzhammer

Hordókaparó — Fass-Schaber

Fejező és kézikalapács
Niet und HandhammerEgyetemes dongaszorító
Universal-Fasszug

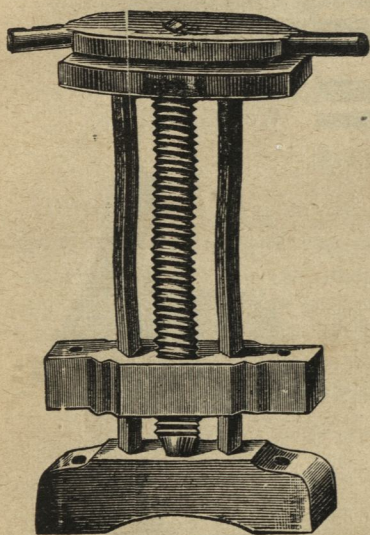
Abronshúzó — Reifzieher

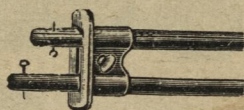
Vonószek — Hanselbank

Hordóürtartalom-mérték — Fass-Visier

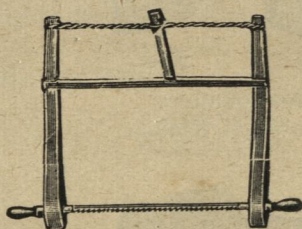
Dongaszorító — Fasszug

Vonómérték — Reissmodell

Fenekkihuzó — Auszügel

Hordóajtó-fűrész — Fasstürlsäge

Egyenes vonókés — Gradeisen

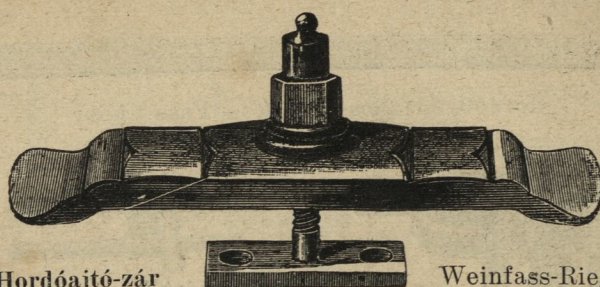
Görbe vonókés — Krummeisen

Vágókés — Schneidschnitzer

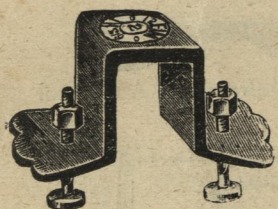
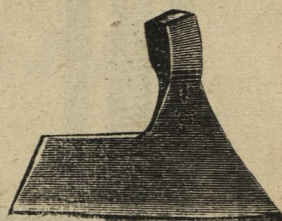
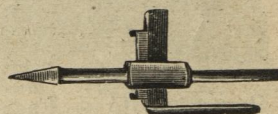
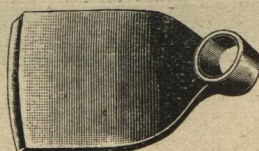

Verőkés — Schlagschnitzer

Hordóajtó-zár

Weinfass-Riegel

Hordóajtókapocs
Weinfasstürl KlobenErdei szekerce
WaldhackeKádár abroneskés
BindermesserFüles dongafúró
Handdaubenbohrer

Kádárszalu — Dexel

Szakvéleményre, tanácsra van szüksége, forduljon a
MAGYAR KÁDÁRIPAR szerkesztőségéhez

Szerkesztőség Budapest, X. Liget u. 6.
Pécs, Felsővámház u. 51.

Kiadóhivatal Pécs, Felsővámház u. 51.

Előfizetési díj évi 8 pengő. Postatakarék csekkszám: 58.346

IV. Kádáripari termékek.

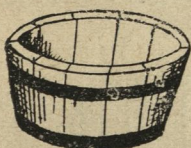
Faedények.

Hordók, kádák különböző nagyságban és alakban készülnek. A gömbölyű hordók az általánosan használtak, kedveltek az ovál, félovál, szegletes alakú hordók is. A kádakat ugyanilyen különféle nagyságban és alakban állíthatjuk elő. Káposztás, paprikás hordók, szapulók kisebb kádáknak minősülnek. A csomagoló hordók a gyárak által adott kivitelben a 34. oldalon levő táblázat szerinti méretben,

zsírholdók	50—100 és 200 kgr nagyságban
vajashordók	50 kgr nagyságban

készülnek.

A kisebb gazdasági, háztartási stb. faedények sokféle változatban állíthatók elő. Néhányat alábbiakban mutatunk be.

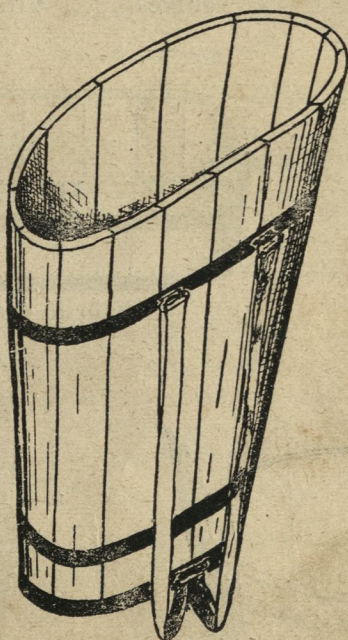
Kármentő

Kis virágedény

Rajnai kanesó

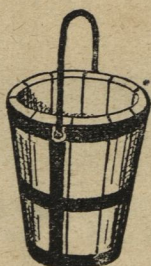
Szüretelő puttony

Borveder

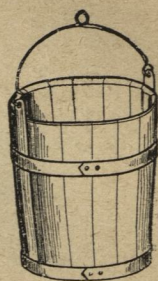
Vízkuva

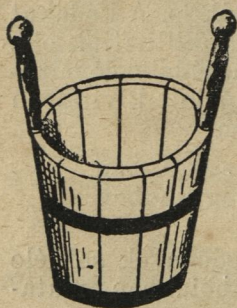
Roeska

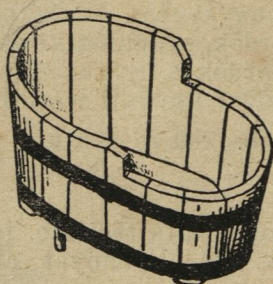
Merítő

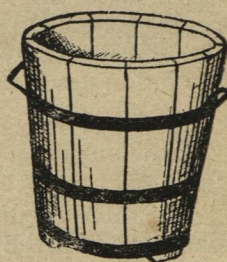
Kútveder

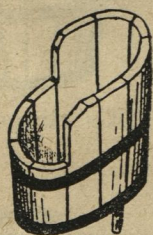
Fertály dézsa

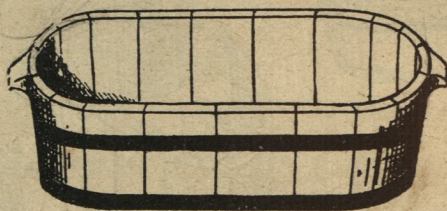
Töltike

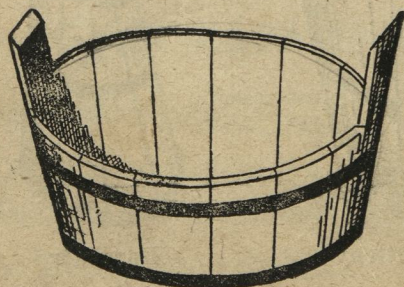
Virágedény vasfüllel

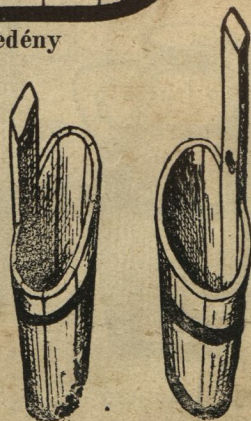
Kis töltike

Kiürítő edény

Dézsa

Itató esőbőr

V. Általános ismeretek.

I. FAKERESKEDELMI SZOKVÁNYOK.

(Kivonatos ismertetés.)

A háború előtti Magyarország fakitermelő és faexportáló ország volt. Trianon azonban óriási változásokat idézett elő és „Csonka Magyarország“ faállományának 80 %-át elvesztette. Fa-szükségletének — különösen puhafában — tetemes részét import útján kell fedeznie.

Még háború előtt megalkotott fakereskedelmi szokványokat (üzance) az utódállamok is fenntartották úgyannyira, hogy ezen szokványok az egymás közti kereskedelmi érintkezésben még ma is érvényben vannak.

A szokvány elnevezés tulajdonképpen a szokás, — megszo-
kott feltételek — rövid megjelöléséből támadt.

A faanyagok vásárlásánál, átvételénél, vitás kérdések, sűr-
lódások fordulhatnak elő. Ezeknek lehetőleg sima elintézése céljá-
ból állították össze a fakereskedelmi szokványokat, melyek ma
már a kereskedelmi életben szinte kötelező erejűvé váltak és
mint előljáróban említettük, azokat az utódállamok is elfogadták.

1. Fa-nemek.

Általánosságban kétféle fanemet különböztetünk meg: tüle-
velű és lomblevelű fákat.

a) Tülevelű fákhhoz tartoznak: luc, jegenye, fekete, erdei és
veres fenyők.

b) Lomblevelű fákhhoz tartoznak és iparilag is feldolgoztat-
nak: tölgy, cser, bük, gyertyán, juhar v. jávor, kőris, szil, hárs,
éger, nyír, nyár, akác és különböző gyümölcsfák (dió, körte.)

2. Termelési idő.

Amennyiben a termelési időre külön kikötés nincs, minden
fanem csak a nedvkeringés szünetelése alatt, október elejétől,
március végéig terjedő időszakban dönthető ki. Kivételt képez ez
alól a jegenye és lucfenyő, továbbá a bük. Ezek a fák nyáron is
kidönthetők termelés céljából.

3. Származási hely.

Ha a származási hely nincs kikötve, úgy az eladó bármely
származású fát szállíthat. Ha azonban a származási hely ki van
kötve, a vevő nem kifogásolhatja a fa struktúráját.

4. Készletárú.

Készletárú gyanánt csak oly árú adható el, amely az ügylet megkötésekor, tényleg készleten volt.

5. Körülbelül (cirka).

Ha valamely — rendszerint tömegárú — rendelésnél az eladás „körülbelül“, vagy „cirka“ megjelöléssel történik, úgy joga van az eladónak 5%-al többet, vagy kevesebbet szállítani. Ha pedig a szállítandó mennyiségnek felső és alsó határa van csak megjelölve, úgy joga van az eladónak a legkisebb mennyiséget szállítani, viszont a megrendelő köteles a legnagyobb mennyiséget is átvenni.

6. Vasuti kocsirakomány.

Vasúti kocsirakomány alatt 10.000 kg. súly értendő, de 5% súlyeltérés meg van engedve, különben a fuvardíj különbözet megtérítendő.

7. Költségmentesen (frankó).

Költségmentesen (frankó) vagy bérmentve a feladott árúnál az eladó köteles az árút a megjelölt helyre költségmentesen eljuttatni.

Bérmentve ab feladó állomás. Az eladó köteles az árút beraklatni és a vevő által megadott címre feladni.

Bérmentve ab leadó állomás. Az eladó köteles a rendeltetési állomásig a fuvar és költségeket viselni, de a vevő tartozik a kiváltási összeget az eladó terhére előlegezni. A kiváltás utáni költségek a vevőt terhelik.

8. Azonnal (prompt).

Azonnali szállításra vett árút köteles az eladó legkésőbb 14 napon belül a feladóállomáson beraklatni.

9. Folytatólagos (successive).

Folytatólagos szállításnál tartozik az eladó a szállítást a kikötött idő első negyedében megkezdeni és annak $\frac{1}{4}$ részét leszállítani még a határidő első felében.

Hó elején	alatt értendő	1—10-ig.
Hó közepén	„ „	11—20-ig.
Hó végén	„ „	21—30-ig.

Meghatározott napon való szállításnak, ha ez ünnepnap, úgy a legközelebbi hétköznap kell megtörténnie.

10. Kifogásolás.

Hiány megállapításánál, ha külön kikötés nincs, a felmerülő költségek az eladót terhelik.

11. Fizetés — vételár.

Ha egyéb kikötés nincs, a vételár átvételkor készpénzben fizetendő le. Váltóval való kiegyenlítés esetén, ha más külön kikötés nincs, a számla keltétől számított 3 havi lejáratú váltóval — kamat megtérítése mellett — egyenlítendő ki. Ha a vevő 8 napon belül a váltót nem adja át, úgy az eladó a készpénzfizetést követelheti. A kiegyenlítésnek költségmentesen kell történnie.

II. BORÜZLETI SZOKVÁNYOK.

**A Budapesti Árú- és Értéktőzsde tanácsa által elfogadott, a kádár-
ipart érintő és hordóügyletekre vonatkoztatható kereskedői
szokványok.**

3. §. A hordókban árusított borok árát mindig hordó nélkül kell érteni, kivéve Tokajhegyalját, ahol ha más kikötés nem történt, hordóval együtt értendő az ár. Hordóval együtt való eladás esetén — egyéb kikötés hiányában — jó tölgyfahordó értendő.

7. §. Termelőtől, vagy vagonvételeknél kereskedelmi forgalomban vásárolt must, vagy bor átvételéhez a vevő tartozik a szükséges hordókat szolgáltatni. Ha az ügylet nem határidőre lett kötve, és a hordókra vonatkozólag megállapodás nem jött létre, köteles a vevő azokat az ügylet megkötését követő 8 nap alatt feladni, vagy rendelkezésre bocsátani.

A kiskereskedelmi forgalomban vagonvételeknél kisebb szállításhoz szükséges hordókat tulajdonjogának sérelme nélkül, az eladó 60 napra szóló időre szolgáltatja.

Az eladó a szállításhoz kölcsönzött hordókért, ha azokat a vevő kikötött időben vissza nem küldi, kölcsöndíjat számíthat fel.

A hordókat kölcsönadó félnek jogában áll vevőtől biztosítékul a hordó százliterenkinti napi árát követelni.

Vevő az eladó hordóit legkésőbbben a teljesített szállítás napjától számított 60 nap alatt használható, tiszta, penészsmentes állapotban, jókarban és kénezve, feladó állomásra bérmentesen tartozik viszaküldeni.

Ha a vevő elmulasztja a kölcsönadott hordót az elszállítás napjától számított 60 nap alatt viszaküldeni, vagy a viszaküldött hordó penészes vagy hibás, (dohos, ecetes, stb.) állapotban érkezik vissza, eladónak jogában áll a hordó napi árának megfelelő vételárat felszámítani.

8. §. A hordónak a törvény által előírt módon hitelesítéssel kell ellátva lenni. A helytelen hitelesítésből eredő mértékkülönbözetest a vevő az eladóval a hordók kiürítése után azonnal és még az abroncsok megszorítása, avagy a hordók bármilyen javítása előtt tartozik közölni, máskülönben erre vonatkozó igénye elenyészik. A különbözetest hivatalos hitelesítéssel kell megállapítani. Ha a különbözetest legfeljebb $\frac{1}{2}$ %-ot tesz ki, a hiányt nem kell megtéríteni, és a vevő viseli a hitelesítéssel felmerült költségeket. Nagyobb különbözetek esetén azonban eladó köteles a

különbözet értékét megtéríteni és a hitelesítéssel egybekötött költségeket is viselni.

9. §. Olyan hordót, melynek ürtartalma 850 litert meghalad, szállításra csakis a vevő beleegyezésével lehet használni.

10. §. Ha az eladó az árut vevő hordóiba töltve „ab vasút” adja el, úgy dacára ezen kikötésnek, eladó nem köteles vevőnek a vasúti kocsikba épített hordóiba töltést végezni. Ezen kötelezettség csakis határozott kikötés esetén forog fenn.

16. §. Oly ügyleteknél, amelyeknél csupán a hordók darabszáma van megjelölve, de azok ürtartalma nincs kitüntetve, a szállítandó transzporthordók alatt 650—850 (átlag 750) liternyi, félhordók alatt 280—420 (átlag 350) liternyi, göncihordók alatt 136 liternyi és akós hordók alatt 50—70 liternyi ürtartalommal bíró hordókat kell érteni.

III. A HORDÓJELZÉSRŐL.

(Az 1907. évi V. t.-c. 24. §-a.)

Bort és sört, valamint egyéb szeszesitalokat tartalmazó hordók csak akkor hozhatók forgalomba, ha azokon az ürtartalom és az üres hordók súlya törvényes mértékben megjelöltetett. Az ürtartalom illetően megjelölése mellőzhető a belföldi szeszt tartalmazó hordóknál, ha azokban tartalmazott szesznek mennyisége a pénzügyi törvények és szabályok által elrendelt esetekben és azok rendelkezéseinek megfelelő módon, súly alapján pénzügyi közegek által állapítottatott meg, továbbá a külföldről érkezett bort, sört, vagy szeszt tartalmazó hordóknál, amennyiben a további eladás ezen eredeti tartályokban történik.

Felhatalmaztatik egyúttal a kereskedelemügyi miniszter, hogy amennyiben a kiviteli kereskedelem érdekében kívánatosnak mutatkoznék, a külföldre szállítandó töltött hordók ürtartalom szerinti jelzésnek esetleges mellőzésére nézve a kereskedelmi és iparkamarák meghallgatása után, rendeleti úton eltérő, kivételes intézkedéseket léptethessen életbe. A hordók ürtartalmának megjelölése a hordójelzés, vagyis a törvényes mértéket feltüntető, a kereskedelemügyi miniszter által rendeletileg közelebből meghatározandó bélyeg szabályszerű alkalmazása által történik.

Felhatalmaztatik a kereskedelemügyi miniszter, hogy megszabja azt a legnagyobb eltérést, amellyel a hordók egyrészét a jelzés alkalmával, másrészt a közforgalomban a rajtuk jelzett ürtartalom nagyságától különbözhetnek anélkül, hogy használatuk büntetés alá esnék.

IV. HORDÓJELZŐ HIVATALOK.

Hordójelzők alkalmazása. — A hordójelzői képesítés megszerzésének szabályai.

A hordójelzés és ennek kapcsán a hordójelző hivatalok működését az 1907. évi V. t.-c. III. fejezete és az ennek alapján kiadott

belügyi és kereskedelemügyi m. kir. miniszteri rendeletek szabályozzák.

A törvény 25. §-a szerint: a hordójelzést és újrajelzést a hordójelző hivatalok teljesítik, amelyeknek berendezésére, felszerelésére és elhelyezésére vonatkozó szabályokat, valamint az azok által a hordók jelzéséért szedhető díjak nagyságát a kereskedelemügyi miniszter rendeletileg állapítja meg.

A hordójelző hivatalok felállításáról és azok személyzetének előre meghatározandó rendes fizetéssel leendő díjazásáról a törvényhatóságok kötelesek gondoskodni. A törvényhatóságok erre vonatkozó — Hordójelzési szabályrendeletei — a m. kir. belügyminiszter jóváhagyása után lépnek életbe.

A hordók jelzéséért fizetett díjak azon törvényhatóságot illetik meg, amely a hordójelző hivatalt felállította.

Hordójelzőnek nemre való tekintet nélkül csakis oly, legalább 18. életévét betöltött, magyar állampolgár alkalmazható, aki a hordójelzők részére előírt és az 1908. évi 22.491. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelettel szabályozott szakvizsgát, az alább felsorolt m. kir. mértékhitelítő hivatalok bármelyikénél szervezett 3 tagú vizsgáló bizottság előtt sikeresen letette.

Ezen m. kir. mértékhitelítő hivatalok a következők: Budapest, Debrecen, Győr, Kaposvár, Miskolc, Pécs, Sopron, Szeged, Székesfehérvár, Szekszárd, Szolnok, Szombathely, Veszprém.

A hordójelzői szakvizsgára jelentkezők szabályszerűen felbélyegzett folyamodványukat azon m. kir. mértékhitelítő hivatalhoz tartoznak benyújtani, amelynél vizsgázní kívánnak.

A jelentkező köteles folyamodványához az alábbi okmányokat csatolni:

- a) születési bizonyítványát,
- b) előképzettségi és az eddigi foglalkozását igazoló okmányait,
- c) községi erkölcsi bizonyítványát.

A beérkezett folyamodvány alapján az illető m. kir. mértékhitelítő hivatal vezetője a jelentkezőnek a folyamodványban e részben kifejezett óhajának lehető figyelembevételével kijelöli azon hordójelző hivatalt, amelynél a jelölt kétheti hordójelzői gyakorlatot folytatni tartozik. A kijelölt hordójelző hivatalnak a gyakorlat sikeres befejezését igazoló jelentése alapján a mértékhitelítő hivatal a vizsga napját kitűzi és erről a jelöltet értesíti.

A vizsga írásbeli és szóbeli részből áll. Az írásbeli vizsga zárt ajtók mellett tartatik meg, ellenben a szóbeli vizsga nyilvánosan.

Az írásbeli vizsga egyrészt a hordójelzés és a méterrendszer körébe vágó gyakorlati életből vett kombinált számtani, mértani és természettani feladatok megoldásából, másrészt a hordójelzési közigazgatás körébe eső fogalmazványok megszerkesztéséből áll. A szóbeli vizsga tárgyai a következők:

- a) Számtan: A négy alapszámítás egész számokkal és

tizedes törtekkel. Egyszerű hármasszabállyal megoldható feladatok.

b) Mértan: A szögek fajai, mérések. Párhuzamos és merőleges egyenes. A háromszög, négyzet, téglalap és parallelogramm leírása, területeiknek kiszámítása. A kör kerületének és területének számítása. A test alkotórészei: lap, csúcs, élszög, lapszög. A kocka, a paralelepipedon, a hasáb, a gúla, a henger, a kúp, a gömb leírása, felületének és köbtartalmának kiszámítása.

c) Természettan: Súlyegységek. A fajsúly. Egyensúly az emelőrudon. Egyenlő és egyenlőtlenkarú mérleg. Hídmérleg, hőmérők. A folyadék fajsúlyának hőokozta változása.

d) A méterrendszer ismerete.

e) A mértékügyi közigazgatás.

f) A hordójelzési eljárás.

A vizsga anyagának megtanulását megkönnyítendő a M. kir. Központi Mértékügyi Intézet egy „Tájékoztató a hordójelzési szakvizsgára készülők részére“ című füzetet adott ki, mely a mértékügyi közigazgatásra, valamint a hordójelzési eljárásra vonatkozó rendeletek és utasításokkal együtt a nevezett intézet raktárától (Budapest, I. Németvölgyi-út 21. szám) szerezhető be.

Az 1908. évi 107.230. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet értelmében minden hordójelző köteles a hozzá utasított hordójelző jelölteket a hordójelzési szakvizsgára, a hordójelzési műszaki és közigazgatási eljárásából előkészíteni.

A hordójelzők a jelöltektől a hordójelzési gyakorlat megtartásáért jelöltenként 40 P tandíjat szedhetnek.

Ha a jelölt úgy az írásbeli, mint a szóbeli vizsgán a követelményeknek megfelelt, úgy részére a vizsga eredményéhez képest jelesen, jól, vagy kielégítően képesítettnek nyilvánító bizonyítvány állíttatik ki.

A hordójelzési vizsga díja 15 P, mely összeget a vizsga megkezdése előtt kell lefizetni. Akik hordójelzésre képesítő bizonyítványt nyertek, a törvényhatóságok által rendszeresített hordójelzési állásokra kinevezhetők, feltéve, hogy náluk a törvényben meghatározott, alább részletezett összeférhetlenségi esetek egyike sem forog fenne.

A törvény szerint „hordójelző“ nem lehet az, aki hordókat gyárt, vagy elad, vagy oly vállalatnak a tulajdonosa, vagy alkalmazottja, amely ezeknek gyártásával, vagy eladásával rendszeresen foglalkozik, vagy pedig üzlete gyakorlásánál jelzett hordókat használ. „Következésképpen nem alkalmazható hordójelzőként az, aki a kádáripárt űzi, mert a hordók készítését és javítását főképpen ez az ipar gyakorolja.“

A törvény szerint kihágást követ el és amennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik, 200 P-ig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő az a hordójelző, aki a hordót tudva hamisan, vagy anélkül lát el jelzéssel, hogy annak valóságos irtalmáról az előírt módon meggyőződött volna, vagy aki ilyen célra a jelzőeszközöket és bélyegzőket másnak rendelkezésére bocsátja.

Az olyan hordójelző, akit az előző bekezdésben foglalt kihágás miatt elítéltek, állását elveszti, s többé hordójelzőnek nem alkalmazható.

V. GYAKORLATI TANÁCSOK.

A csinke megerősítése. A fenekek behúzásánál, különösen, ha nagyon kiszáradt dongából készült a hordó, a hordóormótól apró darabkák letöredeznek, ezek a csinkék (németül Kimmdl, vagy Kindl.) Ezeket az apró, rendszerint vékony darabkákat természetesen vissza kell szögezni. A szögezésnél azonban e kis darabok gyakran kettéhasadnak. Ennek megakadályozására a szögnek hegyét akár lecsípjük harapófogóval, akár reszelővel tompára reszeljük és ezzel a tompa szöggel szögezzük vissza az ormóra a csinkét. Ily tompa szögnek beverésekor a csinke nem hasad.

Hordótömítőt házilag előállíthatunk a következőképpen: Egy edényben 4 rész konyhasó, 6 rész disznósír és 3 rész fehér viasz lassú tűzön felforrallandó és keverés közben tiszta hamut kell hozzáadni. Lehűlés után ez a hordókitt alkalmas kisebb repedések stb. betömítésére.

Hordók hitelesítés nélkül is szállíthatók. Üres hordókat hitelesítés nélkül is minden vasútállomás tartozik szállításra elfogadni.

Rejtett hiba hordóknál nem létezik. Vevő a hordót megnézheti kívülről és belülről is, kiforrázzhatja, de ha azután használatba vette, az esetleg később mutatkozó vagy keletkező hibákért a kádár nem felelős, és már megtöltve volt hordót visszavenni nem köteles.

Hordók parafinálásának előnyei. Parafinálás által új hordók egyúttal bortöltőképessé válnak (Weingrün), a bor párolgása és szivárgása csökken, a hordó tisztítása könnyebb, mert a faszilánkokban és pörusokba piszok nem rakódhat le és parafinált hordók nem penészednek olyan könnyen, a hordók tartósabbá válnak. Parafinálás által vörösbőr hordókba újra fehérbőr tölthető. Vendéglő üzemekben parafinált hordókban a bor jobban eltartható.

Hordók ászokolása. A hordókat a pincékben ászokra fektetik, hogy fejtési és más munkák könnyebben legyenek végezhetőek és hogy a levegő a hordókat alsó részükön és minden oldalon könnyen érje, ezáltal elkerülhető az idő előtti korhadás. A hordók rendszerint vízszintesen fekszenek az ászokon, de 50 hl-en felüli hordók úgy helyeztetnek ászokra, hogy kifelé egész keveset lejtjenek, azonban csak annyit, ami szabad szemmel alig észrevehető. Hegyalján a hordókat úgy helyezik ászokra, hogy azok kissé befelé hátra lejtjenek, miáltal a seprő, vagy alj a hordó hátsó részén gyülik össze. Az ászok lehet fából, téglából, terméskőből, betonból, vagy vasból. Legjobbak a puhafa ászokfák, mert nem rontják a hordót, de ezek hamar korhadnak. Tölgy vagy vörösfenyő-ászok száraz pincében 30—40 évig és tovább is eltart, nedves pincében hamarabb korhad, de impregnálással tartóssága

fokozható. Az ászok magassága rendszerint 35—40 cm. A hordók nem fektetendők közvetlenül a kemény ászokra, hanem puhafából készült ékalakú kölfákra.

Térfogatváltozása befagyott bornak. Egészen minus 5 fok Celsiusig a bor térfogata nem változik: A bor befagyása 5 és 7 fok Celsius hideg mellett következik be, amidőn a bor térfogata 2 százalékkal nagyobbodik és ez elegendő egy teli hordó szétrepesztésére.

*

Kisiparosnak nincs záróra. A kisipari munka megkezdésének és befejezésének idejét — a vasárnapi munkaszüneti rendelkezésektől eltekintve — a kézműiparost illetően mi sem korlátozza — legfeljebb a munkahiány. A 72.556/1912. K. M. számú elvi határozat azt is kimondja, hogy abban, ha egy iparos éjjel műhelyében, nagyobb zajjal járó munkát végez, s közcsendháborítás cselekményeinek elemeit megállapítani nem lehet, azt az iparost tehát, aki sürgős munkáján műhelyében éjjel is dolgozik, ezen a címen megbüntetni és a munka folytatásától eltiltani nem lehet.

Az 1913. évi XXXVI. t.-c. és az ezt kiegészítő 1921. évi XXVII. t.-c. kizárólag árúüzletekről szólnak.

Kisiparos szerszáma és gépi berendezése nem foglalható le adóban. Az 1908. évi XLI. t.-c. 2. §-a szerint a végrehajtás alól ki vannak véve és még a végrehajtást szenvedőnek beleegyezésével sem foglalhatók le a kisiparosoknak, kézműveseknek, stb. keresetük folytatásához szükséges szerszámok, eszközök és anyagkészlete 500 pengő erejéig. Bírói gyakorlat szerint a kisiparosnak nemcsak azon munkaeszközei és szerszámjai vannak a foglalás alól kivonva, amelyekkel ő maga dolgozik, hanem azok is, amelyeket segédszemélyzete használ.

*

A kontárkodó segédet saját nevével fedező iparos a kihágás előmozdítása miatt, mint bűnrészes marasztalandó a 90.022/1919. K. M. sz. elvi határozat szerinti kihágásban, az 1878. évi V. t.-c. 69. §-a értelmében.

A darabszámra dolgozó munkás és akinék előlege van, addig nem léphet ki, míg az átvett munkát a szerződésnek megfelelően be nem fejezte, valamint az sem, aki a munkabérére kapott előleget le nem dolgozta, vagy meg nem térítette. Viszont a darabszámra dolgozó munkás a munka befejezése előtt elbocsátható és nem igényelheti az el nem végzett munka bérét. A szolgálati viszony megszűnésekor az alkalmazott előlegét egy összegben levonhatja a munkaadó még akkor is, ha az az egész munkabért fölemészti. (Bp. törvényszék 38. §. 11.288/1926.)

*

A vevőfogdosás az üzleti versenynek olyan neme, amely kétségtelenül az üzleti tisztességbe és a jó erkölcsökbe ütközik, és a sértett versenytárs az ilyen magatartás abbahagyását és szándékosság és gondatlanság esetén a kár megtérítését követelheti. (1923. évi V. t.-c. 1. §-a). Az abbahagyási és kártérítési kereset-

tek az 1923. évi V. t.-c. 38. §-a értelmében alperes üzlettelepére illetékes törvényszék hatáskörébe tartoznak. Kizáróan abban-hagyás iránti kereset az idézett törvény 44. §-a értelmében kereskedelmi és iparkamarai választott bíróságnak hatáskörében is elintézhető. Ha azután a vevőfogdosás a szédelgő feldicsérés tényálladékaival egyesül, akkor a cselekmény a hivatkozott törvény 16. §-a értelmében már vétség s mint ilyen három évig terjedhető fogházzal és pénzbüntetéssel büntethető.

VI. KIVONAT A VÁMTARIFÁBÓL.

Tarifaszám 474:

Hordók, kádak és más kádármunkák, abronccsal, vagy anélkül, valamint ezek részei:

Puhafából, ideértve a legfeljebb 15 liter ürtartalmú orosz halashordókat keményfából is — vám 5'— aranykorona 100 kg-ként.

Keményfából — — — vám 15'— aranykorona 100 kg-ként.

Mindezek nyersen, vagy alapozva, pácolva, mázolva, mint: kád, veder, cseber, dézsa, fakupa, puttony, vajköpülő, vajashordó, vajas-, túró- és sajtosbödön, ecettartó, fafedő hordókhöz, hordódonga és fenékrészek hornyolva, gyalulva, vagy illesztve (csinnal ellátva).

Ásványolajos, más olajos, kátrányos és cserzőanyag-hordók használt állapotban — — — — — vámmentes.

Tarifaszám 199:

Kádárfa, ide nem értve az illesztett, gyalult hordóalkatrészeket, vagyis boros- és söröshordódonga, továbbá bükkdonga és az u. n. káddonga, még pedig hasítva, úgyszintén bárdal, vagy bognárszekercével épélüre megmunkálva, fűrészelve (hengerfűrészsel, dobfűrészsel is), vagy vonókéssel lesimitva, de tovább meg nem munkálva — — — — — vámmentes.

Tarifaszám 200:

Abroncesfa, hajlítva, hasítva, kapcsolóvátokkal — — — — — vámmentes.

„Jó világítás = fél munka!”

Pécs Város Villamostelep.

VII. MÉRTÉKEK ÁTSZÁMÍTÁSA.

Ürmértékek:

- 1 liter = 1 köbdeciliter.
 1 hektoliter = 100 liter = 0'1 köbméter.
 1 akó = 56'6 liter (0'566 hl.)
 1 meszely = 0'354 liter.
 1 itce = 2 meszely = 0'707 liter.
 1 pint = 2 itce = 1'415 liter.
 1 magyar akó = 64 itce = 0'543 hektoliter.
 1 erdélyi véka = 0'231 hektoliter.
 1 erdélyi veder = 0'124 hektoliter.
 1 pozsonyi mérő = 62'530 liter.

Hosszmértékek:

- 1 méter = 10 deciméter = 100 centiméter = 1000 mil-
 liméter = 3 láb 1 hüvelyk és 11'58 vonal, (jele 3' 1"
 11'58''')
 1 bécsi hüvelyk = 12 vonal (Strich) = 26'34 milliméter.
 1 láb = 12 hüvelyk = 0'316 méter.
 1 vonal (Strich) = 2'195 milliméter.
 1 röf = 0'777 méter.
 1 öl = 6 láb = 1'896 méter.
 1 kilométer = 1000 méter.
 1 angol hüvelyk = 25'4 milliméter.

Különbözők:

- 1 köbméter = 31'667 köbláb.
 1 köbláb = 0'032 köbméter.
 1 magyar hold = 1200 négyszögöl.
 1 katasztrális hold = 1600 négyszögöl.
 1 magyar mér föld = 8'353 kilométer.
 1 tonna = 1000 kilogramm.
 1 bécsi font = 0'56 kilogramm.
 1 gallon (angol ürmérték) = 4'54 liter.
 1 gallon (amerikai) = 3'78 liter.
 1 schock dongafa = 630 cm szélességű dongafa.
 1 buschel = 8 gallon (kb. 36 liter).

Favastagságok összehasonlítása bécsi hüvelyk (Zoll)
és milliméterrel:

$\frac{1}{2}$ Zoll = 13'170 mm	$\frac{9}{4}$ Zoll = 39'510 mm
$\frac{3}{4}$ Zoll = 19'755 mm	$\frac{7}{4}$ Zoll = 46'095 mm
$\frac{4}{4}$ Zoll = 26'340 mm	$\frac{8}{4}$ Zoll = 52'680 mm
$\frac{5}{4}$ Zoll = 32'925 mm	3 Zoll = 79'020 mm
4 Zoll = 105'360 mm	

A kádáriparban használatos némely német szó
helyes magyar kifejezése.

<i>Abrichhobel</i> = egyengetőgyalú	<i>Kimmhobel</i> = csinmetszőgyalú
<i>Aufkasteln</i> = felkalickázni	<i>Krummeisen</i> = görbekés
<i>Ausfuge</i> = külnyílás	<i>Lagerfass</i> = ászokhordó
<i>Ausfeuern</i> = kilángolni	<i>Lesebottich</i> = szüretelőkád
<i>Aufsetzkloben</i> = rákláb v. kaffancs	<i>Niete</i> = szögecs
<i>Auszieher</i> = fenékhúzóvas	<i>Oberbinder</i> = főkádár
<i>Bauchreif</i> = hasabroncs	<i>Pilli</i> = csöbör, veder
<i>Bauchriss</i> = hasarány	<i>Reissmodell</i> = vonalzószer
<i>Beildaube</i> = száddonga	<i>Rigli</i> = hordóajtózár
<i>Beschlagen</i> = vasalni	<i>Riss</i> = irdalás
<i>Bereifen</i> = abroncsozni	<i>Skart</i> = selejt (hibás dongák)
<i>Brackfrei</i> = selejtmentes (Lengyel o.)	<i>Skartieren</i> = selejtezni
<i>Brackfrei</i> = selejtmentes	<i>Skartfrei</i> = selejtmentes (dongafa)
<i>Braumeister</i> = főzdemester	<i>Spitzung</i> = szupolykó
<i>Dippel</i> = köldök	<i>Spreitzen</i> = fenék keresztfa
<i>Dippelstift</i> = kéthegyűszög	<i>Spundloch</i> = akonanyílás
<i>Falzhobel</i> = ajazógyalú	<i>Stemmen</i> = bütüzni
<i>Fasszug</i> = hordóesiga	<i>Stemmass</i> = bütüimérték
<i>Fassbinder</i> = kádár, bodnár, pintér	<i>Stemmhobel</i> = végelőgyalú
<i>Fasstür</i> = hordóajtózár	<i>Stich</i> = tüzés
<i>Frosch</i> = ormó	<i>Sireifsäule</i> = faragóoszlop
<i>Froschbramschnit</i> = ormócifrázás	<i>Schaber</i> = tisztítóvas
<i>Fuge</i> = ereszték	<i>Scheit</i> = hasáb
<i>Fünfstichiges Fass</i> = öttüzésű hordó	<i>Schlägel</i> = sulyokkalapács
<i>Gehre</i> = vápa	<i>Schnitzer</i> = kádárkés
<i>Gehrdaube</i> = vápadonga	<i>Transportfass vagy Fuhrfass</i> = szállítóhordó, 5–8 hl-es
<i>Geradeisen</i> = egyeneskés	<i>Vándli</i> = kármentő, kiürítőedény
<i>Glatthobel</i> = simítógyalú	<i>Verrohren</i> = gyékényezés, kákázás
<i>Halbfass</i> = félhordó, 3–4 hl-es	<i>Viertelschaff</i> = fertálydézsa
<i>Halbsreif</i> = nyakabroncs	<i>Weinfass</i> = boroshordó
<i>Hanselbank</i> = vonószerk	<i>Zapfenloch</i> = csaplyuk
<i>Hauptreif</i> = fejabroncs	
<i>Kimme</i> = csin, vagy ormó	

Szakismereteit bővíti a

MAGYAR KÁDÁRIPAR

szaklap olvasásával

Kiadóhiv.: Pécs, Felsővárház-u. 51. Előfiz. díj: évi 8 P. Postafak. csekkszla: 58.346

VI. Üzleti levelezés.

I. rész.

1. Üzleti levelekről általában.

Üzleti leveleknek nevezzük azokat a leveleket, melyeket üzleti ügyeinkben cégekhez, vagy üzletfeleinkhez intézünk, vagy tőlük kapunk. Az üzleti levelek rövidek, könnyen érthetők és határozottak legyenek. Arra kell törekedni, hogy egyszerű, de érthető kifejezésekkel adjuk tudtul a címzettnek kívánságunkat, vagy elhatározásunkat. A törvény az üzleti leveleket bizonyos esetekben okirati fontossággal ruházza fel és arra kötelezi az iparosokat, hogy a kapott üzleti leveleket és az elküldött levelek másolatát legalább 10 éven át megőrizzék.

A levél szövege sem alázatos, sem túlkövetelő ne legyen, hanem mindenkor udvarias. A levél formájára nagy gondot kell fordítani, mert más munkáinkat is bizalmatlanul fogadja a közönség, ha leveleink rendetlenek.

Minthogy a levél a szóbeli társalgást helyettesíti, modorára, hangjára nézve ugyanazokat a szabályokat kell szemelőtt tartani, mint a társadalmi érintkezésben. Legyen a levél hangja szerény és udvarias, tapintatos és kellemes. Kerülni kell a dicsekvést, a hivalkodást, a követelődzést, a fenyegetődzést, a nyersséget és a tapintatlanságot.

A levélíráshoz külön papírfomat, lehetőleg fehér levélpapírt használjunk. A levélpapírnak nem szabad gyűröttnek, pecsétesnek lennie, mert ez nemcsak a levélíró ízlésére, de műveltségi fokára is kedvezőtlen fényt vet.

Az üzleti leveleket negyed, vagy nyolcad alakú papírra szokták írni. A levél formai elhelyezésére általánosan elfogadott szokás, hogy a papír felső jobb sarkára a kelteztést, néhány sorral lejjebb feltűnő nagyságban a címzett nevét és lakóhelyét írjuk. A cím után egy sor üresen marad és megfelelő távolságú bekezdéssel írjuk a tulajdonképeni szöveget. Az üzleti levelek bekezdése és befejezése udvarias szólásmódokkal történik. Ha a levélhez mellékletek vannak, tanácsos azt a levél alján megjegyezni. Fontosabb leveleket „ajánlva“, sürgős leveleket „express“ adunk fel.

2. Cég, cégtábla.

Az a név, mely alatt az iparos üzemét, műhelyét folytatja, az az ő cége. Ha a cég egy névre szól, akkor egyéni cég, ha több egyén a tulajdonosa, akkor társaság a neve.

Az ipartörvény kimondja, hogy az iparos üzlethelyiségét annak külső részén feltűnő helyen cégtáblával köteles megjelölni oly módon, hogy a cégtáblán nemcsak az üzlettulajdonos családi nevét, hanem egyszersmind elő- és utónevét is fel kell tüntetni. Ha az üzlettulajdonos férjezett, vagy özvegy, férje családi és utónevét is köteles megfelelő toldással feltüntetni. Pl:

KALMÁR EDE
KÁDÁRMESTER

ÖZV. **BALÁZS IMRÉNÉ**
KÁDÁR

3. Hirdetések.

A közönség figyelmének felkeltésére eszköz a hirdetés, a reklám. A jó reklámozás az anyagi siker kulcsa. Az ügyes és észszerű reklámozás minden ipari üzletnek lelke, rugója. A reklámnak fontos eszközei: újsághirdetések, nyomtatványok, körlevelek, ajánlatok, árlapok szétküldése, kiállítások stb....

A hirdetések, nyomtatványok megszerkesztésénél tart-suk szem előtt, hogy nagyhangú kijelentések nem ízlésesek, szolid hírnévnek csak ártanak. Meggyőzőbbé tesszük hirdetésünket, ha azt megfelelő rajzzal is kiegészítjük.

Ilyen hirdetések pl.:

Eladó egy

erjesztőkád

75 hl-es ürtartalommal,
2'40 m átmérőjű 2'00 m
magas 3" vastag vörösfenyő-
fából, erős vasalással.

Megtekinthető:

DOLMÁNY GÉZA
kádármesternél

PÉCS,
Zsolnay Vilmos-utca 31.

Néhány vaggon

dongafa

1-15 akósig eladó. Részletes
ajánlattal szívesen szolgál:

Németh Boldizsár
kádármester

Pécs, Szigeti-országút 82. szám.

— Művezetőnek ajánlkozik
szakiskolát végzett, jó bizonyít-
ványokkal rendelkező kádár.
Címe: Fábíán Gyula, Kaposvár,
Vasút-utca 4.

4. Körlevél.

Az újsághirdetésekből csak a legszükségesebb mondanivalónkra kell szorítkoznunk. Előfordulnak esetek, mikor az iparos közölnivalóit terjedelmesebben kénytelen előadni, pl.: ha új üzletet nyit, műhelyt alapít, ha üzletéhez társat vesz, vagy az eddigi társas viszony megszűnik; ha tüzemében új munkagépeket állít fel. Ilyenkor nyomdailag sokszorosított levélben, úgynevezett körlevélben értesíti az iparos ismerőseit és a nagyközönséget.

DOLMÁNY GÉZA

KÁDÁRMESTER

Pécs, Zsolnay Vilmos-u. 31.

Telefonszám: 30-45

Pécs, 1937. a postabélyeg kelte.

Tisztelt Cím!

Tisztelettel értesítem, hogy Pécsen, Zsolnay Vilmos-utca 31. szám alatt

DOLMÁNY GÉZA néven

kádárműhelyt nyitottam.

Éveken keresztül dolgoztam nagyobb kádárműhelyekben, legutóbb pedig Budapesten, mint munkavezető működtem. A szakmámban elért nagy gyakorlatom, valamint anyagi viszonyaim biztosítékot nyújtanak arra, hogy igen tisztelt megrendelőim minden kívánságának eleget tehessek.

Műhelyemben borshordók, szesz-, olaj-, zsír-hordók, továbbá száraz anyagokhoz szükséges csomagoló hordók, ezenkívül kádák, dézsák és mindenféle kádármunkák jutányos áron készülnek. Készíték hordókra monogram és betűrajzokat is.

Mindennemű javításokat olcsón és szakszerűen vállalok. Magamat a tisztelt Cím jóindulatába ajánlva és szíves megrendeléseit kérve vagyok

teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.

5. Árjegyzéket kérő levél. Ajánlat vételre, vagy eladásra.

Mielőtt vásárolna valamit az iparos, saját érdekében helyesen cselekszik, ha előbb több cégtől árjegyzéket kér és ezek közül választja ki magának a legjobbat, a legmegfelelőbbet. A kádáripari anyagokat, szerszámokat és gépeket árúsító cégek, famegmunkáló és fűrésztelepek neveit és címeit leginkább a kádáripari és faipari szaklapok hirdeteiseiben találjuk meg.

DOLMÁNY GÉZA

KÁDÁRMESTER

Pécs, Zsolnay Vilmos-u. 31.

Telefonszám: 30-45.

Pécs, 1937. szeptember 5.

Tekintetes

Kátai József vasnagykereskedő úrnak

Budapest,

VI., Teréz-körút 26.

Hivatkozva a „Magyar Kádáripár“ című szaklap legutóbbi számában megjelent hirdetésére, tisztelettel kérem, hogy a kádáripárban használatos kéziszerszámokat tartalmazó legújabb árjegyzékét postafordultával címemre megküldeni szíveskedjen

teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.

Az ajánlat vonatkozhatik közszállításokra vagy lehet magántermészetű.

Az ajánlat magántermészetű akkor, ha az iparos vételre önként szerez valamilyen anyagot, eszközt, vagy eladásra kínálja készítményeit, áruit. Előfordul, hogy egyes embernek, cégnek is ajánlatot teszünk vételre, vagy eladásra. Az ajánlat ilyenkor is kötelező, ha az, akinek az ajánlatot tettük, elfogadja. Az ajánlat érvényét határidőhöz köthetjük.

Az ajánlat komoly következményekkel járó ügylet, azért azt minden részletére vonatkozólag — ú. m. mennyiség, minőség, szállítás, fizetémódozatok — meggondoltan kell papírra vetnünk.

DOLMÁNY GÉZA

KÁDÁRMESTER

Pécs, Zsolnay Vilmos-u. 31.

Telefonszám: 30-45.

Pécs, 1937, december 2.

Tekintetes

Hamerli József vasnagykereskedő kft.

Pécsett,

Király-utca 11.

Tisztelettel kérem Önöket, szíveskedjenek részemre a jelenleg érvényben lévő abroncsvas árakról árajánlatot tenni. Amennyiben ajánlatuk elfogadható lesz, hajlandó leszek a most meginduló kádárüzemem részére Önöket nagyobb megrendelésekkel felkeresni

teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.

DOLMÁNY GÉZA

KÁDÁRMESTER

Pécs, Zsolnay Vilmos-u. 31.

Telefonszám: 30—45.

Pécs, 1937. december 7.

Tekintetes

Major Géza kádármester úrnak

Szenlőrinc.

F. hó 10-én kelt felhívására a raktáramban levő donga-
fáról a következő ajánlatot bátorlkodom tenni:

20—28 akós donga és fenék akója, rendes vastag	9'— P
30—38 akós donga és fenék akója, rendes vastag	10'— P
$\frac{1}{8}$ akós 3 sor 1'00 2—2 $\frac{1}{2}$ akója	5'— P
$\frac{1}{4}$ akós 3 sor 1'50 3—7 akója	5'— P
$\frac{1}{2}$ akós 3 sor 2'50 8—13 akója	5'— P

A II. osztályú fa is jó, káposztásnak alkalmas. Az árak
helyt pécsi fatelepek értendők, rendelésnél előleget kérek. Cso-
magolás és szállítás a vevőt terhelik.

Előre is biztosítom gyors és gondos kiszolgálásról és
vagyok nb. rendeléseit mielőbb várva

teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.**6. Megrendelő levél.**

A megrendelőlevelek, az üzleti levelek fontosabbikát képezik. A megrendelő levél írásánál törekedjünk arra, hogy a levélben rendelt anyagok, szerszámok stb... mennyiség szerint való részletezése pontos legyen. Megemlítendő a levélben a küldés módja (pl. bérmentesen, azaz, hogy a szállítás díját az eladó fizeti vagy „költségemre és veszélyemre“) és a fizetés teljesítésére (pl. az árú utánvétellel küldendő, vagy az árú értékét egyidejűleg postautalvánnyal küldöm, vagy részletben történik a fizetés stb...).

Megrendelő levél főkélléke a megrendelés pontos körülírása, mert ha homályosan rendeljük az árút, sokszor nem a kívántat kapjuk és ez nemcsak bosszúságot, hanem fennakadást is okoz munkánkban.

NÉMETH BOLDIZSÁR

KÁDÁRMESTER

Pécs, Szigeti-országút 82.

Pécs, 1937. december 14.

Tekintetes

Hamerli József vasnagykereskedő kft.

PécsettKirály-utca 11.

Megkaptam f. hó 4-én kelt szíves árajánlatukat és tisztelettel kérem Önöket, szíveskedjenek áraiknak és szállítási feltételeiknek megfelelően az alábbi abroncsvasakat címemre megküldeni.

100 kg 25 mm széles, 150 mm vastag abroncsvasat,
300 kg 30 mm széles, 175 mm vastag abroncsvasat.

A számla végösszegét az árú hiánytalan átvétele után postautalványon címükre azonnal megküldöm.

Szíves küldeményüket sürgősen várva, vagyok

teljes tisztelettel:

Németh Boldizsár
kádármester.**DOLMÁNY GÉZA**

KÁDÁRMESTER

Pécs, Zsolnay Vilmos-u. 31.

Telefonszám: 30-45.

Pécs, 1937. november 10.

Tekintetes

Kátai József vasnagykereskedő úrnak

BudapestVI., Teréz-körút 26.

Köszönettel vettem f. hó 8-án kelt b. levelüket és ugyan ezen a napon feladott árjegyzéküket. Tisztelettel kérem Önöket, szíveskedjenek árjegyzékük alapján az alábbi kádáripari szerszámokat postafordultával címemre megküldeni.

1 drb taszítógyalút Satler vassal, 205 cm	
hosszú, 160 mm vas-szélesség	100— P
1 „ színelőgyalút, Weiss-féle (2114. sz.)	7*80 „
1 „ simítógyalút, 45 mm (belföldi)	3*80 „
1 „ csinvágógyalút, (56 hl 100 akó)	20— „
1 „ amerikai aknafúrót, (2164. sz.)	49— „
3 „ hordóajtózárt, 4-es számú à 6*90	20*70 „

Összesen: 210*30 P

A számla összegének a felét az árúk átvétele után postautalványon megküldöm, a másik felét pedig egy hónap múlva kiegyenlitem.

Várom a megrendelt árúk feladásáról szóló értesítéskéket és vagyok

teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.

Ha a gyáros vagy kereskedő a megrendelő levelet megkapta, az érkezett rendelést beírja a rendelőkönyvbe és értesíti a megrendelőt, hogy a rendelését köszönettel előjegyezte és ígéri a pontos szállítást és jó kiszolgálást. A legnagyobb vigyázat mellett is előfordulhat, hogy nem azt az árut küldi a kereskedő, amelyet rendeltünk, vagy sérülten, hiányosan érkezett az áru. Ilyen esetben észrevételeinket azonnal kell a céggel közölnünk.

DOLMÁNY GÉZA

KÁDÁRMESTER

Pécs, Zsolnay Vilmos-u. 31.

Telefonszám : 30-45.

Pécs, 1937. november hó 15.

Tekintetes

Kátai József vasnagykereskedő úrnak

Budapest

VI., Teréz-körút 26.

Folyó hó 13-án küldött b. levelét és küldeményét köszönettel vettem. A küldemény átvizsgálása alkalmával azonban azt tapasztaltam, hogy Önök az általam rendelt 1 db 45 mm méretű simító gyalú helyett tévedésből 65 mm nagyságát küldték.

Erre az utóbbi gyalura szükségem nincs, ezért azt címükre és költségükre visszaküldtem. Arra kérem Önöket, hogy a korábban megrendelt 1 db belföldi simító gyalut 45 mm méretben 380 P-s árban postafordultával címemre megküldeni szíveskedjenek.

Szíves küldeményüket várva, vagyok

teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.

7. Hitelező levél.

Az iparosnak sokszor nem áll módjában, hogy a szükséges anyagok, gépek stb. vételárát azonnal készpénzben fizethesse, hanem kénytelen hosszabb lejáratú személyi vagy váltóhitelt igénybe venni. Ilyen esetekben, ha valamely cégtől vagy vállalatától anyagot, gépet stb. szeretnénk hitelre vásárolni, előbb meg kell érdeklődni az illető cégtől, vállalatától, hogy hajlandó-e részünkre hosszabb időre hitelben árukat eladni.

Ajánlatos az ilyen hiteltkérő levelekben néhány olyan nagyobb céget, vagy bankot megnevezni, akikhez vagyoni viszonyaink, megbízhatóságunk iránt érdeklődhet a hitelező cég.

NÉMETH BOLDIZSÁR

KÁDÁRMESTER

Pécs, Szigeti-országút 82.

Pécs, 1937. november 20.

**Székeskáptalani Erdőgazdaság
Tekintetes Igazgatóságának**Pécsett

Nemrég megnyílt kádárműhelyem részére szükséges faanyagokat az Önök erdőgazdaságából szeretném beszerezni. Mivel jelenleg — az üzletnyitásból és annak berendezéséből eredő sok kiadásom miatt — elegendő pénzüsszeggel nem rendelkezem, tisztelettel kérem Önöket részemre

800⁰ — P erejéig 6 hónapra áruhitelt nyújtani szíveskedjenek.

Az alant felsorolt cégek, akikkel üzleti összeköttetésben állok, szívesen adnak felvilágosítást vagyoni viszonyaimról és megbízhatóságomról. A magam részéről pedig igyekezni fogok, hogy vállalt fizetési kötelezettségeimnek mindenkor pontosan megfelelek.

Szíves és kedvező válaszukat mielőbb kérve vagyok

Pécsi Takarékpénztár, Pécs.

Hamerli József, Pécs.

Griffaton Miklós, Pécs.

teljes tisztelettel:

Németh Boldizsár
kádármester.**8. Értesítő levél az áru elküldéséről. Számla készítése.**

Ha az iparos vevőjének árút szállít, arról értesítő levelet küld megrendelőjének és a szállítmányról pontosan kiállított számlát ad. Az értesítő levél mintegy kísérője a számlának, amelyben az árukra vonatkozó végösszeget, annak fizetési módzatait tüntetjük fel.

A számla olyan ügyirat, amelyben az iparos az eladott árucikkeket, annak alku vagy megrendelés szerinti árát, esetleges törlesztéseket és az eladás pontos idejét feltünteti, a vevő megnyugtatósára és a félreértések elkerülése végett.

A számla a nyugtatóványt is pótolja, ha a megrendelő azonnal fizeti a számlát. Magánfelek részére kiállított számla végére ilyenkor azt kell csak ráírni a szállító iparosnak: köszönettel felvettem, kifizetve, a számla összegét felvettem stb. . . Hatóságok, intézetek, hivatalok részére a számlát nyugtatóvány formájában kell kiállítani és ilyenkor a számlára a nyugtatónak megfelelő bélyeget kell ráragasztani. A közönséges számla is bélyegköteles, ha azon az összeg átvételét elismerjük. Ha az összeg átvétele nélkül számlázunk, az csupán jegyzéknek tekintendő és ilyen esetben a jegyzék bélyegmentes.

Értesítjük az alábbi levélben megrendelőnket az áru elküldéséről és elkészítjük az áruhoz vonatkozó számlát is.

NÉMETH BOLDIZSÁR

KÁDÁRMESTER

Pécs, Szigeti-országút 82.

Pécs, 1937. december 18.

Tekintetes

Halász János úrnak

Pécsvárad

Fő-utca 8.

Múlt hó 16-i becses megrendelése alapján küldtem Önnek költségére ma vasúton teherárúként 2 drb új hordót, 2 drb javított hordót és 1 drb új kádat.

Mellékelten küldöm az árúkra vonatkozó számlámat, amelynek végösszege 104'60 P, azaz Egyszáznegy pengő 60 fillért tesz ki.

Erre az összegre Ön a megrendeléskor előlegként fizetett 50'— P, azaz Ötven pengőt, a mutatkozó 54'60 P, azaz Ötvennégy pengő 60 fillér megegyezésünk értelmében az áru megérkezésekor mellékelt postautalványon kiegyenlítendő.

Remélem, hogy a küldött hordók és kád megnyerik tetszését és megrendelésével később is fel fog keresni.

Szolgálataimat továbbra is készségesen felajánlva, pénzküldeményét várva, vagyok

teljes tisztelettel:

Németh Boldizsár
kádármester.

**IPARI, ÜZLETI, KERESKEDELMI
NYOMTATVÁNYOKAT**
KULTURA
**KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET
PÉCS, PERCZEL-U. 17. — TEL.: 18-36.**
POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CSEKKSZÁMLA SZÁMA 47.734

**IZLÉSESEN,
OLCSÓN
KÉSZÍT**

NÉMETH BOLDIZSÁR
KÁDÁRMESTER
Pécs, Szigeti-országút 82.

Pécs, 1937. december 18.

Számla.

Tekintetes

Halász János úrnak

Pécsvárad

Fő-utca 8.

Drb.	Megnevezés	Pengő	fillér
1	135 l hordó I. o. tölgyfából à 0'24	32	40
1	262 l hordó I. o. tölgyfából à 0'20	52	40
1	15 akós kád I. o. tölgyfából	16	—
1	76 l hordón 2 donga jav. à 1'20	2	40
1	1225 l hordón 1 fenék javítás	1	40
	Összesen:	104	60
	1937. nov. 16-án adott előleg	50	—
	Fizetendő	54	60

azaz Ötvennégy pengő 60 fillér, az árú átvételekor a csatolt postautalvány felhasználásával.

Teljes tisztelettel:

Németh Boldizsár
kádármester.

9. Felszólító, fizetést sürgető levelek.

Az üzletembnél gyakran előfordul, hogy adósai a vállalt fizetési kötelezettségeiket nem teljesítik pontosan, ilyen esetekben üzletfeleinket felszólító levélben kötelezettségük teljesítésére figyelmeztetjük. Ha az első felszólításunknak nincs eredménye, második, sőt harmadik felszólítással mindig erélyesebben sürgetjük a fizetést. A harmadik levélben záros határidőt szabunk a fizetés teljesítésére és nem fizetés eseteire perrel fenyegetjük az adóst, egyúttal bejelentjük kártérítésre vonatkozó igényünket is. Az ilyen levelek hangja határozott, de mindvégig udvarias legyen. Helybenlakó adósaikat sokkal fesztelenebbül és udvariasabban figyelmeztethetjük élöszóval vagy üzenetváltással, vállalt fizetési kötelezettségük teljesítésére.

DOLMÁNY GÉZA

KÁDÁRMESTER

Pécs, Zsolnay Vilmos-u. 31.

Telefonszám: 30—45.

Pécs, 1937. december 18.

Tekintetes

Nemes Károly úrnak

Pécsett

Katalin-u. 2.

Tisztelettel értesítem, hogy számlája még 30.60 P, azaz Harminc pengő 60 fillérrel van megterhelve, amely összeg kifizetése már december hó 1-én volt esedékes. Minthogy a hó végén nekem is nagyobb fizetési kötelezettségeim vannak, tisztelettel felszólítom Önt, hogy fennálló tartozását nyolc napon belül kiegyenlíteni szíveskedjék.

Teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.**DOLMÁNY GÉZA**

KÁDÁRMESTER

Pécs, Zsolnay Vilmos u. 31.

Telefonszám: 30—45.

Pécs, 1938. január 15.

Tekintetes

Nemes Károly úrnak

Pécsett

Katalin-u. 2.

Mult év december hó 18-án kelt levelemre választ nem kaptam. Újból és nyomatékosan felhívom figyelmét, hogy a számlán mutatkozó régebbi tartozását kiegyenlíteni szíveskedjék. Amennyiben tartozását nyolc napon belül ki nem egyenlítené, úgy a legnagyobb sajnálatomra kénytelen lennék követelésemet per útján behajtani.

Teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.Ajánlott.

II. rész.

1. Az ipari ügyiratokról általában.

Az olyan ügyiratot, melyben hatóságokhoz azért fordulunk, hogy valamely jogot, vagy kedvezményt nyerjünk, beadványnak, folyamodványnak vagy kérvénynek nevezzük.

A kérvény nem más, mint kérő levél, azért megírásánál ugyanazok a szabályok irányadók, amelyek az üzleti leveleknél szokásosak.

A kérvényt mindig egész ív papírra, lehetőleg finom, úgynevezett miniszter papírra írjuk.

A folyamodvány abban különbözik más kérő levéltől, hogy pontosan meghatározott alakja van. Két részből áll: belső és külső részből (felzet).

A belső szerkezete hasonlít a kérő levél beosztásához. A folyamodványban is van:

1. megszólítás,
2. kérés rövid előterjesztése. (bevezetés),
3. tárgyalás (indokolás), amelyben a kérés okát pontokba foglalva felsoroljuk és a kérés jogosságát bizonyító iratokat (okiratokat) a folyamodványhoz csatoljuk,
4. befejezés, amelyben a kérést röviden megismételjük,
5. keltezés,
6. aláírás.

Állításaink igazolására a kérvényben iratokat csatolunk, melyeket mellékleteknek hívunk. Ezek sorrendjét kérésünk indokolásában betűkkel vagy számokkal jelöljük meg és ugyanezeket a jeleket az egyes okiratokra is felírjuk. A mellékletek számát a kérvény külzetén (felzetén) jelöljük.

A folyamodványt egész ív papírra írjuk, még pedig úgy, hogy a papír mindkét oldalán szegélyt hagyunk. A külső rész (hátirat, felzet) az egész ívnek hosszában való kettéhajtása után az ív lapjának jobboldali felére kerül. Részei: a címzés, a folyamodó nevének és lakásának feltüntetése, az ív alsó felében a kérés rövid tartalma és a mellékletek számának jelzése. A felzet szövege egyetlen mondatból áll, amelyet a rendelkezésre álló behajtott negyedív papiroson arányosan, tetszetősen kell beosztani.

Hatóságokhoz, magasabb személyiségekhez intézett levelekben, kérvényekben javítások, kaparások, törlések és átírások nem lehetnek. Igen fontos a kifogástalan külső, olvasható írás, a szövegnek ízléses elrendezése, az írás tisztasága és szépsége. Ipari életben ennek a külső csinosságnak még nagyobb jelentősége van, mint az üzleti életben.

2. Az ipar gyakorlásánál előforduló kérvények (folyamodványok), bejelentések.

Az eddig tárgyalt üzleti leveleken kívül az ipar gyakorlásából kifolyólag különféle kérvényeket (folyamodványokat) és bejelentéseket kell az iparosnak végezni. A bejelentés sok idővesztéssel jár, inkább írásban kell e bejelentéseket megtenni. Ezek ismeretére is igen nagy szüksége van az iparosnak.

3. Kérvény mestervizsgára bocsátás iránt.

Azok, akik a kádáriparban a tanoncidő befejezése után 2 1/2 évi szakbavágó gyakorlatot végeztek és önállóan akarnak ipart üzni, mestervizsgát kötelesek tenni. Aki mestervizsgát kíván tenni, annak a Mestervizsgáló Bizottsághoz intézett, sajátkezűleg írt kérvényben kell a mestervizsgálatra való bocsátását kérni. A kérvényt ahhoz a Kereskedelmi és Iparkamarához kell küldeni, amelyhez az illető iparos tartozik. A kérvényhez csatolni kell a segédlevelet, munkakönyvet és születési anyakönyvi kivonatot. A kérvényre 2 pengős okmánybélyeg ragasztandó.

Felzet:

Tekintetes
Kereskedelmi és Ipar-
kamarának

Pécs.

Kérelme

Dolmány Géza
pécsi (Anna-u. 5.) lakos,
kádársegédnek

mestervizsgára
bocsátása
iránt

Tekintetes Mestervizsgáló Bizottság

Pécssett

Alulírott Dolmány Géza kádársegéd, tisztelettel kérem, hogy engem mestervizsgára bocsátani és a vizsgálat helyéről és idejéről értesíteni szíveskedjék.

1. alatt mellékelem a tanidő szabályszerű befejezését igazoló segédleveletem,

2. alatt az előírt szakbavágó gyakorlatot igazoló munkakönyvemet,

3. alatt születési anyakönyvi kivonatomat,

4. alatt a vizsgálati díj befizetését igazoló pénztári elismervényt.

Kérésemet megismételve, vagyok

Pécs, 1937. augusztus 12.

Teljes tisztelettel:

*Dolmány Géza
kádársegéd.*

4. Kérvény iparigazolvány kiadása iránt.

A mestervizsga sikeres letétele után lehet csak kérni iparigazolványt. A képesítéshez kötött ipar üzését a törvény két feltételhez köti: a nagykorúsághoz és a szakképzettség igazolásához. Iparigazolvány iránti kérvényt ahhoz az elsőfokú iparhatósághoz kell intézni, amelynek területén az illető iparüző műhelyét felállítja. A kérvényben fel kell tüntetni:

a) a folyamodó nevét, életkorát, állampolgárságát, lakását,

b) az iparág pontos megjelölését,

c) a várost, (községet) az utcát és házsámot, ahol az ipart gyakorolni kívánja.

A beadványhoz csatolni kell az iparüzés feltételeinek igazolására szükséges okiratokat:

a) születési anyakönyvi kivonatot,

b) hat hónapnál nem régiebb keletű hatósági erkölcsi bizonyítványt,

c) segédlevelet,

d) munkakönyvet,

e) mesterlevelet,

f) az ipardíj befizetését tanúsító pénztári elismervényt,

g) az ipartestületi felvételi díj befizetéséről szóló nyugtát.

Felzet:

Tekintetes
I. fokú Iparhatóságnak

Pécs.

Kérelme

Dolmány Géza
pécsi (Anna-u. 5.) lakos,
kádármesternek

iparigazolvány
iránt

Tekintetes I. fokú Iparhatóság

Pécssett

Alulírott, aki Dombóvárrott, 1901. évben születtem, magyar állampolgár vagyok, tisztelettel kérem, hogy részemre Pécssett, Zsolnay Vilmos-utca 31. szám alatt gyakorlandó kádáriparra iparigazolványt kiadni szíveskedjen.

1. alatt beműiatom születési anyakönyvi kivonatomat,

2. alatt a hatósági erkölcsi bizonyítványomat,

3. alatt képesítési okmányaimat,

4. alatt az ipardíj befizetését igazoló pénztári elismervényt,

5. alatt az ipartestületi felvételi díj befizetését igazoló nyugtát.

Pécs, 1937. szeptember 5.

Teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.

5. Üzlethelyiség áthelyezése, új üzlethelyiség nyitása.

Az iparos műhelyét ugyanannak a községnek vagy városnak területén belül új iparigazolvány váltása nélkül áthelyezheti, de köteles ezt az illetékes iparhatóságnak nyolc napon belül bejelenteni. Ugyanezen iparhatóság területén történt áthelyezésért ipardíjat újból fizetni nem kell. De ha valaki üzletét egy másik iparhatóság területére helyezi át, új iparigazolványt tartozik váltani és a régi iparigazolványát az illetékes új hatóságnak bemutatni köteles. Ha valaki ugyanazon községben vagy városban, amelyben főüzlete van, újabb üzletet, úgynevezett mellékhelyet akar nyitni, külön iparigazolványt nem kell szereznie, azonban a melléküzlet, mellékhely nyitását nyolc napon belül az illetékes iparhatóságnak be kell jelenteni. Az ilyen melléküzlet helytelenül nevezik fióküzletnek, mert a törvény szerint csak az az üzlet tekintendő fióküzletnek, melyet az iparos nem abban a községben, vagy városban nyit, ahol üzlethelyisége, üzeme (főüzlete) van, hanem más községben.

A fióküzlet nyitását a törvény két feltételhez köti: 1. az iparos tartozik a fióküzlet vezetésére az illetékes iparhatóságtól új iparigazolványt kérni, 2. a fióküzletben a törvényes következményeknek megfelelően üzletvezetőt alkalmazni köteles. Képesítéshez kötött iparoknál csak az előírt szakképzettséggel rendelkező és erkölcsileg megbízható egyén alkalmazható üzletvezetőül. Üzletvezető csak az lehet, aki önálló iparos is lehet. Ha az iparos a fióküzletre vonatkozó iparigazolványt megkapta, köteles azt nyolc napon belül a főüzletre nézve illetékes iparhatóságnak bejelenteni.

A törvény általában megengedi azt is, hogy azok, akiknek valamely ipar űzésére a törvény értelmében jogosultságuk van, iparukat üzletvezető alkalmazásával is gyakorolhatják.

Az üzletvezető alkalmazását, valamint az üzletvezető személyében beállott változásokat (elbocsátását, névmagyarosítását, új üzletvezető alkalmazását stb.) nyolc napon belül az illetékes iparhatóságnak be kell jelenteni.

6. Bejelentés az üzlethelyiség áthelyezésére.

Tekintetes I. fokú Iparhatóság

Pécs

Alulírott Dolmány Géza kádármester, pécsi lakós tisztelettel bejelentem, hogy 157/1937. sz. alatt nyert iparigazolványom alapján eddig Pécsen, Zsolnay Vilmos-utca 31. sz. alatt űzött kádáriparomat 1937. évi november hó 1-től Pécs, Rákóczi út 26. szám alá helyezem át.

Pécs, 1937. évi október hó 25.

*Teljes tisztelettel:
Dolmány Géza
kádármester.*

7. Bejelentés mellékhely (mellékület) nyitására.

Tekintetes I. fokú Iparhatóság

Pécs

Alulírott Dolmány Géza kádármester, pécsi lakos, tisztelettel bejelentem, hogy Rákóczi-út 26. szám alatt gyakorolt kádáripari műhelyem változatlan üzembentartása mellett, Pécsen, Munkácsy Mihály-utca 17. szám alatt új (második) kádáripari műhelyt nyitottam.

Pécs 1937. december 20.

Teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.

8. Üzletvezető alkalmazásának bejelentése.

Felzet:

Tekintetes
I. fokú Iparhatóságnak
Pécs.

Bejelentése

Dolmány Géza
pécsi (Anna-u. 5.) lakos,
kádármesternek

üzletvezető
alkalmazásáról.

Tekintetes I. fokú Iparhatóság

Pécs

Alulírott tisztelettel bejelentem, hogy Fábián Gyula 27 éves magyar állampolgár, pécsi lakost, aki a kádáripár önálló gyakorlásához szükséges feltételekkel rendelkezik, a mai napon műhelyemben üzletvezetőül alkalmaztam.

1. alatt bemutatom a nevezett születési anyakönyvi kivonatát,
2. alatt segédlevelét,
3. alatt munkakönyvét,
4. alatt mesterlevelét,
5. alatt hatósági erkölcsi bizonyítványát.

Tisztelettel kérem a Tekintetes I. fokú Iparhatóságot, hogy bejelentésemet nyilvántartásba venni szíveskedjen.

Pécs, 1937. december 20.

Teljes tisztelettel:

Dolmány Géza
kádármester.

5 drb. melléklet.

9. Bejelentés az elhalt iparos iparának folytatása iránt.

Az iparos halála után életbenmaradt házastársa a saját jogán és amennyiben az iparos után törvényes, törvényesített és örökbefogadott kiskorú gyermekek vagy ellátatlan uno-

kák maradtak, egyszersmind ezeknek a jogán és ezek javára tovább folytathatja az ipart, minden szakképzettség igazolása nélkül. Ilyen esetben új iparigazolványt váltani nem kell. Köteles azonban az özvegy az üzletátvételt a halálesetre következő három hónap alatt az iparhatóságnál bejelenteni. Ha a házastárs (özvegy) is elhal, az életbenmaradt gyermekek vagy unokák javára azok nagykorúságáig újabb iparigazolvány nélkül a gyám folytathatja az ipart, aki azonban tartozik szakképzettségét igazolni, ellenkező esetben maga helyett szakképzett üzletvezetőt kell alkalmaznia.

Felzet:

Tekintetes
I. fokú Iparhatóságnak

Pécs.

Bejelentése

pécsi (Zólyom-u. 3.)
lakosnak

özvegyi
jogon való
ipargyakorlása
tárgyában.

5 drb. melléklet.

Tekintetes I. fokú Iparhatóság

Pécs

Alulírott özvegy Horváth Gyuláné, született Szigeti Éva, 39 éves, pécsi lakós, magyar állampolgár, tisztelettel bejelentem, hogy 1937. október 15-én elhunyt férjem által gyakorolt kádáripart saját jogomon, valamint kiskorú Ferenc és János gyermekeim jogán és javára folytatni kívánom.

1. alatt bemutatom férjem iparigazolványát,
2. alatt a halotti anyakönyvi kivonatot,
3. alatt a házassági anyakönyvi kivonatot,
4. és 5. alatt fentnevezett gyermekeim születési anyakönyvi kivonatait.

Tisztelettel kérem a Tekintetes I. fokú Iparhatóságot, hogy bejelentésemet tudomásul venni és a csatolt iparigazolványra rávezetni szíveskedjék.

Pécs, 1937. évi november 28.

Teljes tisztelettel:

özv. Horváth Gyuláné.

10. Az iparüzésben történt változás bejelentése.

Az iparüzésben beállott mindennemű változást az illetékes iparhatóságnak nyolc napon belül be kell jelenteni. Ezekben a változásokon nem a műhely berendezésében, felszerelésében, kiterjedésében beállott, hanem az ipar gyakorlásával kapcsolatos változásokat kell érteni, amelyekkel a törvény is foglalkozik. E változások közé sorolható az ipar megkezdése, mellékhely, fióküzlet nyitása, névmagyarosítás, üzletáthelyezés, üzletvezető alkalmazása, elbocsátása, az ipar gyakorlásának vagy a fióküzletnek megszüntetése, a megszüntetett iparnak egy év, illetőleg külön kérelemre

engedélyezett további hat hónap letelte előtt újból való megindítása stb.

Az ipar üzésében beállott változásokat az iparhatóságon kívül az ipartestületnél is be kell jelenteni.

11. Az ipar megszüntetésének bejelentése.

Felzet:

Tekintetes
I. fokú Iparhatóságnak

Tekintetes I. fokú Iparhatóság

Pécs.

Pécs

Bejelentése

Kalmár Sándor
pécsi (Sörház-u. 19.)
lakosnak

iparának
beszüntetése
tárgyában.

*Alulírott tisztelettel bejelentem, hogy eddig Pécsen, Sörház-utca 19. szám alatt 252/1932. számú iparigazolványom alapján folytatott kádár-
iparomat 1937. december 31-én végleg beszüntetem
és önálló iparüzési jogomról lemondok.*

*Tisztelettel kérem bejelentésemnek a nyilván-
tartásba való bevezetését és annak a csatolt ipar-
igazolványomra való rávezetését.*

Pécs, 1937. december 28.

Teljes tisztelettel:

Kalmár Sándor
kádármester.

1 drb. melléklet.

Az ipar végleges megszűnését egyidőben az illetékes kir. adóhivatalhoz is be kell jelenteni avégből, hogy az adó-
fizetési kötelezettségekalól felmentést kapjunk.

**Szakvéleményre, tanácsra van szüksége, forduljon a
MAGYAR KÁDÁRIPAR szerkesztőségéhez**

Szerkesztőség Budapest, X. Liget u. 6.
Pécs, Felsővámház u. 51.

Kiadóhivatal Pécs, Felsővámház u. 51.

Előfizetési díj évi 8 pengő. Postatakarék csekkszám: 58.346

Felzet:

Tekintetes

M. kir. Adóhivatalnak

Pécs.

Bejelentése

Kalmár Sándor
pécsi (Sörház-u. 19.)
lakosnakipargyakorlásának
beszüntetése
tárgyában.

1 drb. melléklet.

Tekintetes

M. kir. Adóhivatalnak

Pécselt

Alulírott Kalmár Sándor kádármester tisztelettel bejelentem, hogy az eddig Pécselt, Sörház-utca 19. szám alatt folytatott kádáripari műhelyemet 1937. december 31-én végleg beszüntettem és az önálló iparüzési jogomról lemondtam.

Kérem, hogy engem 1938. január 1-től kezdve az önálló iparüzésből eredő adófizetési kötelezettségeim alól felmenteni szíveskedjék.

Kérelmemet megismételve vagyok

Pécs, 1938. január 15.

Teljes tisztelettel:

Kalmár Sándor

III. rész.

1. A tanonc alkalmazásának bejelentése.

A tanonc alkalmazását a munkaadó az ipartestületnek három napon belül akár szóval, akár írásban bejelenteni köteles. Tanoncot csak olyan iparos tarthat, aki saját személyében is képesítve van. Az özvegyek, amennyiben nem képesítettek, csak akkor tarthatnak tanoncot, ha üzletvezetőt alkalmaznak. Ha a szülő saját gyermekét veszi magához kiképzésre, akkor is be kell jelenteni gyermekét az ipartestületnél. Alkalmazott tanoncot nyolc napon belül az Országos Társadalombiztosító Intézetnek és a tanonciskolába is be kell jelenteni. Ha a tanonc a mesternél lakik, akkor a tanoncot rendőrségi bejelentő lapon 24 órán belül a rendőrséghez is be kell jelenteni.

„Jó világítás = fél munka!”

Pécs Városi Villamostelep.

*Tekintetes Ipartestület*Pécsett

Alulírott tisztelettel bejelentem, hogy Nagy András nevű ifjút, aki Szekszárdon 1921. július 24-én született, mai napon műhelyembe tanoncként felvettem. A próbaidő letelte után a szerződés megkötése végett a Tekintetes Ipartestületnél jelentkezni fogok.

Pécs, 1937. november 22.

Teljes tisztelettel:

*Dolmány Géza
kádármester.*

2. Tanoncszerződés.

A tanoncszerződést a tanonc belépésének napjától számított négy héten belül meg kell kötni. A szerződéskötést megelőző négy hetet próbaidőnek kell venni és a tanoncidőbe be kell számítani. A tanoncszerződést két eredeti példányban és egy hitelesített másolatban állítják ki. Az egyik példányt a tanonc, illetőleg törvényes képviselője (szülője vagy gyámja), a másikat a munkaadó kapja kézbe, a hitelesített másolat az ipartestületen megőrzésben marad. 18. életév előtt csak olyan tanonc szerződteshető, aki hatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy az illető az ipar gyakorlására testileg alkalmas.

3. A tanonc mulasztásának bejelentése.

A tanonc azt az időt, melyet a tanulásban mulasztott, a szerződésben megállapított tanidő lejártá után pótolni köteles, kivéve akkor, ha a mulasztás saját hibáján kívül következett be és a tanidő egy-egy éve után 6—6 hétnél nem terjedt hosszabb időre, avagy ha a mulasztás saját hibájából következett ugyan be, de egy-egy év után 2—2 hétnél nem több. A munkaadó azonban csak akkor igényelheti az utánpótlást, ha a tanonc előbbieket szerinti hosszabb mulasztását az ipartestületnek a tanonc munkába állása után legalább három napon belül esetről-esetre bejelenti. Ugyancsak be kell jelenteni a mulasztott tanidő pótlásának tartamát is.

*Tekintetes Ipartestület*Pécsett

Tisztelettel bejelentem, hogy Konrád Vince nevű tanoncom 1937. évi május 2-től 1937. évi október 28-ig súlyos betegsége miatt üzememben nem dolgozott. Mulasztását szerződésének lejártá után pótolni fogja.

Pécs, 1937. október 31.

Teljes tisztelettel:

*Dolmány Géza
kádármester.*

Tekintetes Ipartestület

Pécsett

Tisztelettel bejelentem, hogy Hollósi János nevű tanoncom tanszerződése f. évi december hó 12-én lejár. Nevezett tanoncom négy évi tanideje alatt saját hibáján kívül 25 hetet mulasztott, amelynek pótlását tanidejének lejártával nyomban megkezdi.

Pécs, 1937. december 5.

Teljes tisztelettel:
Katona Károly
kádármester.

4. A tanonciskola.

Az iparos köteles tanoncát az iskolai beíratásra megállapított időben beírtni és a tanonciskola pontos látogatására szorítani. Tanév közben felfogadott tanoncot alkalmazásba vétele napjától számított három napon belül köteles a mester a tanonciskolába íratni és a próbaidő tartama alatt is az iskolába jártni.

A tanítási órákon meg nem jelenő tanonc mulasztása okát munkaadójától hozott bizonyítvánnyal köteles igazolni. A mulasztás okául a következő okok szolgálhatnak: a tanonc betegsége, a tanonc vagy munkaadója családja körében előforduló haláleset, vidékre való utazás stb. Sürgős munkák esetén kivételesen lehet kérni felmentést, de a tanoncnak csak akkor szabad az iskolából elmaradni, ha erre a felmentést a tanonciskola igazgatója előzetesen megadta. A tanonc iskolai mulasztását minél előbb kell igazolni, mert az iskolai mulasztásokból eredő feljelentések miatt kellemtlenségeink lehetnek.

5. A tanviszony felbontásának kérelmezése.

Mind a munkaadó, mind a tanonc vagy annak törvényes képviselője (szülője, gyámja) kérheti, hogy az iparhatóság a tanviszonyt rögtöni hatállyal bontsa fel, ha a tanoncnak a kérdéses iparágnál való megmaradása, vagy a kiképzés folytatása a tanonc egészségét, fejlődését vagy életét veszélyezteti és ezt a körülményt hatósági orvosi bizonyítvány igazolja, úgyszintén akkor is, ha a tanonc az illető foglalkozás megtanulására és üzésére alkalmatlanná válik.

 Szakismereteit bővíti a

MAGYAR KÁDÁRIPAR

szaklap olvasásával

 Kiadóhiv.: Pécs, Felsővárház-u. 51. Előfiz. díj: évi 8 P. Postatak. csekkszla: 58.346

Tekintetes Ipartestület

Pécsett

Alulírott Nemes József kádármester, pécsi lakós tisztelettel kérem a Tekintetes Ipartestületet, hogy Varga Jenő tanoncom szerződését az alábbiak szerint rögtöni hatállyal felbontani sziveskedjék.

Nevezett tanonc f. évi február 18-a óta dolgozik műhelyemben, s az utóbbi hónapok alatt mindinkább súlyosbodó általános testi gyengesége és állandó betegsége azt az aggodalmat kelti, hogy a kádár mesterség megtanulására és üzésére alkalmatlanná válik.

Mindezeket a csatolt orvosi bizonyítvány igazolja.

Pécs, 1938. június 5.

Teljes tisztelettel:

Nemes József
kádármester.

6. A tanidő megrövidítésének kérelmezése.

A tanidőt meg lehet rövidíteni akkor, ha a tanonc iparának gyakorlati ismereteit a szerződésben kikötött tanidő lejáratá előtt kellő mértékben elsajátította és a tanonciskolai bizonyítványával igazolja, hogy a tanonciskola utolsó évfolyamát a szerződésben kikötött tanidő előtt sikeresen elvégezte. A tanidő megrövidítése a törvény értelmében csak akkor engedhető meg, illetőleg a tanonc segédi vizsgára csak akkor bocsátható, ha a kitöltetlenül hátralevő tanidő kevesebb mint az egész tanidő 1/5 része. A tanidő megrövidítését a munkaadó és tanoncnak, illetőleg törvényes képviselőjének (atya, vagy gyám) együttes kérelmében az ipartestülettől kell kérni. A tanidő megrövidítését kérő tanoncnak, ha még nem fejezte be iskolai tanulmányait a tanonciskolában vizsgát kell tennie, amelynek díja 10 P. Ha a tanonciskolai vizsgát a tanonc letette, az ipartestület a tanoncot segédi vizsgára bocsátja. Ha a segédi vizsga nem sikerül a tanidő nem rövidíthető meg.

Szakismereteit bővíti a

MAGYAR KÁDÁRIPAR

szaklap olvasásával

Kiadóhiv.: Pécs, Felsővárház-u. 51. Előfiz. díj: évi 8 P. Postatak. csekk szála: 58.346

Tekintetes Ipartestület

Pécsett

Alulírott Virág Menyhért kádármester, mint munkaadó és Kutasi György tanonc édesatyja azzal a tiszteletteljes kérelemmel fordulunk a Tek. Ipartestülethez, hogy Kutasi György kádártanoncnak a szerződés szerint még hátralévő három havi tanidejét az alanti indokok alapján elengedni és a nevezettet segédi vizsgára bocsájtani szíveskedjék.

1. Kutasi György tanonccideje a szerződés szerint 1935 február 20-tól 1938 február 20-ig tart.

2. a nevezett tanonc a kádáripár gyakorlatába vágó elméleti és gyakorlati ismereteket kiváló szorgalommal már teljes mértékben elsajátította,

3. a csatolt iparostanonciskolai bizonyítvány szerint a tanonciskola IV. évfolyamát az 1936/37. tanévben teljes eredménnyel elvégezte.

Pécs, 1937. november 20.

Teljes tisztelettel
Kutasi Sándor
szülő.

Teljes tisztelettel
Virág Menyhért
kádármester.

7. A tanviszony befejezésének bejelentése.

A tanviszony megszűnését a szerződés lejártá előtt két héttel az ipartestületnek kell bejelenteni, azért, hogy az ipartestület a segédi vizsga időpontját kellő időben megállapíthassa és a tanoncvizsgáztató mestereket értesíthesse. Hivatkozni kell a bejelentésben a tanoncszerződés keltére és a lajstromszámra is.

Tekintetes Ipartestület

Pécsett

Tisztelettel bejelentem, hogy Balogh József kádártanoncom tanszerződése 1937. december 20-án lejár. Tanszerződésének kelte 1934. december 20, lajstromszáma 243/1934. Kérem a segédi vizsga időpontjának kijelölését.

Pécs, 1937. december 5.

Teljes tisztelettel:
Szalmási Péter
kádármester.

Aki segédlevéllel igazolja, hogy tanonccidejét befejezte, az ipartestületen munkakönyvet válthat. A munkakönyv az iparban dolgozó segédszemélyzet személyi igazolási okmánya. Ezzel igazolhatja az illető, hogy milyen minőségben, hol, meddig és milyen szakmunkát végzett. Ennek az igazolásnak nemcsak az új munkaadók tájékoztatása szempontjából, ha-

nem később a képesítés igazolásánál, a mestervizsgára való bocsáthatás elbírálásánál is nagy jelentősége van. Másnál munkaviszonyban álló alkalmazottat felvenni nem szabad.

8. A segéd alkalmazásának be- és kijelentése.

Az iparos munkakönyv nélkül segédet nem vehet fel. Az ipartörvény értelmében az iparos a segéd alkalmazását a belépéstől számított 15 napon belül a munkakönyv bemutatásával az ipartestületnek bejelenteni köteles. A munkakönyvbe azonnal bevezetendő a munkábalépés ideje és a munkaviszony jellege. A segéd alkalmazását a belépés napjától számított nyolc napon belül az Országos Társadalombiztosító Intézetnek is jelenteni kell. Ha a szülő gyermekét alkalmazza segédként és ha nem is fizet neki, munkakönyvét ki kell tölteni és be kell jelenteni. A munkából kilépést ugyanilyen idő alatt kell kijelenteni. A munkakönyv be és kijelentése a következő:

A munkakönyv rovatai:

A munkaadó neve, foglalkozása és lakóhelye	A segéd (gyári munkás)			
	munkába lépésének napja	foglalkozása	munkából kilépésének napja	munkabére
Kovács István kádármester Pécs, Rákóczi-ut 24.	1937. szept. 1.	kádárségéd	1938. febr. 5.	egyezmény

A munkaadó sajátkezű aláírása és annak kelte	A munkaviszonyban beállott változásnak az iparhatóság részéről való igazolása
Pécs, 1938. IX. 1. Kovács István s.k.	PÉCSI IPARTESTÜLET 1937. szept. 12. BEJELENTÉS
Pécs, 1938. II. 5. Kovács István s.k.	PÉCSI IPARTESTÜLET 1938. febr. 5. KIJELENTÉS

9. Szolgálati bizonyítvány.

Ha a segéd a munkából kilép, a munkaadónak a munkakönyv vonatkozó rovatait a valóságnak megfelelően pontosan kitölteni, a munkakönyvet felülbélyegzés végett az ipartestületnek bemutatni és a könyvet a segédnek kiadni köteles.

Munkakönyvet visszatartani, abba valótlanságokat, erkölcsi magaviseletre vagy minősítésre vonatkozó megjegyzéseket írni, vagy jeleket feltüntetni nem szabad. Ha a segéd kívánja, hogy magaviseletéről és szaktudásáról munkaadója tanúságot tegyen, a munkaadó köteles erről az igazságnak megfelelően külön szolgálati bizonyítványt adni.

VIRÁG JÓZSEF

KÁDÁRMESTER

Pécs, Szabadság-u. 4.

BIZONYÍTVÁNY.

Alulírott ezennel bizonyítom, hogy Kocsis Jenő kádársegéd, aki Szekszárdon 1916. május 27-én született és róm. kat. vallású, műhelyemben 1937. február 15-étől — 1937. december 1-ig volt alkalmazásban. A nevezett szolgálatának tartama alatt kifogástalanul viselkedett, kötelességét lelkiismeretesen és pontosan teljesítette. Szakmájában teljes jártasságot tanúsított, képzett és ügyes munkaerőnek bizonyult, miért is őt kartársaimnak a legmelegebben ajánlom.

Pécs, 1937 december 3.

Virág József
kádármester.

Szakvéleményre, tanácsra van szüksége, forduljon a

MAGYAR KÁDÁRIPAR szerkesztőségéhez

Szerkesztőség Budapest, X. Liget u. 6.
Pécs, Felsővámház u. 51.

Kiadóhivatal Pécs, Felsővámház u. 51.

Előfizetési díj évi 8 pengő. Postatakarék csekk számla: 58.346

VII. Ipari könyvvitel.

Írta: Dr. Vókányi Árpád.

A kádáripari szakkönyv e része kérdés-felelet formájában foglalja össze azokat a legfontosabb ismereteket, melyek a kisiparos könyvvezetésére vonatkoznak. Mindazok, akik ezt a részt áttanulmányozzák, vegyék figyelembe azt, hogy könyvvitelt leírás alapján, tehát könyvből megtanulni csaknem olyan nehéz, mint egy nyelvet megtanulni könyvből. Ezért az ipari könyvvitel itt ismertetett és a kisiparos szükségleteinek legjobban megfelelő rendszere is sokkal könnyebben sajátítható el akkor, ha az ipari továbbképző tanfolyamokon hallott magyarázat alapján az ipari könyvvitel elemei már ismertekké váltak.

Az itt következő kérdés-feleleteket egy hat hétre terjedő kádáripari üzemterv követi. Az üzleti események feljegyzése a táblázatos könyvben és a főkönyvben történik. A tételek egy részét megszámoztam. A könyvelési eljárást magyarázó kérdés-feleleteknél ugyanezekre a számokra hivatkoztam. E számozás nem tartozik a könyveléshez, célja csupán az, hogy megkönnyítse az ismertetett könyvelési eljárás áttekinthetőségét.

1. Mi a könyvvitel feladata?

A könyvvitelnek négy feladata van. 1. Megállapítja az iparos vagyont. 2. Feljegyzik a vagyonban beálló változásokat. 3. Megállapítja az üzleti eredményt, amely lehet nyereség vagy veszteség. 4. Alapot ad az árvetéshez vagy kalkulációhoz.

2. Miért vezet az iparos könyveket?

Az iparos elsősorban saját érdekében vezet üzleti könyveket, amint ezt az előbb említett négy feladat világosan igazolja. Bejegyzett kereskedőt és iparost erre a törvény is kötelez. Bejegyzett iparos az, akinek üzleti nevét vagyis cégét a törvényszéknél vezetett cégjegyzékbe bevezették. De számos adóügyi rendelet megköveteli a be nem jegyzett iparostól is az üzleti könyvek vezetését. A legtöbb esetben azonban fel vannak mentve a könyvvezetés kötelezettsége alól azok az iparosok, akik háromnál kevesebb segédet foglalkoztatnak.

3. Mit értünk a könyvek hitelesítése alatt?

Az üzleti könyveket használatba vétel előtt a kir. adóhivatalnál lepecsételtetjük, hitelesítettetjük. Ilyenkor a könyvek

terjedelméhez mért illetéket okmánybélyegben le kell róni. A hitelesített könyvek peres esetekben bizonyító erővel bírnak. A könyvek hitelesítését azonban csak bejegyzett céggel rendelkező iparostól kívánja meg a törvény.

4. Mire ügyeljünk a könyvek vezetésénél?

Mindent pontosan és a valóságnak megfelelően kell könyvelni. A könyveket oldalszámmal kell ellátni. Hitelesítésre kerülő könyvek lapjait még külön zsinórral át kell fűzni. A zsinórt a kir. adóhivatal lepecsételi. A könyveket tintával vezetjük, oldalakat, sorokat kihagyni nem szabad. Tilos a könyvekben kivakarni valamely szöveg vagy összegrészt, vagy bármit olvashatatlanná tenni. Ha valamit tévesen jegyeztünk be, akkor *a téves bejegyzést egyszer át kell húzni*, s a helyes szöveget vagy számot föléje (és nem rá!) írjuk, még pedig olyan módon, hogy az eredeti téves bejegyzés is olvasható legyen.

Minden könyvelési tételnek könyvelési bizonylata van. Ilyen a jegyzék, a számla, a nyugta, a bérjegyzék, postai feladóvevény stb. E bizonylatokat az üzleti könyvekkel együtt öt évig meg kell őrizni. Bejegyzett cégek tíz évig kötelesek megőrizni az üzleti könyveket és a könyvelési bizonylatokat.

5. Milyen üzleti könyveket vezessünk?

Olyan és annyi üzleti könyvet vezetünk, amennyi elegendő arra, hogy üzemünk állapotáról pontos képet kapjunk. Kisiparos szempontjából legcélszerűbbnek mutatkozik a megnyitó leltár, táblázatos könyv, főkönyv és záróleltár elkészítése és vezetése.

6. Mi a leltár?

A leltárban kiszámítjuk, az iparos vagyonát. De csak az üzemi vagyont soroljuk fel a leltárban, a magánvagyon (lakóházak, lakásunk bútorkészlet) nem.

7. Milyen a leltár szerkezete?

A megnyitó leltárt az üzlet (műhely) megnyitásakor és az üzleti év elején kell elkészíteni. Ez három részből áll. Az első rész a cselekvő vagyon. Ebben felsorolja az összes cselekvő vagyonrészeket, ilyenek a készpénz, anyagkészlet, követelések, szerszámok stb. Ha ezeket összeadjuk, megkapjuk az összes cselekvő vagyont. A második rész a szenvedő vagyon. Ebben felsoroljuk a szenvedő vagyonrészeket, ilyenek a tartozásaink, adóhátralék, O. T. I. hátralék stb. Ha ezeket összeadjuk, megkapjuk az összes szenvedő vagyont. A leltár harmadik részében, melynek neve ismétlés, kiszámítjuk a tiszta vagyont. A tiszta vagyont úgy kell kiszámítani, hogy az összes cselekvő vagyon-

ból levonjuk, az összes szenvedő vagyont. Csak a tiszta vagyont tekinthetjük saját vagyonunknak.

8. Milyen a táblázatos könyv beosztása?

A táblázatos könyvet ú. n. nyolcszor pengő-fillér papíron vezetjük. Ebbe a könyvbe bejegyzünk minden vagyonváltozást. Lényegében ez nem más, mint kisipari céloknek megfelelően bővített pénztárkönyv. Aki csak a táblázatos könyv első két rovatát vezeti, melyeknek elnevezése Pénztár: Bevétel-Kiadás, az pénztárkönyvet vezet. A többi rovat elnevezése a következő: Forgalom: Vétel-Eladás. — Költség: Kiadás-Megtérülés. — Munkabér: Kiadás. — Magáncélra: Kiadás.

9. Mit kell tudni a főkönyvi számlákról?

A főkönyvi számlákat két csoportba osztjuk. Vannak személyszámlák és tárgyi számlák. Adósainknak és hitelezőinknek egy-egy személyszámlát nyitunk. E számlák oldal-elnevezése: Tartozik-Követel. A műhelyberendezés és szerszámok értékét pedig egy tárgyi számlán tartjuk nyilván, amelynek oldalelnevezése: Vétel-Eladás.

10. Hogyan nyitjuk meg a leltár alapján a táblázatos könyvet és a főkönyvet?

Az összes cselekvő vagyonrészeket megnyitáskor a táblázatos könyvnek vagy valamely főkönyvi számlának a bal oldalára írjuk be. Készpénzkészletünket megnyitáskor beírjuk a táblázatos könyv pénztár bal bevétel oldalára. Követeléseinket a megfelelő főkönyvi személyszámlán a bal, tartozik oldalra írjuk. A műhelyberendezés és szerszámok értékét a hasonló elnevezésű tárgyi számla bal, vétel oldalára írjuk.

Az összes szenvedő vagyonrészeket megnyitáskor a megfelelő főkönyvi számla jobb oldalára írjuk be. A közölt leltári példa szerint három cégnek tartozunk. Mindegyiknek nyitunk egy főkönyvi számlát és tartozásunk összegét az ő számlájukon a jobb, követel oldalra írjuk, mert ők tőlünk követelnek.

11. Ha anyagot veszünk, ezt hová könyveljük?

Minden anyagvételt a forgalom bal, vétel oldalra kell könyvelni. Ha készpénzért vesszük az anyagot, akkor az összeget még beírjuk a pénztár jobb, kiadás oldalára is. Ha hitelre vettük, beírjuk annak a számlájára, akitől az anyagot vettük, a jobb követel oldalra. Ha elfogadványt (váltót) adunk érte, akkor ezt az elfogadvány számlán írjuk a jobb, követel oldalra. (5, 6, 12, 13, 23, 48. számú tétel).

12. Ha eladunk, leszállítunk valamilyen munkát, ezt hogyan könyveljük?

Az összeget beírjuk a táblázatos könyvben a forgalom jobb, eladás oldalra. Ha készpénzt kapunk érte, akkor még be kell írni a pénztár bal, bevételi oldalára. Ha a munkát hitelre végeztük el, akkor annak a számlájára írjuk be az összeget a bal, tartozik oldalra, akinek a munkát leszállítottuk. Ha megrendelőnk a végzett munka értékéről egy váltót ad nekünk, akkor az összeget a váltószámlán a bal, tartozik oldalra kell írni. (2, 3, 10, 15, 24, 25, 43. stb. sz. tétel.)

Az itt felsorolt példákban világosan kitűnik az a szabály, hogy minden tételt két helyre kell összeg szerint elkönyvelni, egyszer a bal és egyszer a jobb oldalra. Előfordul a kádárműhelyben az is, hogy a mester leszállít valamilyen munkát, elvégez valamilyen javítást és nem készpénzt kap érte, hanem a megrendelő ellenértékül bort, búzát, baromfit stb. ad a mesternek. Az ilyen ellenszolgáltatást két tételben kell könyvelnünk. Először bevételezzük mintha készpénz lenne, azután úgy könyveljük, mintha ezt az összeget (értéket) kivettük volna magáncélra. (30, 31. számú tétel.)

13. Hogyan könyveljük a munkabér kifizetését?

Ha munkabért fizetünk, a fizetett összeget a pénztár jobb, kiadáshoz és a munkabér kiadáshoz kell írni. A munkabér és magánrovatoknak csak egy oldala van és ezeknek a bal oldal értelmezését adjuk. Ezeknél tehát a jobb oldal hiányzik. (6, 16, 27, 32, stb.).

14. Hogyan könyveljük el azt az üzleteseményt, amikor a segédek fizetéséből levonjuk az O. T. I. járulék felét vagy a kereseti adót?

A levont összeget a pénztár bal, bevételhez és a költség jobb megterheléshez kell könyvelni. (A munkabér fizetésnél ilyenkor természetesen a levonások előtti, vagyis a bruttó munkabért kell könyvelni.) (8, 17, 28. stb.).

15. Ha magáncélra veszünk ki összeget, ezt hogyan kell könyvelni?

A magáncélra kivett összeget a pénztár jobb kiadáshoz és a magáncélra kiadáshoz kell könyvelni. (9, 13, 31. stb.).

16. Hogyan történik a költségek kifizetésének könyvelése?

Költség a műhelybér, a világítás költsége, a szállítás, telefon és posta költség, az O. T. I. járulék, az adók, a szerzőjavitás stb. Az ilyen kiadásokat a pénztár jobb, kiadás és a költség bal, kiadás oldalára könyveljük. Hasonló az eljárás akkor is, ha kamatot fizetünk. Viszont ha a költségekből valami megtérül, vagy nekünk fizetnek kamatot, azt

a pénztár bal bevételhez és a költség jobb megtérülés oldalra kell írni. (20, 23, 37, 38. stb.).

17. Adósságunk törlesztését hogyan könyveljük?

Ha adósságunk vagyis tartozásunk egy részét kifizetjük, ezt a pénztár jobb, kiadáshoz és ügyfelünk számláján a bal, tartozik oldalra írjuk. (18, 36, 56.).

18. Hogyan könyveljük el az olyan üzleteseményt, amikor követelésünk egy része befolyik?

Ezt a pénztár bal, bevétel oldalra és üzletfelünk számláján a jobb, követel oldalra kell írni. (4, 11, 14, 34, 39.).

19. Hogyan könyveljük váltónk behajtását?

Ha lejárt váltónkat behajtjuk, pénzt kapunk. Ezért ezt a pénztár bal, bevétel oldalra és a váltószámlán a jobb, követel oldalra kell írni. (26.).

20. Hogyan könyveljük elfogadványunk kifizetését?

Ilyenkor rajtunk hajtanak be egy váltót, vagy más elnevezéssel elfogadványt. Mi pénzt adunk. Az összeget a pénztár jobb kiadás oldalra és az elfogadvány számlán a bal tartozik oldalra kell írni.

21. Hogyan könyveljük a személyszámlákon?

A személyszámlákon történő könyvelésnél főszabály a következő: Aki kap az tartozik, aki ad az követel. Ha tehát üzletfelünk nekünk anyagot vagy pénzt ad, akkor ő követel, ha üzletfelünk tőlünk munkát vagy pénzt kap, akkor ő tartozik.

22. Hogyan könyveljük a műhelyberendezés és szerzőszámán?

Ha szerszámot veszünk, azt a bal, vétel oldalra, ha eladunk vagy kiselejtezzük, azt a jobb eladás oldalra írjuk. (46.).

23. Hogyan történik a táblázatos könyv hóvégi zárása?

A táblázatos könyv pénztári részét minden hónap végén le kell zárni. A zárás a következő módon történik. Összeadjuk a bevétel és a kiadás oldalt. A bevétel mindig nagyobb lesz, mert nem adhatunk ki több pénzt, mint amennyi van. A bevételből kivonjuk a kiadást. A kettő közti különbség a készpénzkészlet. Ennek egyeznie kell a valóban meglévő készpénz mennyiségével. Záráskor a készpénzt a jobb kiadás oldalra írjuk, mert a zárást úgy tekintjük, mintha üzemünket beszüntetnénk és a készpénzt elvinnénk. Ekkor a két oldal egyenlő lesz. Megnyitáskor a készpénzt ismét a pénztár bal, bevétel oldalára kell írni. A táblázatos könyv többi rovatait a hónap végén csak összeadjuk.

24. Hogyan történik a táblázatos könyv évvégi lezárása?

A pénztári részt ugyanúgy zárjuk le, mint a hónap végén. A forgalom című rovatpár lezárása előtt meg kell állapítani az anyagkészlet és árúkészlet értékét. E célból jegyzéket készítünk a záráskor meglévő anyagról és árúról. A készlet értékét záráskor beírjuk a forgalom jobb, eladás oldalra. Most összeadjuk a vétel és eladás oldalt. Az eladás oldal nagyobb lesz. Az eladásból levonjuk a vételt. A kettő közti különbség a bruttó nyereség, ezt eredmény címén beírjuk a forgalom bal, vétel oldalára. Most a két oldal egyenlő lesz. Megnyitáskor az anyagkészlet értékét a forgalom bal oldalára kell írni.

A költség rovatpár lezárásánál összeadjuk a kiadást és a megtérülést. Itt a kiadás lesz nagyobb, mert nem térül meg minden költség. A kiadásból kivonjuk a megtérülést. A kettő közti különbség veszteség, amelyet eredmény címén a jobb, megtérülés oldalra írunk.

A munkabér és magáncél rovatokat az év végén is csak összegezzük.

25. Hogyan történik a személyszámlák lezárása?

A főkönyvi számlákat évente egyszer kell lezárni. Összeadjuk a tartozik és követel oldalt. Ha a tartozik oldal nagyobb, üzletfelünk tartozik, — ha a követel oldal nagyobb, üzletfelünk követel. A nagyobb oldalból levonjuk a kisebbet. A kettő közti különbség az egyenleg, amelyet kiegyenlítésül arra az oldalra kell írni, amelyik zárás előtt kisebb volt. Most a két oldal egyenlő lesz. Megnyitáskor az egyenleget arra az oldalra kell írni, amelyik zárás előtt nagyobb volt.

26. Hogyan zárjuk a műhelyberendezés és szerszám-számlát?

Ezt a számlát is évente egyszer kell lezárni. Először meg kell állapítani a szerszám stb. évvégi értékét. Ez úgy történik, hogy a vétel oldalt összeadjuk, ha az eladás oldalon is van összeg ezt levonjuk. Az így nyert értékből évente 10—20 %-ot levonunk kopás, rongálódás címén. (Üzemtervünkben hat hétre 4 %-ot vontunk le.) A leírással csökkentett értéket és a leírást záráskor a jobb eladás oldalra írjuk, most a két oldal egyenlő lesz. A számlát úgy nyitjuk meg, hogy a leírással csökkentett értéket a számla bal, vétel oldalára írjuk.

27. Hogyan kell a váltó és elfogadvány számlákat lezárni?

Ezeket a számlákat, minthogy lényegükben személyszámlák, ugyanúgy kell lezárni, mint a főkönyvi személyszámlákat.

28. A záróleltár hány részből áll?

A záróleltár négy részből áll. Minden üzleti év végén kell elkészíteni és a záróleltár a következő üzleti évre mint megnyitó leltár szerepel. (Lásd a záróleltár mintáját.).

29. Hogyan állítjuk össze a záróleltár adatait?

A készpénzt megolvassuk. Ennek egyeznie kell a táblázatos könyvben kiszámított készpénzkészlettel. Záráskor fennálló követeléseinket a főkönyvi személyszámlák jobb, követel oldalán lévő egyenlegek mutatják. Az anyagkészletről már jegyzéket készítettünk a táblázatos könyv zárása alkalmával. A műhelyberendezés és szerszámok értékét vagy a vonatkozó jegyzékről vagy a számláról írjuk be a leltárba. A kopás címén levont összeget természetesen itt is levonjuk. Váltóink értékét a váltószámla egyenlege is mutatja, de meg kell győződnünk arról, hogy a váltószámlán szereplő váltók valóban megvannak-e? — A szenvedő vagyonrészek közül tartozásainkat és a még ki nem fizetett elfogadványokat a vonatkozó személyszámlákról írhatjuk ki. Az egyenlegek ezeken a számlákon záráskor a bal, tartozik, és nyitáskor a jobb, követel oldalon vannak. — A hátralékos költségek közül a hátralékos O. T. I. járulék összegét a segédek fizetéséből levont és még be nem fizetett összegek kétszerese adja. Ennek a levonásnak az összegét a táblázatos könyv költség, megtérülés rovatából kiszámíthatjuk. Természetesen még más hátralékos költségeink is lehetnek pl. adó, ipartestületi tagdíj stb. Ezeket is figyelembe kell venni.

30. Mit számítunk ki a záróleltár negyedik részében?

A záróleltár negyedik részében kiszámítjuk a tiszta nyereséget, még pedig úgy, hogy a záró tiszta vagyonból levonjuk a megnyitó tiszta vagyont. Ha azonban a záró tiszta vagyon kisebb mint a megnyitó tiszta vagyon, akkor üzleti évünk veszteséggel zárult. Előfordulhat az is, hogy tiszta vagyonunk nincs, mert a leltár azt mutatja, hogy a szenvedő vagyonunk nagyobb mint a cselekvő vagyon. Ilyenkor egész befektetett vagyonunk elveszett, üzemünk csődbe jutott.

VÁLTÓISMERET.

1. Mi a váltó?

A váltó olyan okirat, amelyben a váltó kibocsájtója a váltójog szigorúsága szerint kötelezi magát arra, hogy a váltóban feltüntetett összeget a váltóban meghatározott időben és helyen, a váltón megjelölt személynek vagy maga fogja kifizetni, vagy mással fogja kifizettetni.

2. E meghatározás szerint hány főfajtája van a váltónak?

E meghatározás szerint a váltónak két főfajtája van: Saját váltó és idegen váltó. Utóbbi a fontosabb.

A saját váltónál a kibocsájtó maga ígéri az összeg kifizetését, az idegen váltónál más személyt szólít fel erre.

3. Hány személy szerepel az idegen váltónál?

Az idegen váltónál három személy szerepel. 1. A kibocsájtó, ez kibocsájtja a váltót. — 2. A rendelvényes, ez rendelkezik a váltóval, felveszi a váltó összegét vagy ezt a jogát másra ruhazza át. — 3. Az intézvényezett, ez lejáratkor a váltót kifizeti. Ha a váltót aláírja, vagyis elfogadja, akkor ő az elfogadó és a váltó reá nézve elfogadvány.

4. A saját váltónál kik a főszemélyek?

A saját váltónál csak két főszemély van. A kibocsájtó és a rendelvényes.

5. Melyek a váltó lényeges kellékei?

Az idegen váltónak nyolc lényeges kelléke van.

- a) A kibocsájtás helye, éve, hónapja és napja.
- b) A váltó lejárat.
- c) A váltó szónak a szövegben való kitétele.
- d) A rendelvényes neve.
- e) A fizetendő összeg.
- f) Az intézvényezett neve és lakhelye.
- g) A fizetés helye.
- h) A kibocsájtó aláírása.

Ezt a nyolc kelléket azért nevezzük lényeges, vagy törvényes kelléknek, mert ha ezek közül egy is hiányzik, az okirat már nem tekinthető váltónak, s már nem vonatkoznak rá a váltóról szóló törvényes rendelkezések.

6. Milyen váltót nevezünk üres vagy bianco váltónak?

Üres vagy bianco váltónak nevezzük az olyan váltót, amelynél valamely alkatrész még nincsen kitöltve.

7. Mi a saját rendeletre szóló váltó?

Ha a váltó kibocsájtója saját magát nevezi meg a váltóban rendelvényesnek, akkor saját rendeletre szóló váltó keletkezik. Az ilyen váltóban a következő kitételt találjuk: „fizessen Ön nekem, vagy rendeletemre.“

8. Mi a váltó forgatása?

A rendelvényes az ő váltójogát, vagyis az összeg felvételét másra átruházhatja. Ennek módja a váltó hátlapjára írt forgatvány. Aki a váltót forgatja az a forgató, akire forgatja, az a forgatmányos. A forgatmányos ismét tovább forgathatja a váltót. Az első forgató a rendelvényes.

9. Hogyan történik a váltó behajtása?

A váltó behajtása úgy történik, hogy az utolsó forgatmányos, vagy ha a váltót még nem forgatták akkor a rendkívényes a lejárat napján a rendes üzleti órák alatt az intézvényezettnél megjelenik és őt a fizetésre felszólítja. — Az intézvényezett a váltót csak a lejárat napján, vagy az utána következő második hétköznap déli tizenkét óráig köteles kifizetni. (Ha a váltót kifizetni nem tudja, kérheti a váltó meghosszabbítását vagy prolongálását. Ilyenkor új lejáratral, új váltót állítanak ki.). Ha az intézvényezett a fizetést megtagadja, akkor óvást kell felvenni. Ehhez közjegyző vagy megbízottjának jelenléte szükséges. A megóvatolt váltót és a felmerült óvásköltségeket bármelyik forgatón és a kibocsájtón is be lehet hajtani. Ez a visszkereset.

10. Milyen következményekkel jár az, ha valaki mint kezes ír alá váltót?

A kezes váltókötelezettsége ugyanolyan, mint annak a személynek a kötelezettsége, akiért kezességet vállalt. Ha tehát a kezes az intézvényezett (elfogadó) keze, akkor ő éppen úgy felel, mintha ő volna a váltó elfogadója.

11. Miért fontos a váltó a gazdasági életben?

A váltó a gazdasági életben azért fontos, mert segítségével készpénz nélkül egy egész sorozat fizetést tudunk teljesíteni (kibocsájtás és forgatás útján), s mert a váltó a hitelező kezében teljes bizonyító eszköz. Peres ügyekben gyors eljárást biztosít.

12. Mi a váltóilleték?

A váltó illeték alá esik, amelynek összege a váltó értékétől függ. Az illeték váltóbélyegben vagy okmánybélyegben rovandó le. (Hat hónapnál rövidebb lejáratú belföldi váltónál az illeték egy ezrelék. A váltó összegét százzal maradék nélkül osztható pengő összegre kell felfelé kikerekíteni és azután számítandó az illeték. Az így kiszámított illetékhez még 20 % pótlékot kell hozzáadni.)

„Jó világítás = fél munka!”

Pécs Városi Villamostelep.

1. Idegen váltó.

(Kelet)

(Pénzösszeg számokkal kiírva)

Pécs, 1936. szeptember 20.**Aranypengő 486·50**

(A lejárat)

1936. évi december hó 20-án fizessen Ön ezen **első**

(Rendelvényes)

váltónál fogva **Rendelvényes János úrnak** vagy **rendelet-ére****Négyszáznyolcvanhat és 50/100 pengőt**értéke **árukban és** tegye számolásba tudósítás **szerint.**

(Intévényezett címe)

Intévényezett Ferenc úrnak,

(Kibocsájtó)

Kibocsájtó Pál.**Pécs,**

(Elfogadó)

(Fizetési hely)

fizetendő **Pécsett.****Intévényezett Ferenc**

2. Saját váltó.

(Kelet)

(Pénzösszeg számokkal kiírva)

Budapest, 1936. október 27.**Aranypengő 200.—**

(A lejárat)

1937. évi március hó 26-án fizetek én ezen **első**

(Rendelvényes)

váltónál fogva **Rendelvényes János úrnak** vagy **rendelet-ére****Kettőszáz pengőt**értéke **árukban** tegye számolásba tudósítás

(Fizetési hely)

fizetendő **Pécsett.**

(Kibocsájtó)

Kibocsájtó Pál.

3. Saját rendeletre szóló váltó.

(Kelet)

(Pénzösszeg számokkal kiírva)

Mohács, 1937. november 3.**Aranypengő 186.—**

(A lejárat)

Kelet utáni három hónapra fizessen Ön ezen **első**

(Rendelvényes)

váltónál fogva **nekem** vagy **rendelet-emre****Egyszáznyolcvanhat pengőt**értéke **magamban és** tegye számolásba tudósítás **szerint.**

(Intévényezett címe)

Intévényezett Ferenc úrnak

(Kibocsájtó)

Kibocsájtó Pál.**Mohács,**

(Elfogadó)

(Fizetési hely)

fizetendő **Mohácson.****Intévényezett Ferenc**

Megnyitó leltár, 1938 június 15.

1

		P	f	P	f
I. Cselekvő vagyon.					
1	<i>Készpénz</i>			118	50
2	<i>Követelések</i>				
	Pécsi Takarékpénztár, Pécs, takarékkönyv	1186	—		
	Dárdai Kálmán, Villány	420	—	1606	—
3	<i>Anyag és árúkészlet</i>				
	Értéke 1. sz. jegyzék szerint			585	20
4	<i>Műhelyberendezés és szerszám</i>				
	Értéke 2. sz. jegyzék szerint			312	40
5	<i>Váltók</i>				
	1. sz. E) Halmos Gyula, Mohács, lej. júl. 4.			300	—
	Összes cselekvő vagyon:			2922	10
II. Szenvedő vagyon.					
1	<i>Tartozások</i>				
	Vuk M. és Fiai, Budapest	290	—		
	Káptalani Erdőgazdaság, Pécs	308	50		
	Hamerli József, Pécs	103	20	701	70
	Összes szenvedő vagyon:			701	70
III. Ismétlés.					
	Összes cselekvő vagyon:			2922	10
	Összes szenvedő vagyon:			701	70
	Tiszta vagyon:			2220	40
Pécs, 1938. június 15.					
Pásztor József kádármester.					

Hivatkozási sorszám	Nap		Pénztár			
			Bevétel		Kiadás	
			P	f	P	f
1	15	Megnyitó készpénz, anyag és áru- készlet	118	50		
2	16	Javítási munkákért befolyt	8	20		
3	17	Eladtam kp.-ért egy 286 l tölgyfahordót	57	20		
4	18	Halász Pál, siklói szőlőgazdasága rendelt 2 drb 600 l kádat és külön- böző nagyságú hordókat, összesen 43 hl ürtartalommal 1040.— P vég- összeggel. Előlegül fizetett	500	—		
5	19	Vuk M. és Fiaitól Bp. vettem dongafát hitelre, számla szerint				
6	20	A Káptalani Erdőgazdaságtól, Pécs vettem rönkfát hitelre jegyzék szerint				
7	20	Segédeim hetibére			52	80
8	20	Levonás O. T. I. járulékra	2	65		
9	21	Magáncélra kivettem			45	—
10	22	Kalmár Jánosnak, Pécs, eladtam hitelre 3 drb 200 l hordót à 36.— P				
11	22	Kalmár János, Pécs, fizetett	48	—		
12	24	Hamerli Józseftől, Pécs, vettem abroncs- vasat hitelre				
13	24	Segédanyagokért fizettem			13	40
14	26	Dárdai Kálmán, Villány, rendelt 8 drb 100 l hordót, 192.— P, előlegül fizet	90	—		
15	27	Javítási munkákért befolyt	21	30		
16	27	Segédeim hetibére			53	40
17	27	Levonás O. T. I. járulékra	2	91		
18	28	A Káptalani Erdőgazdaságnak, Pécs, fizettem			350	—
19	30	Magáncélra kivettem			60	—
20	30	Kisebb költségek jún. hónapban (posta, fuvardíj, hitelesítés stb.)			28	70
21	30	Készpénz a hónap végén			245	46
			848	76	848	76
		1938. július				
22	1	Készpénz június hónapról	245	46		
23	1	Fizettem műhelybért júliusra			46	—
		Átvitel:	245	46	46	—

Hivatkozási sorszám	Nap		Pénztár			
			Bevétel		Kiadás	
			P	f	P	f
		Áthozat:	245	46	46	—
24	2	Eladtam hulladék fát	18	—		
25	4	Kalmár Jánosnak, Pécs, végeztem javítást hitelre				
26	4	Behajtottam ma lejárt váltót	300	—		
27	4	Segédeim hetibére			52	80
28	4	Levonás O. T. I. járulékra	2	65		
29	8	Csapokért fizettem			19	50
30	9	Tóth Józsefnek, Pécs, eladtam egy 256 l tölgyfa hordót, adott érte 85 l bort à 0'60 P	51	—		
31	9	A bort saját háztartásomban fogom felhasználni			51	—
32	11	Segédeim hetibére			52	80
33	11	Levonás O. T. I. járulékra	2	65		
34	15	Halda Pál, Siklós, fizetett	250	—		
35	15	Vuk M. és Fiainak, Budapest, fizettem			160	—
36	15	Hamerli Józsefnek, Pécs, fizettem			100	—
37	16	Fizettem O. T. I. járulékokat jún.-ra			11	12
38	16	Fizettem kereseti adót			20	—
39	17	Dárdai Kálmán, Villány, fizetett	120	—		
40	17	Magáncélra kivettem			90	—
41	18	Segédeim hetibére			52	80
42	18	Levonás O. T. I. járulékra	2	65		
43	18	Dárdai Kálmán, Villány, átveszi a jún. 26-án rendelt hordókat, szla sz.				
44	18	Fizettem szállítási költséget			6	20
45	24	Vuk. M. és Fiai Bp. reám kibocsájtott váltóját elfogadom. Lejár: okt. 15-én. Ér. 250— P.				
46	21	Vettem szerszámot kp.-ért			8	70
47	22	Halász Pál, Siklós, átveszi a jún. 18-án rendelt munkákat				
48	23	A Káptalani Erdőgazdaságtól vettem rönkfát hitelre. Lejár: okt. 23.				
49	24	Javítási munkákért befolyt	31	20		
50	25	Eladtam 10 drb 50 l hordót kp.-ért	124	—		
		Átvitel:	1147	61	670	92

Forgalom				Költség				Munkabér		Magáncélra	
Vétel		Eladás		Kiadás		Megtérülés		Kiadás		Kiadás	
P	f	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f
1081	50	194	70	74	70	5	56	106	20	105	—
		18	—								
		21	30								
								52	80		
19	50						2	65			
		51	—								
								52	80	51	—
								2	65		
				11	12						
				20	—						
										90	—
								52	80		
								2	65		
		192	—								
				6	20						
		1040	—								
121	40										
		31	20								
		124	—								
1224	40	1672	20	112	02	13	51	264	60	246	—

Hivatkozási sorszám	Nap		Pénztár			
			Bevétel		Kiadás	
			P	f	P	f
		Áthozat:	1147	61	670	92
51	25	Segédeim hetibére				5280
52	25	Levonás O. T. I. járulékra	2	65		
53	25	Magáncélra kivettem			45	—
55	28	Dárdai Kálmán Villány, vett 2 nagy tölgyfa hordót hitelre 615 l				220 —
56	29	Befizettem a Pécsi Takarékpénztárba				
57	30	Dárdai Kálmánra, Villány, kibocsájtok egy váltót. Lejár: okt. 31. Ér.: 500 P.				
58	30	Javítási munkákért befolyt	7	60		
59	31	Kisebb költségek (posta, fuvardíj, hite- lesítés stb.) július hónapban				2180
60	31	Készpénz a hónap végén, anyag és árúkészlet záráskor				14734
61	31	Eredmény				
			1157	86	1157	86
		1938. augusztus.				
62	1	Megnyitó készpénz, anyag és áru- készlet	147	34		

Pécsi Takarékpénztár, Pécs.

Főkönyv.

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel	
				P	f	P	f
1938	június	15	Megnyitó egyenlegért	56	1186	—	
	július	29	Befizetésemért		220	—	
	"	31	Egyenlegért				1406 —
					1406	—	1406 —
1938	aug.	1	Egyenlegért		1406	—	

Dárdai Kálmán, Villány.

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel	
				P	f	P	f
1938	június	15	Egyenlegért		420	—	
	"	26	Fizetéseért	14			90 —
	július	17	Fizetéseért	39			120 —
	"	18	8 drb 1 hl hordóért	43	192	—	
	"	28	2 nagy hordóért	55	123	—	
	"	30	Váltóért	57			500 —
	"	31	Egyenlegért				25 —
					735	—	735 —
1938	aug.	1	Egyenlegért		25	—	

Váltószámla.

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel	
				P	f	P	f
1938	június	15	1. sz. lejár júl. 4.		300	—	
	július	4	Behajtásért	26			300 —
	"	30	2. sz. lejár okt. 31.	57	500	—	
	"	31	Egyenlegért				500 —
					800	—	800 —
1938	aug.	1	Egyenlegért		500	—	

Főkönyv.

Vuk M. és Fiai, Budapest.

2

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel		
				P	f	P	f	
1938	június	15	Megnyitó egyenlegért			290	—	
	"	19	Dongafáért	5		168	—	
	július	15	Fizetésemért	35	160	—		
	"	20	Elfogadványomért	45	250	—		
	"	31	Egyenlegért		48	—		
					458	—	458	—
1938	aug.	1	Egyenlegért			48	—	

Káptalani Erdőgazdaság, Pécs.

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel		
				P	f	P	f	
1938	június	15	Megnyitó egyenlegért			308	50	
	"	20	Rönkfáért	6		247	50	
	"	28	Fizetésemért	18	350	—		
	július	23	Rönkfáért lej. okt. 23.	48		121	40	
	"	31	Egyenlegért		327	40		
					677	40	677	40
1938	aug.	1	Egyenlegért			327	40	

Hamerli József, Pécs.

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel		
				P	f	P	f	
1938	június	15	Megnyitó egyenlegért			103	20	
	"	24	Abronsvasért	12		67	40	
	július	15	Fizetésemért	36	100	—		
	"	31	Egyenlegért		70	60		
					170	60	170	60
1938	aug.	1	Egyenlegért			70	60	

Műhelyberendezés- és szerszám-számla.

Főkönyv

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel		
				P	f	P	f	
1938	június	15	Értéke leltár szerint		312	40		
	július	21	Szerszám kp.-ért	56	8	70		
	"	31	Értéke záráskor				308	26
	"	31	Leírás 4% (veszteség)					12 84
					321	8	321	8
1938	aug.	1	Értéke nyitáskor		308	24		

Halász Pál, Siklós.

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel		
				P	f	P	f	
1938	június	18	Előlegért	4		500	—	
	július	15	Fizetéseért	34		250	—	
	"	22	Leszállított munkákért	47	1040	—		
	"	31	Egyenlegért			290	—	
					1040	—	1040	—
1938	aug.	1	Egyenlegért		290	—		

Kalmár János, Pécs.

4

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel	
				P	f	P	f
1938	június	22	3 hordóért	10	108	—	
	"	22	Fizetéseért	11			48 —
	július	4	Javításokért	25	21	30	
	"	31	Egyenlegért				81 30
					129	30	129 30
1938	aug.	1	Egyenlegért		81	30	

Elfogadványszámla.

Év	Hó	Nap		Tartozik		Követel	
				P	f	P	f
1938	július	20	1. sz. lejár: okt. 15.	45			250 —
	"	31	Egyenlegért		250	—	
					250	—	250 —
1939	aug.	1	Egyenlegért				250 —

Záróleltár, 1938. július 31.

		P	f	P	f
I. Cselekvő vagyon.					
1	<i>Készpénz</i>			147	34
2	<i>Követelések</i>				
	Pécsi Takarékpénztár, Pécs	1406	—		
	Dárdai Kálmán, Villány	25	—		
	Halász Pál, Siklós	290	—		
	Kalmár János, Pécs	81	30	1802	30
3	<i>Anyag- és árukészlet</i>				
	Értéke 1. sz. jegyzék szerint			401	—
4	<i>Műhelyberendezés és szerszám</i>				
	Értéke 2. sz. jegyzék szerint	321	10		
	Leírás 4 % (évi 20 %.)	12	84	308	26
5	<i>Váltók.</i>				
	2. sz. E) Dárdai K. Villány, lej. okt. 31.			500	—
Összes cselekvő vagyon:				3158	90
II. Szenvedő vagyon.					
1	<i>Tartozások</i>				
	Vuk M. és Fiai, Budapest	48	—		
	Káptalani Erdőgazdaság, Pécs	327	40		
	Hamerli József, Pécs	70	60	446	—
2	<i>Elfogadványok</i>				
	1. sz. R) Vuk M. és Fiai Budapest, lej. okt. 15.			250	—
3	<i>Hátralékos költségek</i>				
	O. T. I. járulék júliusra			21	20
Összes szenvedő vagyon:				717	20
III. Ismétlés.					
				3158	90
Összes cselekvő vagyon					
Összes szenvedő vagyon:				717	20
Tiszta vagyon:				2441	70
IV. Egybevetés.					
Záró tiszta vagyon 1938. júl. 31.				2441	70
Megnyitó tiszta vagyon 1938. jún. 15.				2220	40
Tiszta nyereség:				221	34
Pécs, 1938. július 31.					
Pásztor József kádármester.					

VIII. Ipari közigazgatási ismeretek.

ÁLTALÁNOS ISMERETEK AZ IPARI KÖZIGAZGATÁSBÓL.

1. Mi az ipar?

Az ipar a termelés azon ága, amelynek feladata, az őstermelés nyújtotta nyersterményeknek és félgyártmányoknak fogyasztás céljára való átalakítása.

Feltételei:

1. állandóság,
2. az iparüző részéről a keresetszerűség, a létfenntartás célzata.

2. Hogyan oszthatjuk fel az iparokat?

Az iparokat felosztjuk eszközei szerint:

- a) kézművesiparra,
- b) gyáriparra,

A gyáripár feltételei:

a) vagy elemi erővel hajtott munkagép és ha a gyártás nem közvetlen fogyasztók részére történik 10 állandó szakmunkás alkalmazása,

b) vagy elemi erővel hajtott munkagép, és ha a közvetlen fogyasztók részére történik a gyártás, úgy 20 szakmunkás foglalkoztatása,

c) vagy munkagép nélkül csupán 25 szakmunkás alkalmazása.

A hely szerint megkülönböztethetünk:

- a) háziipart,
- b) vándoripart,
- c) műhelyipart.

Az iparjog szempontjából feloszthatjuk az ipart:

- a) szabadiparra,
- b) képesítéshez kötött iparra,
- c) képesítéshez és engedélyhez kötött iparra,
- d) engedélyhez kötött iparra.

Képesítéshez kötött, valamint képesítéshez és engedélyhez kötött ipar az, amelynek elsajátításához hosszabb tanidőre és segédi gyakorlatra van szükség s amelyet a törvény annak nyilvánít (1922 : XII. t.-c. 13—14. §.).

Engedélyhez kötött ipar az, melyet a törvény annak nyilvánít (1922 : XII. t.-c. 34. §.).

Szabad ipar az, amely az előbbi három közé nem sorolható.
Az iparokat csoportosíthatjuk még:

1. rokon és nem rokoniparokra. Rokoniparok azok, amelyeket az ipartörvény novella (1922 : XII. t.-c.) 13. és 14. §-ában egy sor-szám alatt sorol fel,

2. könnyebben és nehezebben elsajátítható iparokra. A könnyebben elsajátítható iparokban a segédi vizsgálat letétele után 2 évi, a nehezebben elsajátítható iparokban 2 1/2 évi segédi gyakorlatot kell igazolni a munkakönyvben a mestervizsgára bocsájtás, illetve önállósulás érdekében.

3. Milyen ipar a kádár ipar?

A kádár (bodnár, pintér) ipar nehezebben elsajátítható, képe-sítéshez kötött ipar.

4. Melyek a legfőbb iparjogforrások?

Az ipartörtény: 1884. évi XVII. t.-c.

Az ipartörvény novella: 1922. évi XII. t.-c.

Az ipartestületi törvény: 1932. évi VIII. t.-c.

Az új ipartörvény novella: 1936. évi VII. t.-c.

AZ IPARÜZÉS ÉS ÁLTALÁNOS FELTÉTELEI.

5. Ki űzhet ipart?

Magyarország területén minden önjogú magyar állampolgár, a törvény korlátai között, bármely ipart (kereskedést) szabadon űzhet.

Idegen állampolgár abban az esetben gyakorolhat ipart, ha országával az ipargyakorlást illetően viszonyosságban van Magyar-ország.

Önjogú a 24. évet betöltött egyén. A 18. évét meghaladó kis-korú atyja vagy gyámja gyámhatósági beleegyezésével már ipar-üzésére önjogosítható.

Jogi személy képesítéshez kötött ipart a kézműves jellegű iparüzés szokásos keretein belül nem űzhet.

6. Melyek a jogi személyek?

1. Közkereseti társaság: ha két vagy több egyén közös számlára és veszélyre alapít üzletet. Ez esetben a társak üzleti cselekvéseikért harmadik személlyel szemben egyetemleges és kor-látlan anyagi felelősséggel tartoznak. (Ugyanazon iparra képesí-tett iparosok létesíthetnek közkereseti társaságot kisipari keret-ben való ipargyakorlásra).

2. Betéti társaság: beltagjai és kültagjai vannak. A bel-tagok jogviszonya mint a közkereseti társasági tagoké, a kültagok csak üzleti betétjük erejéig felelősek.

(Kisipar gyakorolhatása, mint a közkereseti társaságoknál).

3. Szövetkezet: Legalább 7 tag kell a megalakításához.

Alapszabályok alapján működik. Üzleti tőkéje előre meghatározott névértékű üzletrészekből tevődik össze.

Az üzletrészjegyek száma korlátlan.

(Ugyanazon szakmájú kisiparosokból alakult szövetkezet a kisipar keretein belül is gyakorolhat ipart.).

4. Korlátolt felelősségű társaság. Tagjai csak az üzleti betétjük összegéig felelnek a társaság üzleti cselekvéseiért. Legalább 10.000 P. alaptőkéjének kell lenni. (Ipargyakorlása, mint a közkereseti társaság).

5. Részvénytársaság. Alapszabályok alapján működik. Részvénytőkéjét, mely 100.000 P-nél kevesebb nem lehet, előre meg kell állapítani és egyenlő névértékű részvényekre felosztani. A rt. csak alaptőkéje befizetése után alakulhat meg. (Kézműves ipart nem gyakorolhat.)

7. Ki üzhet képesítéshez kötött (pl. kádár) ipart?

Képesítéshez kötött ipart az üzhet, akinek arra az iparra szóló iparigazolványa van.

8. Mik a képesítéshez kötött iparigazolvány feltételei?

Az általános (önjogúság, állampolgárság) feltételeken kívül:

1. szakképzettség igazolása,
2. megbízhatóságnak erkölcsi bizonyítvánnyal való igazolása,
3. ipardíj és ipartestületi felvételdíj lefizetése.

9. Mik a szakképzettség feltételei?

A szakképzettség feltételei:

1. A tanoncidő kitöltése, segédvizsga,
2. segédi gyakorlati idő kitöltése, 2 év, nehezebb (kádár) iparnál 2 és fél év, amely a munkakönyvvel igazolandó,
3. a mesterlevél.

Akik 1937 január 14-e előtt iparigazolványt nyertek, ha iparuk gyakorlását abbahagyják, az iparnak újból való gyakorlása esetén mestervizsgát letenni nem kell.

Katonai szolgálatban eltöltött ipari foglalkozást (kellő igazolás esetén) a segédi időbe beszámítják.

A törvény bizonyos kivételeket és kedvezményeket biztosít azoknak, akik nem voltak tanoncok és segédek, de hosszabb gyakorlatot tudnak igazolni, vagy, akik valamely iparoktatási iskolát, vagy tanfolyamot, vagy főiskolát végeztek, továbbá a rokkantaknak, volt hadifoglyoknak, a hadi és ellenforradalmi özvegyeknek, a köz- és magánszolgálati és hivatásos katonai B) listásoknak, továbbá az olyan képesítéssel bíró iparosoknak, akik méltánylást érdemlő okokból kénytelenek más iparra áttérni.

10. Ki jelentkezhethet mestervizsgára?

Aki a fenti megfelelő szakképzettséget igazolni tudja.

11. Mi a mestervizsgára jelentkezés módja?

A „mestervizsgáló bizottság“-hoz intézett és az illetékes.

kereskedelmi és iparkamarához benyújtott sajátkezü kérvény (mintáját lásd 104. oldalon), melyhez csatolni kell a szakképzettséget igazoló okmányokat. A kérvényre 2 P-s okmánybélyeget kell ragasztani. A beadvánnyal együtt kell ugyanide befizetni vizsgálati és mesterlevélkiállítási díjul 18 P-t és 2 P-t a mesterlevél bélyegére.

12. Hogyan lehet fellebbezni, ha elutasítják a mestervizsga iránti kérelmet?

15 napon belül az I. fokú iparhatósághoz lehet fellebbezni, mely fellebbezéshez a visszaküldött okmányokat is csatolni kell. Ha az I. fokú iparhatóság határozata sérelmes, azt tovább lehet fellebbezni a II., illetve III. fokú iparhatósághoz.

13. Mi a mestervizsga anyaga?

- I. Szakrajz és költségvetés elkészítése.
- II. Gyakorlati műhelymunka.
- III. Elméleti rész (anyag-, árú-, szerszámismeret, ipari közgazgatási-, OTI, adó ismeretek.)

14. Melyek az iparhatóságok?

I. fokú iparhatóság községekben a főszolgabíró, megyei városokban a polgármester (vagy az általa megbízott tisztviselő), törvényhatósági városokban az I. fokú közigazgatási hatóság, Budapesten a kerületi előljáróság.

II. fokú iparhatóság a vármegyékben az alispán, törvényhatósági városokban a polgármester.

III. fokú iparhatóság a m. kir. iparügyi miniszter.

15. Hol lehet panaszt emelni a vizsga sikertelensége miatt?

A mestervizsga kihirdetett eredménye ellen sem fellebbezést, sem panaszt nem lehet előterjeszteni. Azonban ha a bizottság összetétele, vagy eljárása, a vizsgahelyiség, vagy a szerszámok ellen van kifogás, a jelenlevő kamarai képviselőnél, vagy 48 órán belül írásban az illetékes kereskedelmi és iparkamaránál lehet észrevételt előterjeszteni.

16. Hogyan kell kérni az iparigazolványt?

Az iparigazolványt az illetékes I. fokú iparhatóságnál kell kérvényben kérni, amelyben fel kell tüntetni az iparüző nevét, életkorát, állampolgárságát, az iparág pontos megjelölését és a műhely pontos címét. Be kell csatolni a 6 hónapnál nem régebbi hatósági erkölcsi bizonyítványt, az iparüzés feltételeinek igazolására szolgáló okiratokat, (segédlevél, munkakönyv, mesterlevél, kiskorúnál az atya, illetőleg a gyám gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezését tanúsító okiratot), továbbá az ipardíj és az ipartesületi felvételdíj befizetéséről szóló nyugtát. Az ipardíjat azon község (város) pénztárába kell befizetni, ahol az ipart gyakorolni akarjuk. (Kérvényminta 105. oldalon.)

17. Mikor kezdhető meg és hol gyakorolható az ipar?

A képesítéshez kötött ipar esetén, ha az iparhatóság 30 nap alatt az illetőt sem az elutasításról nem értesíti, sem pótlásra nem hívja fel, az ipar gyakorlása megkezdhető.

(Az engedélyhez kötött ipart csak az engedély kézhezvétele után lehet megkezdni.)

Ha az iparos nem a kért, hanem más helyen kívánja gyakorolni az ipart, (kivéve, ha valamely megrendelés teljesítéséről van szó), ezt és minden egyéb, az ipar gyakorlásában beálló változást be kell jelenteni. Más iparhatóság területén új iparigazolványt kell váltani. (Bejelentés minta a 106, 107. oldalon.)

18. Mikor kell megkezdni az ipart?

Az iparigazolvány kézhezvételétől számított 1 éven belül. Méltányosságból az iparhatóság előterjesztett kérelmére 6 hónapos halasztást adhat.

19. Hogyan lehet áttérni más iparra?

1. A képesítéshez nem kötött iparnál csak egyszerően be kell jelenteni ezt az iparhatóságnál.

2. A képesítéshez kötött iparnál:

a) ha rokon-iparról van szó, ezt csak be kell jelenteni s azt az iparhatóság az iparigazolványra rávezeti,

b) nem rokoniparnál új iparigazolvány váltása szükséges.

3. Engedélyhez kötött iparnál új iparendedély szükséges.

20. Lehet-e bérlő útján ipart gyakorolni?

Az ipargyakorlás jogát bérbeadni nem lehet. Bérbeadhatók azonban a műhely, szerszámok és gépek.

21. Mikor szűnik meg az ipar?

Az ipar megszűnik:

1. saját elhatározásból:

a) ha egy év alatt nem kezdi meg a jogosított az ipar gyakorlását, vagy ha egy évig egyfolytában nem gyakorolja az iparát,

b) ha valaki az iparról azt bejelentve, önként lemond,

2. hatósági visszavonás révén, (pl. ha kiderül, hogy az illető nem rendelkezik a törvényes kellékekkel), vagy az iparnak a hatóság révén történő, bizonyos ideig tartó megvonásával (ha az illetőt bizonyos bűncselekmény miatt a bíróság elítélte vagy az ipar gyakorlásától eltiltotta), vagy a szakmai megbízhatósága az illetőnek kétségessé vált stb.

22. Mi a cég?

A cég az a név, amely alatt az iparos üzletét folytatja, amelyet annak megjelölésére cégtáblán, árúin, nyomtatványain és hirdetésein használ, amely tehát a más üzlettől való megkülönböztetésre szolgál.

A céghasználat minden iparosra kötelező, de nem kötelező a cégbejegyzés. (Lásd a 93. oldalon.)

23. Mi a cégbejegyzés?

A cégnek a törvényszéknél, mint cégbiróságnál történő bejegyzése.

Általános szabály az, hogy mindaz köteles céget bejegyezteni, akinek üzeme a kisipar körét meghaladja.

24. Ki az üzletvezető?

Üzletvezető az a személy, aki az egész ipari üzlet, vagy egyes telepek, vagy fiókok vezetését a tulajdonos helyett ellátja. Üzletvezető csak az lehet, aki a saját személyében is megfelel azoknak a feltételeknek, amelyek az illető ipar önálló gyakorlásához szükségesek. (Bejelentés minta a 107. oldalon.)

Az üzletvezető szolgálati viszony szempontjából az ipari alkalmazottak közé tartozik.

25. Mit kell tudni az üzlethelyiségről?

Az üzlethelyiség helyét az iparhatóságnál be kell jelenteni.

Az üzlethelyiség szabadon áthelyezhető ugyanannak az iparhatóságnak a területén, de ezt is be kell jelenteni. A más iparhatóság területére való áthelyezés esetén új iparigazolványt kell váltani.

Engedélyhez kötött iparnál csak iparengedély szerzésével történhetik áthelyezés.

Az iparos több üzlethelyiséget tarthat egy községben, ezeket azonban megnyitás előtt 8 napon belül be kell az iparhatóságnál jelenteni. Engedélyhez kötött iparnál azonban már új iparengedély is szükséges. Az ilyen egy községben lévő főüzlet melletti üzletet hivatalosan mellékhelynek hívják.

26. Mi a fióküzlet?

Az iparigazolvánnyal bíró egyénnek az eredeti telephelytől eltérő, más községben lévő üzlete.

A más községben nyitott üzlethelyiséghez új iparigazolvány szükséges, sőt képesítéshez kötött ipar esetén üzletvezetőt is kell alkalmazni. (Lásd 106, 107. oldalt.)

27. Hogyan kell az üzlethelyiséget megjelölni?

Az iparos az üzlethelyiséget annak külső részén cégtáblával köteles megjelölni.

A cégtáblán fel kell tüntetni az üzlettulajdonos családi és utónevét olyképpen, hogy a fölírás egyik része sem legyen kevésbé szembeötlő, mint a többi.

Ha az üzlettulajdonos férjzett, vagy özvegy nő, a cégtáblán férje nevét köteles megfelelő toldással feltüntetni. (Pl. Kovács Károlyné.)

A kereskedelmi cégjegyzékbe bevezetett céggel rendelkező iparosok és kereskedők cégeiket cégtáblájukon a cégjegyzékbe történő bevezetésnek megfelelően kötelesek feltüntetni. Ha az ilyen cég egyéni és ez a cég nevében nem foglaltatna benne, a tulajdo-

nos nevét az üzlethelyiség bejáratánál egy szembetűnő, el nem mozdítható táblán külön fel kell tüntetni.

Közkereseti társaságnál legalább az üzlet viteléért felelős egy üzlettársnak családi és utónevét kell a cégátlán feltüntetni.

28. Mikor kell az iparjogosítványon kívül telepengedélyt kérni?

Külön telepengedélyt kell kérni az iparhatóságtól, ha az iparág üzése olyan üzlettelep felállításával jár, amely a szomszédokat, vagy általában a közönséget háborgatja, károsítja, vagy veszélyeztetheti. (Gépi erővel berendezett kádár üzemhez telepengedély nem kell). Tekintettel arra, hogy a kádáripár erősen tűzveszélyes foglalkozás, az üzem tűzbiztosításáról gondoskodni kell.

29. Mire jogosult a kádáripáros?

A kádáripáros jogosult a kádáripár körébe tartozó összes ipari munkák elvállalására, elkészítésére és eladására, jogosult tovább a kádáripár munkakörébe tartozó anyagokkal, árukkal, szerszámokkal kereskedni.

30. Mi a munkaegyesítés joga és mire jogosult ezzel kapcsolatban a kádáripáros?

A munkaegyesítés joga az iparos számára azt jelenti, hogy a saját szakmájába vágó ipari készítmények teljes előállításához szükséges összes (tehát a más szakmába is vágó) ipari munkákat maga, vagy akár más szakmájú segítők alkalmazásával is elvégezheti.

Kádár teknők készítésére jogosult.

Fontos joga az iparosnak az, hogy jogosult a saját műhelyi, vagy üzleti berendezése, gépei, szerszámai, egyéb üzleti berendezése, gépei, szerszámai, egyéb üzleti eszközei karbantartására és javítására más szakmából alkalmazottakat tartani.

31. Hol árúsíthatja az iparos az áruit és készítményeit?

Az iparos készítményét rendszerint azok készíteményi helyén árúsíthatja, de árúsíthatja az országos vásárokon is. Heti vásárokon csak helybeli iparos árúsíthat.

32. Hogyan és hol gyűjthet megrendelést az iparos?

Megrendeléseket az iparos csak lakóhelyén gyűjthet korlátlanul. Más helyeken csak olyan iparosoknál és kereskedőknél gyűjthet megrendeléseket (tehát a nagyközönségnél nem), akik az illető áru eladásával foglalkoznak.

33. Hogyan történik a megrendelés gyűjtés?

A megrendelés gyűjtés mintákkal vagy anélkül történhet. Azonban nem megrendelés gyűjtés már az, amikor az áru a megrendeléskor át is adják.

34. Mit kell tudni az üzleti tisztességről?

Az 1923. évi V. t.-c. megalkotásáig nem volt intézményesen biztosítva az üzleti tisztesség. Az egyes törvények bizonyos tekintetben meggátolni igyekeztek a visszaéléseket, de az üzleti élet tisztessége csak a tisztességtelen versenyről szóló törvénnyel lett intézményesen és büntetőjogilag biztosítva. A törvény lényege, hogy az üzleti élet alapelve az üzleti tisztesség, vagyis senki nem használhat őt meg nem illető, vagy megtévesztésre alkalmas, valótlan adatokat sem cégében, sem hirdetéseiben. Így különösen nem használhat az iparcikkek: 1. anyagára, eredetére, származási, vagy beszerzési helyére, 2. mennyiségére, 3. minőségére valótlan adatokat, 4. nem használhat fenn nem álló kitüntetésekre vonatkozó adatokat, 5. nem engedélyezett címet (udvari szállító), 6. címert, 7. és valótlan ténybeli adatokat (szédelgés, feldicsérés).

35. Mi a tisztességtelen verseny és hogyan lehet ellene küzdeni?

Tisztességtelen verseny az, amikor az iparos versenytársai-val szemben az üzleti tisztességbe ütköző magatartást tanúsít. Ilyen például: 1. más iparos ócsárlása, 2. mást megillető elnevezés vagy ismertetőjel utánzása, 3. üzleti vesztegetés, 4. üzleti, vagy üzemi titok ellesése és felhasználása stb.

Az iparos tisztességtelen verseny esetén a másik ipartestületi tag ellen az ipartestületi székhez fordulhat. Ha az ipartestületi szék eljárása eredményre nem vezetne, a kereskedelmi és iparkamara zsürijéhez fordulhat.

36. Hova lehet panasszal fordulni árrontás esetén?

Árrontás esetén az illetékes ipartestületi szakosztályhoz, vagy közvetlenül az ipartestületi előljáráshoz lehet panasszal fordulni.

37. Mit kell tudni a munkaidőről?

Az iparosnak azon joga, hogy alkalmazottaival bármikor végeztethessen ipari munkát bizonyos korlátok alá esik, így: 1. tilos vasárnapokon és Szent István napján történő foglalkoztatás, 2. tilos a napi munkának reggel 5 óra előtti megkezdése s este 9 óra utáni folytatása, 3. tilos a fiatalokéknak (18 éven aluliaknak) este 10 órától reggel 5-ig való foglalkoztatása, 4. bizonyos szakmákban napi 8 óránál és heti 48 óránál hosszabb ideig az alkalmazottak nem foglalkoztathatók.

AZ IPAROS ÉS ALKALMAZOTT KÖZÖTTI JOGVISZONY.

38. Mik a segéd (munkás) tartására vonatkozó legfontosabb jogszabályok?

Segéd az, aki magát ipari munka végzésére szerződéssel, azonban nem véglegesen és nem kizárólagosan köti le. A segéd csak munkakönyvvel vehető fel, s az iparos a felvételt 14 nap

alatt, a kilépést 8 nap alatt büntetés terhe mellett az ipartestületen köteles bejelenteni. A segéd próbaideje 7 nap.

A segédnek, ha másként nem egyeztek meg, 15 napi felmondási idő jár. Büncselekmény elkövetése, az iparos, vagy családtagja bántalmazása, sértegetése, a kötelesség makacs megtagadása, az üzem biztonságának veszélyeztetése, a munkaképesség hiánya, undorító, vagy ragályos betegség, az üzleti érdek veszélyeztetése esetén azonban azonnal elbocsátható a segéd.

Viszont bántalmazás, sértegetés, az egészség veszélyeztetése, erkölcstelen, vagy törvénytörő cselekedetre csábítás, a szerződési kötelezettség nem teljesítése esetén a segéd is elhagyhatja azonnal a helyét.

39. Mint kell eljárni a távozó segéd (munkás) munkakönyvével?

A munkakönyv rovatait pontosan kitölteni, felülbélyegezés végett az ipartestületnek bemutatni s a könyvet a munkásnak kiadni. Munkakönyvet visszatartani s abba valótlanságot bejegyezni nem szabad. Ugyanígy kell eljárni akkor is, ha szülő alkalmazza gyermekét. (Lásd 115. oldal.)

40. Ki tarthat tanoncot?

Tanoncot képesítéshez kötött iparban csak az olyan iparos tarthat, aki saját személyében is képesítéssel bír.

Özvegyek, amennyiben saját személyükben képesítésük nincs, üzletvezető mellett tarthatnak tanoncot.

Tanoncot tarthatnak a gyárosok is.

41. Ki nem tarthat tanoncot?

Az a munkaadó, akit az állam ellen, szemérem ellen, vagy nyereségvágyból elkövetett vétségért, vagy alkalmazottja ellen elkövetett testi sértés vétségéért, jogerősen elítéltek, a büntetés kiállításától számított 3 évig nem tarthat tanoncot. Nem tarthat az az iparos sem tanoncot, akitől az iparhatóság a tanonctartási jogot megvonta. Nőtlen, özvegy, elvált, vagy külön élő iparos saját háztartásában kiskorú női tanoncnak lakást és ellátást nem adhat.

42. Hány tanoncot tarthat az iparos?

A munkaadó két segédig 2 tanoncot, minden további két segéd után 1 tanoncot tarthat.

43. Ki szerződttethető tanoncként?

Tanoncoul a 12. életévet betöltött gyermek szerződttethető, ha az elemi iskola 6. osztályát elvégezte. Kivételes méltányosságból az Ipartestület Elöljárósága kevesebb iskolát végzettnek a szerződttetését is megengedheti, ez esetben azonban a tanviszony fél évvel hosszabb.

44. Milyen időre szólhat a tanoncszerződés?

A tanoncszerződés 3 évnél rövidebb és 4 évnél hosszabb nem lehet. Olyan tanoncok, akik 16. életévüket betöltötték, vagy 4 középiskolát jártak 2 évnél rövidebb és 3 évnél hosszabb, a 6 középiskolát végeztek 1 1/2 évnél rövidebb és 2 1/2 évnél hosszabb, az érettségizettek 1 évnél rövidebb és 1 1/2 évnél hosszabb időre nem szerződthetők.

45. Hogyan kell tanoncot szerződtetni?

A tanonc próbaidőre való alkalmazását 3 napon belül az ipartestületnél be kell jelenteni és a szerződést 4 héten belül meg kell kötni. A próbaidőt a szerződésbe be kell számítani. (Lsád 111. old.)

A tanoncszerződést az apa és a munkaadó jelenlétében kötik az ipartestületen. A szerződéshez szükséges az utolsó iskolai bizonyítvány, a születési anyakönyvi kivonat és a hatósági orvosi bizonyítvány. 18 évnél idősebb tanoncnak orvosi bizonyítvány nem kell.

46. Mi a munkaadó kötelessége a tanonccal szemben?

A munkaadó köteles a tanoncot a mesterségbe komolyan és lelkiismeretesen kiképezni, a tanonc egészségére ügyelni, rendre szoktatni, a tanonc viselkedéséről és haladásáról félévenként, vagy ha a tanonc megbetegszik, vagy egyéb komoly jelenség merülne fel, a szülőt azonnal értesíteni, a tanoncot iskolalátogatásra rászóritani. A tanoncot a munkaadó köteles templomba engedni.

Ha a munkaadó teljes ellátásra fogadja a tanoncot, egészséges, fűtött hálólhelyiségben jó fekvőhelyről kell gondoskodnia és őt elegendő élelmezéssel kell ellátnia.

Nem szabad a tanoncot bántalmazni, sértegetni, vagy másoktól sértegetni, bántalmazni hagyni. Nem szabad olyan más munkára használni, amely a kiképzését hátráltatja.

47. Hogyan kell a tanoncnak szabadságot adni?

A tanoncnak a munkaadó évenként legfeljebb 2 részben 14 nap szabadságot köteles adni, lehetőleg olyan időben, amikor a tanonciskolai előadások szünetelnek. A munkaadó köteles a tanonc szabadságidejét vele 8 nappal előbb közölni s az ipartestületnek, valamint iskolaévben a tanonciskola igazgatójának jelenteni. A tanoncot ezen idő alatt a kikötött bér és természetbeni szolgáltatások megilletik.

48. Ki felelős a tanonc iskolai mulasztásáért?

A tanonc iskolai mulasztásáért a felelősség a munkaadót terheli, ha a tanonc nála lakik. Ha a tanonc szüleinél, vagy gyámjánál, vagy ugyanabban a községben, ahol a gyámja lakik másnál lakik, a mulasztásért a szülő, illetve a gyám felelős. Ilyenkor a munkaadó csak azt igazolja, hogy ő a tanoncot az iskolába elküldte, s hogy ellenőrizte-e az iskolába járást. A tanonc mulasztását a munkaadó, vagy gyám bizonyítvánnyal köteles igazolni.

49. Mikor lehet a tanviszonyt azonnali hatállyal felbontani?

1. A munkaadó a tanviszonyt azonnal felbonthatja, ha a tanoncot büntettért jogerősen elítélik, ha 2 hónapnál hosszabb szabadságvesztés büntetés alá kerül, vagy javítóintézetbe küldik, ha a tanonc a szerződéskor valami módon megtévesztette a munkaadót, ha súlyos károkat okoz, ha a munkaadójának családja, vagy munkatársai ellen törvénybe, vagy közérkölcsebe ütköző cselekményt követ el, ha megszökött s 4 hét alatt nem tért vissza. Ezekben az esetekben a cselekmények felfedezésétől számított 8 napon belül élhet csak az elbocsátás jogával a munkaadó. Nem lehet szökés címén elbocsátani a tanoncot, ha a munkaadó a visszatérő tanoncot újból felfogadta.

2. A tanonc, vagy törvényes képviselője panaszára felbontható a tanszerződés, ha a munkaadót súlyos kötelelességmulasztás terheli, ha 2 hónapnál tovább távol van az üzeme helyétől és helyettese nincs, ha az üzem 2 hónapnál hosszabb ideig szünetel, ha más helységbe költözés esetén a munkaadó a tanoncot 4 héttel előbb nem értesítette, ha meg nem engedett módon fenyíti a munkaadó a tanoncot, ha a tanoncot a munkaadó vagy családja törvény, vagy közérkölcse elleni cselekedetre csábítja, vagy vele szemben ilyen elkövet, ha a munkaadó, vagy családja, vagy alkalmazottja fertőző beteg.

3. Úgy a munkaadó, mint a tanonc, vagy törvényes képviselője kérheti a szerződés felbontását, ha a tankiképzés a tanonc egészségét, életét veszélyezteti és ezt hatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolja, vagy a tanonc betegség, vagy baleset következtében a tanulásra alkalmatlanná válik. (Lásd 113. oldalt.)

50. Mikor lehet a tanviszonyt két heti felmondással felbontani?

1. A munkaadó felbonthatja így a szerződést, ha a tanonc a vállalt köteleességét, vagy iskolalátogatást következetesen megtagadja.

2. A tanonc, illetve törvényes képviselője felbonthatja a tanszerződést, ha a munkaadó nem teljesíti szerződési kötelezettségét, vagy ha a tanonc más szakra, vagy szülője üzletébe, vagy gazdaságába lép át, vagy a munkaadó az üzlet áthelyezéséről nem értesítette a tanoncot, illetve képviselőjét. Az áthelyezéstől számított 2 héten belül is felbontható 14 napi felmondással a tanszerződés.

Ha a tanonc hibájából bontották fel a szerződést, a tanonc 1 éven belül ugyanabba a szakmába (kivéve a szülő üzletét) tanoncul nem szerződhet el.

51. Hogyan kell segédvizsgára bocsátani a tanoncot?

A tanviszony letelte előtt két héttel a tanonc már segédvizsgára bocsátható az ipartestület által, tehát a munkaadó egy hónappal előbb már bejelentheti az ipartestületnél a tanviszony megszűnését. De a megszűnéstől számított 8 nap alatt feltétlen be kell

azt jelenteni. A tanonc a segédvizsga letétele után segédlevelet kap. Ha az eredmény nem kielégítő, a segédlevelet kiadják, de a segédi gyakorlatot a segédlevélben legfeljebb 2 évig meghosszabbítják. Hat hónapon belül azonban a segéd új vizsgára jelentkezhet, mely ha sikerül, a régi segédlevelet bevonják és rendes új segédlevelet adnak. (Lásd 114. oldal.)

52. Mennyi a segédi gyakorlati idő?

A segédi gyakorlati idő az 1922. évi XII. t.-c. 13. és 14. szakaszában könnyebbnek minősített szakmában 2 év, a nehezebbnek minősített szakmában 2 és fél év, mely segédi gyakorlati időt a munkakönyvben kell igazolni. A segédi vizsga letételét igazoló segédlevél és munkakönyv felmutatása mellett, ha az egyéb feltételek fennforognak, a segéd mestervizsgára jelentkezhetik és önálló-sulhat is.

53. Hogyan térhet át a tanonc, vagy segéd más iparra?

1. A tanonc más iparra bármikor áttérhet. Ha 1 év után tér át más iparra, új iparába az eltöltött tanoncidő fele beszámítható.

2. Segéd is áttérhet más iparra, amikor az előző iparban kitöltött gyakorlati idő $\frac{1}{3}$ -át, vagy ha egészségi okok miatt tér át más iparra s azt hatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolja, $\frac{2}{3}$ -át lehet beszámítani az új iparba képesítésének igazolásául.

54. Mi az ipartestület és mi a feladata?

Az ipartestület a képesítéshez kötött iparüző iparosok törvényes érdekképviselője. Az ipartestület feladata tagjai mindennemű gazdasági, művelődési és emberbaráti érdekeinek felkarolása és szolgálata. Az ipartestületi tagok és azok alkalmazottai szakmabeli és általános továbbképzésének előmozdítása, egészséges ipari közszellem, üzleti és kari tisztesség kifejlesztése, illetve ápolása stb. Tagjainak az iparüzéssel kapcsolatos kérdésben útmutatással, tanáccsal szolgálni, az inségbejutott iparosoknak és hátramardottainak segélyezése, az iparbékének ápolása, az ipartestület tagjai és azok alkalmazottai munkaviszonyából kifolyóan felmerülő vitás kérdésekben békéltetés és döntés. Az iparos érdekek képviselője és védelme hatóságok előtt.

55. Ki lehet az ipartestületnek tagja?

Az ipartestületnek a törvény szerint kötelező tagja minden iparos, aki az ipartestület működésének területén képesítéshez, vagy képesítéshez és engedélyhez kötött ipart üz. A tagság a tényleges ipar gyakorlásával veszi kezdetét és mindaddig kötelező, amíg az iparos képesítéshez kötött iparüzésével akár önként, akár hatósági határozat következtében fel nem hagy. Az ipar ideiglenes szüneteltetése a tagságot nem érinti. Aki az ipar gyakorlásával önként felhagyott, mint önkéntes tag továbbra is az ipartestület kötelékébe maradhat mindaddig, amíg a tagsági díjakat fizeti. Cselekvő, vagy szenvedő választójoga azonban nincsen.

A képesítéshez kötött iparosokon kívül, ha az ipartestület alapszabályai megengedik, gyárosok is beléphetnek tagokul az ipartestületbe bizonyos feltételek mellett, ezeknek cselekvő, és szenvedő választójoguk van.

56. Mik az ipartestületben a tagok jogai?

Az ipartestületi tagsági jogok: Az ipartestületben minden tagnak van tanácskozási és szavazási joga, szenvedő választó joga azonban csak annak, aki magyar állampolgár és az ipartestület működésének területén legalább három év óta gyakorolja a képesítéshez kötött iparát. 2 évi tagsági díjjal hátralékos iparos, ipartestületi jogait nem gyakorolhatja.

57. Melyek az ipartestület önkormányzati szervei és mi azoknak feladata?

Az ipartestület önkormányzati szervei: a közgyűlés, az előljáróság, az elnök (alelnökök), a külön célokra alakított szakosztályok és bizottságok, az ipartestületi szék, munkaügyi bizottság és az ipartestületi békéltető bizottság.

Az ipartestületi közgyűlés a szavazásra jogosult összes tagokból áll.

Az ipartestületi előljáróság: az ipartestületi elnökből, az alapszabályokban megállapított számú alelnökökből s az előljárósági tagokból áll. Megbízatásuk három évre szól. Az ipartestület mint jogi személyt törvényes működési körében úgy a hatóságokkal, mint a magánosokkal szemben, az ipartestület elnöke és jegyzője, akadályoztatásuk esetén az előljáróság által erre kijelölt alelnök és előljárósági tag képviseli.

Az ipartestületen belül az ugyanazon iparágak, vagy rokoniparágakat üző iparosok szakosztályokat alakíthatnak, melyeknek célja és feladata egyes szakmák különleges érdekeinek érvényrejtetése. A szakosztályok működése felett a felügyeletet az előljáróság gyakorolja, azok önállóan nem járhatnak el, mert őket is kifelé az ipartestület, mint egyetemes ipari szerv képviseli.

Az ipartestületi szék az üzleti kari tisztség és az ipartestületi fegyelem, valamint az iparosok között az ipargyakorlás terjedelme tekintetében esetleg felmerülő ellentétek békés kiegyenlítésére hivatott.

Az ipartestületi munkaügyi bizottság a munkaadóknak és alkalmazottaknak párhuzamos képvisellete. Hivatása a munkaviszonyokból származó közös érdekű ügyek rendezése.

Az ipartestületi békéltető bizottság feladata az ipartestület tagjai és azok alkalmazottai viszonyából kifolyóan felmerülő vitás kérdések elintézése. Iparostagjai az ipartestületi előljáróság tagjai, segédtagjai az iparosokkal egyenlő számban azok a segítők, akiket az ipartestülethez tartozó iparosok összes segédei az iparhatósági biztos által összehívott és elnöklete alatt tartott választó ülésen megválasztanak. Választható az, aki 24. életévét betöltötte és magyar állampolgár.

58. Milyen ügykört lát el az ipartestület, mint I. fokú iparhatóság?

Az ipartestület látja el a tanoncokra és a segédekre vonatkozó, az 1884. évi XVII. t.-c. 59—100. §-aiban és az 1936. évi VII. t.-c.-ben írt elsőfokú iparhatósági teendőket.

59. Ki gyakorolja az ipartestület felett a felügyeletet?

Az ipartestület felett a hatósági felügyeletet a székhelyére illetékes I. fokú iparhatóság gyakorolja. A felügyelőhatóság az ipartestület közvetlen támogatása és ellenőrzése céljából az ipartestülethez iparhatósági biztost rendel ki.

60. Mi az Ipartestületek Országos Központja?

Az ipartestületeknek és az ezekbe tömörült kézművesiparoságnak közös szerve az Ipartestületek Országos Központja. Feladata kézművesiparosok egyetemes gondozása.

Az Ipartestületek Országos Központjának minden ipartestület tagja.

Az Ipartestületek Országos Központja az iparügyi miniszter felügyelete alatt áll.

61. Mi a kereskedelmi és iparkamara hivatása?

A kereskedelmi és iparkamara hivatása: 1. a kereskedelem és ipar terén javaslatokat tenni, 2. miniszternek és törvényhatóságnak véleményt adni. 3. a kereskedelem és ipar fejlődését előmozdítani, 4. ipari törzskönyvet és iparstatisztikát vezetni, 5. mustrákról, mintákról lajstromot vezetni, 6. kereskedelmi szokásokról jegyzéket vezetni. Az országban 7 kereskedelmi és iparkamara van. A kamaráknak két osztálya van: a kereskedelmi és ipari osztály. A kamara maga állapítja meg ügyrendjét, a kereskedelmi miniszternek jogában áll magát ülésén képviseltetni.

62. Kik az iparfelügyelők?

Az iparügyi, kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter közegei, akikkel az ipartörvények és rendeletek végrehajtását ellenőrzik. Joguk van különösen gyárakban, telepeken e célból vizsgálatot tartani.

OTI ISMERETEK.**63. Mivel foglalkozik az OTI?**

Az Országos Társadalombiztosító Intézet az ipari munkavállalók betegségi-, öregségi- és baleseti biztosításával foglalkozik.

64. Kiket kell OTI tagul bejelenteni?

Minden munkavállalót be kell jelenteni az alkalmazásba vételtől számított 8 napon belül, így a tanoncokat, kisegítőket, próbaidőre alkalmazottakat is. Be kell jelenteni az otthon dolgozó kisiparost is. Ha több munkaadónak dolgozik az otthon dolgozó, annak

a munkaadónak kell bejelenteni, akinél főkeresete van. Ha az otthon dolgozó kisiparos segédet is alkalmaz, nem kell bejelenteni. Családtagot, ha tanonc, vagy rendszeres segédi munkát végez, szintén be kell jelenteni.

65. Kiket nem kell bejelenteni?

A kifejezetten mellékfoglalkozásképpen alkalmazottakat, a segítő családtagokat (nyugdíjas, ha segédként dolgozik, be kell jelenteni).

66. Ki a segítő családtag?

Szülő, gyermek, unoka, testvér.

67. Mi után kell járulékot fizetni?

Az összes kereset, járandóság után, legyen az pénzbeli, vagy természetbeni.

68. A járulékok fizetése.

Az OTI járulékokat a munkaadó köteles fizetni, az esedékességet követő hónap végétől számított 30 napon belül. A munkaadó jogosult betegségi és öregségi járulék felét a munkavállaló járandóságából levonni. Ennél többet nem. A levonást hetenként (havi fizetésnél havonként) kell levonni, 2 heti (2 hónapi) járulék-nál több nem vonható le.

69. Késedelmes bejelentés.

Ha a munkaadó 8 napon túl jelenti be az alkalmazottját, a járulékok 5 %-át fizeti késedelmi pótlék címén. Ha az OTI időközben segítette a munkavállalót, azt a munkaadónak meg kell téríteni. Ha a késedelmes bejelentést az OTI állapítja meg, 10 % késedelmi pótlék fizetendő.

70. Kijelentés, késedelmes kijelentés.

A munkavállalót a munkából kilépés napjától számított 8 napon belül kell kijelenteni. Késedelmes kijelentés esetén a kijelentés napjáig kell a járulékot fizetni, hacsak a munkaadó nem igazolja, hogy az alkalmazott más munkaadónál volt bejelentve. A munkából való kilépés után a munkavállalónak nyújtott szolgáltatásokat meg kell fizetni a késedelmes kijelentőnek.

71. Változás jelentés.

A munkavállaló személyében és a munkaviszonyban előálló minden változást 8 napon belül kell az OTI-nak bejelenteni.

72. Üzemutódlás.

Üzemutódlás, ha egy iparos oly műhelyt, üzletet bérel ki, vesz át, melyben előtte azonos szakmájú iparosnak volt üzeme. Ebben az esetben az új munkaadó felelős elődje esetleges OTI tartozásáért. Ha ily OTI hátralékos műhelye 2 hónapig üresen állt, az üzemutódlás és a felelősség megszűnt.

73. Munkaadói igazolvány.

Az alkalmazott betegségének igazolására munkaadói igazolványt kell kiadni (az OTI-ben, postán, trafikokban kapható). A munkaadónak ily igazolványt ki kell adni a munkából már kilépett alkalmazottnak is a kilépéstől számított 6 héten belül, feltéve, hogy másutt bejelentve nem volt.

74. Balesetbiztosítási illetékek.

Balesetbiztosítási díjat, hetenkint 10 fillért az egyéb OTI járulékokkal együtt fizetnek azon munkaadók, akik elemi erővel hajtott munkagépet és 5 szakmunkásnál vagy gépi berendezés nélkül 10 alkalmazottnál kevesebbet foglalkoztatnak. Ennél több alkalmazottat foglalkoztatók balesetbiztosítási járulékot fizetnek. Ezt február hóban adandó bevallás alapján az előző évben foglalkoztatott munkások száma, munkanapok és kifizetett járandóságok alapján az OTI központja veti ki.

75. Baleset bejelentése.

Balesetet 3 példányban kiállított balesetbejelentő lapon 24 órán belül kell jelenteni az OTI ker. pénztárnak, az iparfelügyelőségnek, a rendőrhatóságnak (főszolgabíróknak).

76. Öregségi, rokkantsági biztosítás.

Aki 200 hétig tagja volt az OTI öregségi ágazatának (1929. I. 1-én lépett életbe) tagsága kezdetétől számított 20 éven át rokkantság esetére biztosítva van, ha már nem is tagja az OTI-nak (önálló).

Aki 400 hétig volt a fentiek szerint tag öregségi biztosításra jogosult 65 éves korában tagsága kezdetétől számított 40 éven át. Ugyanez a jog áll fenn az özvegyi és árvasági segélyre.

77. Mit kell tenni az önállósuló iparossegédeknek OTI jogai biztosításáért?

Önállósulás, tehát az OTI tagságából való kilépés előtt az OTI illetékes kerületi pénztáránál meg kell érdeklődni, hogy az öregségi biztosításra igényjogosultságunk meddig áll fenn. Ha kellően biztosítva nem vagyunk, önkéntes tagul maradjunk s ebben az esetben csak az öregségi ágazat utáni járulékot kell fizetni.

78. Önálló iparos kaphat-e az OTI-től nyugdíjat?

A fenti 76 és 77. pont szerintiék szerint igen. Érdeke tehát minden ipari alkalmazottnak és önálló iparosnak, aki 1929. I. 1-e után tagja volt az OTI-nak, hogy továbbra is tag maradjon, mert minél hosszabb ideig volt valaki fizető tag, annál több nyugdíjjárulékot kaphat. Az OTI tehát megoldja az önálló iparosok nyugdíját is.

ADÓÜGYEK.

79. Milyen adókat kell fizetni az önálló iparosoknak?

Minden iparosnak általános keresetiadót kell fizetni, amely az adóalap (évi kereset) 5%-a.

A heti 20 P-nél többet kereső alkalmazott után alkalmazotti kereseti adót, azt azonban a munkabérből le lehet vonni. Az alkalmazotti keresetiadóra egyezséget lehet kötni a városi adóhivatallal (községi előljárósággal).

Jövedelemadót 1000— P-n felüli jövedelem esetén kell fizetni (pl. ipari kereset 600— P + ingatlan jövedelem 500— P = 1.100— P).

Vagyonadót az 5.000 P-n felüli vagyon esetén kell fizetni.

Pótadók: Országos betegápolási pótdó. Útdó. Rokkantellátási adó. Kereskedelmi és Iparkamarai illeték. Vármegyei pótdó. Egyház- (hit-) községi adó.

80. Mikor kell adóvallomást adni?

Abban az évben, amelyben az iparos önálló lesz, az adókimetés (fizetés) szünetel. Az önállósulás évét követő első és második évben kell február hó végéig adóvallomást beadni. (Adóvallomás készítésénél kérjük ki az ipartestület segítségét).

81. Mi a rögzített adó, annak felmondása?

Az önállósulás 4. évétől kezdve az általános keresetiadó rögzítve lesz, tehát tovább adóvallomást adni nem kell. Rögzített adót, ha sokalljuk, évenként január végéig lehet felmondani. Írásban kell indokolva kérni az adó leszállítását, ehhez kereseti-, vagyon- és jövedelemadó vallomást kell csatolni.

82. Mikor kell adót fizetni?

Az adók $\frac{1}{4}$ évenként, február, május, augusztus, november 15-ig esedékesek, de lehet havi részletekben is fizetni az adókat. Aki nov. 15-ig adóját kifizeti 2% adóvisszatérítésben részesül. Késedelmes fizetés esetén évi 6% késedelmi kamatot kell fizetni. 12 havi részletfizetést az adóhivatal, 24 havi részletfizetést a pénzügyigazgatóság, ezt meghaladó részletfizetést a pénzügyminiszter engedélyezhet.

Venni, eladni akar — **hirdessen** a
„Magyar Kádáripár“ szaklapban

Kiadóhivatal: Pécs, Felsővámház-u. 51. Postatak. csekkszla 58.364.

IX. Kádár mestervizsgálatok kérdései.

I. GYAKORLATI KÉRDÉSEK.

1. Minő háztartási és gazdasági edények készítése tartozik a kádáripár körébe?
2. Mily faanyagokat használ leginkább azok elkészítésénél?
3. Mily fajta fából készíthető a legjobb anyag?
4. Hogy hasítja és faragja farönkből a dongát?
5. Ismeri a köbméter számítást?
6. Hogyan számítja ki egy farönk köbtartalmát?
7. Körülbelül milyen méretű fából készíthető egy 7 hl-es hordó?
8. Egy 5 akós káposztáshordó elkészítéséhez és összeállításához minő anyagok szükségesek?
9. Milyen erős és széles és hány darab abroncs kívánatos egy 7 hl-es hordó helyes és izléses bevasalásához?
10. Hogy számítja ki egy 90 cm magas, 60 cm alsó és 70 cm felső átméretű dézsa ürtartalmát?
11. Milyen méretek azok, amelyek alkalmazásával a különböző edények a leghelyesebb és a legizlésesebb formát nyerik?
12. Adjon kalkulációt (költségszámítást) arról: mibe kerül egy 6 hl-es hordó oly módon való elkészítése, hogy amellet tisztes-séges polgári haszna maradjon.
13. Ismeri-e a különböző edények: hordók, kádák és dézsák szak-szerű javítását?
14. A dongák akóméretének ismeretével tisztában van-e?
15. Milyenek a különböző hordók dongafej és hasvastagsága?
16. Hogyan készülnek a különböző kádáripári termékek modelljei?
17. Hogy történik egy ászok hordónak a pincében való összeállítása és szétszedése?
18. Hogy állapítja meg a különböző nagyságú ászokhordók helyes ajtó méretét?
19. Mekkora sülyesztés (gerni) szükséges a különböző nagyságú hordók készítésénél?
20. Mértani ismeretek tudása. (Méter, köbméter, ürméter.)

II. ÁLTALÁNOS ELMÉLETI KÉRDÉSEK.

1. Mi az ipartörvény, mit szabályoz az?
2. Mely ipartörvények vannak életben?
3. Mi az Iparhatóság, Ipartestület?
4. Ipar megkezdése, megszűnése, elvonása, telepengedély, ipar-felügyelet?

5. Ipar gyakorlása, terjedelme, munkaegyesítés, elhatárolás.
6. Özvegyi jog, gyárszerű iparüzés, ipar és kereskedelem elhatárolása?
7. Iparok csoportosítása, milyen ipart üz? Változások bejelentése, áttérés.
8. Fióközlet, üzletvezető, cégtábla használata, társas-jogiszemélyek iparüzése.
9. Iparos, mestercím, mestervizsga, annak anyaga?
10. Mennyi a segédi gyakorlati idő?
11. Mi a segédi vizsga? Segédek alkalmazásának feltételei.
12. Ki szerződthető tanonc, mi a munkaadó és a tanonc kötelessége?
13. Tanszerződés, tanviszony, tanonciskolai előképzettsége.
14. Tanviszony kezdete, tanidő tartama.
15. Tanonctartási jog, annak korlátozása, elvonása.
16. Tanidő megrövidítése, mulasztott tanidő pótlása.
17. Tanonc iskoláztatása, levente-oktatás, munkaadó fegyelmezési joga.
18. Tanviszony megszűnése, tanonc újra szerződtetése.
19. Milyen adót fizet a kisiparos? Tulajdonjog fenntartása és háztulajdonos zálogjoga?
20. Mik mentesíthetők a foglалás és végrehajtás alól?
21. Adósérelem esetén mi a jogorvoslati eljárás?
22. Általános tudnivalók az OTI-ról, bejelentési kötelezettség, járulék fizetés, beteglap, üzemutódlás, üzletátruházás.
23. Baleset elhárítás és munkásvédelmi intézkedések.
24. Mit tud a biztosításokról? (tűz, betörés, élet stb.).
25. Mit tud a tisztességtelen versenyről?
27. Milyen fajtát ismer a tisztességtelen versenynek?
28. Üzleti hirdetések korlátozása, árrombolás, tiltott vevőcsábítás, hírnév és hitelrontás, alkalmazottak elesábitása.
29. Milyen üzleti iratokat ismer? (árjegyzék, körlevél, ajánlat, költségvetés, megrendelés, szállítólevél, postautalvány, csekk, távirat.).
30. Iparosok könyvvezetése, célja, feladata; statisztikai adatszolgáltatás.
31. Lényeges könyvek: pénztárkönyv, napló, főkönyv, leltár.
32. Mit tud a kontárkodásról és az egyéb ipari kihágásokról?

LENMAGLISZT

kapható, különként 60 fillérért. Vidékre postaköltséggel.

MEISCHL JÁNOS kádármester Budapest, XIV., Egressy-u. 50.

Telefonszám: 29—76—15.

Baleset ellen védekezz!

Minden embernek legfőbb a testi épsége és egészsége. Különösen áll ez a dolgozó, a két keze munkájából élő emberre, akinek rendszerint a testi épsége és egészsége az egyetlen tőkéje. Testi épség nélkül az életben való boldogulás a legnagyobb mértékben bizonytalanná válik. Minden baleset, amelynek a testi épség kisebb, vagy nagyobb mértékben áldozatul esik, veszélyezteti, vagy esetleg egészen tönkre teszi az egyén és családja létét és jövőjét. A baleset, amely egy kenyérkereső életét oltja ki, legtöbbször családot dönt nyomorba, feleséget és gyermeket tesz ki a nélkülözésnek.

Az 1936. évben összesen 31.232 üzemi balesetet jelentettek be az Országos Társadalombiztosító Intézetnél. Bár a baleset nagyobb része szerencsére nem járt súlyosabb következménnyel, mégis évente 5—6000 azoknak a baleseteknek a száma, amelyeknél a munkaképesség kisebb — nagyobbfokú csökkenése, vagy annak teljes elvesztése, vagy pedig halálos következmény folytán a sérültet, illetőleg a kereső nélkül maradt családot kártalanítani kell.

A baleseti kártalanítások évente igen nagy összeget, több mint 9 millió pengőt emésztenek fel és annak fedezése közvetlenül a munkaadóra (akik a baleseti biztosítási járulékot fizetik), közvetve pedig az egész gazdasági életre hárul, mert azt végeredményben a fogyasztók fizetik meg.

A balesetek megelőzése, elhárítása tehát nemcsak szociális feladat, nemcsak a munkavállalók érdekében áll, hanem épp annyira gazdasági belátáson is alapszik, vagyis a munkaadók és közvetve az egész társadalom önértékét is szolgálja.

Ezért szól így munkaadóhoz és munkavállalóhoz az OTI egyik legújabb propaganda plakátja:

Munkaadók! Munkások!
Fogjunk össze a balesetek elhárítására!

DONGAFÁT

jutányosan szállít
minden minőségben

Vuk M. és Fiai
Budapest

Iroda: Kálmán-u. 10
Telefon: 12-19-12.

Fatelep: Váci-út 160
Telefon: 29-14-83.

Alapítattott 1847-ben

Szlavón tölgydonga

minden méretben
jutányosan kapható

SINGER
OSZKÁR
kádárfatelepén
BUDAPEST

Iroda: V., Személynök-u. 16.
Telefonszám: 12-80-03.

Fatelep: V., Vág-utca 7. sz.
(Váci-útnál)

SPIRA EMIL

kádárfa és
keményfadeszka
telepe

Budapest, VI., Főthi-út 7/a
(Lehel piac mellett)

Telefonszám: 29-21-95

SPITZ **EMIL**

dongafatelepe
V., Dráva-utca 3. szám.
Telefonszám: 29-05-96.

Állandó nagy raktár minden
méretű hasított dongákban,
fűrészelt dongákban, mű-
hasáb és fűrészeltárúkbán!

TELJESEN OLCÓSÓ ÁRAK!

Mindenről

amit a kádáriparosnak tudnia kell és hasznos
pontosan tájékoztatja a

Magyar Kádáripár

Szerkesztőség:

Budapest, X. Liget-u. 6. Tel. 348—141
Pécs, Felsővámház-u. 51. Tel. 21—50

Kiadóhivatal:

Pécs, Felsővámház-utca 51. szám

Előfizetési díj: évi 8 P. Postatak. csekkszla 58.346.

Kádár ipari szerszámok

gyaluk, gépek, fűrészek,
rudvas, a bronzvas
beszerezhetők

Hamerli József kft.

vasnagykereskedése

PÉCS

Király-utca 9.

Telefon: 31-21.

Rákóczi-út 50.

KÁTAI JÓZSEF

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 26. SZÁM

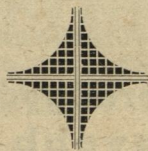
(a Nyugati p. u. és Mussolini tér között)

TELEFON: 11-52-40

ALAPITVA: 1884

Kádárszszámok és vasáruk szaküzlete

A „szerszámismeretek” rovatban szereplő összes szerszámok, vasanyagok és eszközök raktárról legolcsóbb árakon azonnal kaphatók.

Részletes, képes árjegyzékkel kívánságra díjmentesen szolgállok.

Első Magyar Mechanikai Hordógyár

Herrmann János és Fiai Részvénytársaság BUDAPEST,

Kőbánya X., Liget-utca 5., 6., 8., 10. sz.

Telefon: 34—81—41.

Sürgőny cím: HORDORT BUDAPEST

Gőzüzemű hordógyár és Magyar- ország legnagyobb kádárfatelepe

Készít kéziüzemmel és gépiüzem-
mel bor- sörhordókat hasított
dongafából, továbbá csomagoló
hordókat, kádakat és minden-
nemű kádármunkát

ALAPITTATOTT 1871. ÉVBEN

**DEBRECEN, (HORTOBÁGY) EGER, (BÜKK)
GYÖNGYÖS, (MÁTRA) MÁTRAHÁZA,
MÁTRAFÜRED, KŐSZEG, PÉCS,
(MECSEK) SOPRON, (LÖVÉR SZÁLLÓ)
SZOMBATHELY, VESZPRÉM, (BAKONY)
HAJDUSZOBOSZLÓ GYÓGYFÜRDŐ**

A fenti, valamint MAGYARORSZÁG
összes üdülő- és fürdőhelyeiről

díjtalan felvilágosítással szolgál, utitervek kidolgozását,
autó- és autóbuzskirándulások, csoportos nyaraltatások, ta-
nulmányi kirándulások szervezését és kedvezményes áron vállalja,
szobafoglalását elintézi a

CORVIN

Utazási- és fürdőiroda

mint Debrecen, Eger, Gyöngyös, Kőszeg, Pécs, Sopron,
Szombathely, Veszprém városok fővárosi idegenforgalmi
képviselője

Corvin Áruház Budapest, Tel.: 14-55-27

X. Tartalomjegyzék.

	Oldal
ELŐSZÓ	3
BEVEZETÉS	5
I. TECHNOLÓGIA	
1. A kádáripar főbb termékei	5
2. A hordó alkotó részei	5
3. A dongafa	5
Sörös hordófa	9
Káddonga	9
4. A kádárfa akószámítása	9
Fenekszámítás	10
5. Köbtartalomszámítás	12
6. Számvetés (kalkuláció)	13
Kádárfa-méreték	15
Akószámítási táblázat	16
Centiméteres akószámítási táblázat	16
7. Egyes dongák és fenékdarabok akótartalmának kiszámítása	17
8. Dongahossz és hordómagasság	18
Különböző dongafej kiképzések (ábra)	20
Kádárfa átszámítása köbméterre	21—24
Kádárfa kirakási táblázat	25
Lengyel sörösdonga számítás	25
Kádárfa súlytáblázat (dongafa)	26
Kádárfa súlytáblázat (fenék)	27
Hordódonga- és fenék-súlytáblázat (wagonba rakva)	27
9. Vasabroncsok súlya	28
Az abroncsvas szokásos méretei	29
Abroncsvas súlytáblázat	30
Rövid alakú ászokhordókhöz való abroncsvasak méretei	31
Boroshordó méretek	32
Ászokhordó méretek	33
A hordók felülete az ürtartalomhoz viszonyítva	34
A hordók súlya üresen és megtöltve szokásos vastagságú dongából készítve	34
Puhafa csomagoló hordó méretek	34
Abroncs (hordó) szegecsek	34
Lemezszegecsek sárga- és vörösréz-ből alumíniumból, vasból	35
Kéthegyű szeg (hordófenékszég)	35
Hordóabroncsszeg (négyletes kék)	35
Hordóajtózár méretek	35

	Oldal
Kádméreték	35
Kádméreték (belső méretek)	36
10. A boroshordó őraltmának megállapítása	37
Katonai vízszállító hordó (ábra)	38
11. Régi és új mérték	39
Átszámítási táblázat hektóliterről bécsi akóra.....	39
Átszámítási táblázat bécsi akóról hektóliterre	40

II. SZERKESZTÉSEK-SZAKRAJZOK.

1. A kádáripári szakrajz és szerkezetan fontossága	41
2. Párhuzamos és reá merőleges egyenesek szerkesztése ..	41
3. Adott egyenesek felezése	42
4. Merőleges szerkesztés körzővel	42
5. Adott távolságok több egyenlő részre való felosztása	43
6. Szögek	43
7. Szögfelezések	44
8. Négyzet és téglalap szerkesztése	44
9. Szabályos trapéz szerkesztése	45
10. Egyenlőoldalu háromszög szerkesztése	45
11. A kör és részei	45
12. A szabályos 4- és 8-szög szerkesztése	47
13. A szabályos 6- és 12-szög szerkesztése	47
14. A szabályos 5- és 10-szög szerkesztése	47
15. A szabályos 7- és 14-szög szerkesztése	48
16. A szabályos 9-szög szerkesztése	48
17. Körív szerkesztése	48
18. Ovális alakú hordófenék szerkesztése	49
19. Tojáskörvonalú hordófenék szerkesztése	52
20. Tojáskörvonalú kád szerkesztése	54
21. Puttony körvonalak szerkesztése	55
22. Négyzetes kád körvonalának szerkesztése	57
23. Hordóosztások	58
24. Dongaosztások	60
25. A tűzbalakszer (Stichmodell) szerkesztése	60
26. Az osztásarányokról	62
27. Hordóajtócskák szerkesztése	71
28. A szakrajzok természetes nagyságra való felnagyítása ..	72

III. SZERSZÁMISMERET.

Kádáripári kéziszerszámok	73—78
---------------------------------	-------

IV. KÁDÁRIPARI TERMÉKEK

Faedények	79—80
-----------------	-------

V. ÁLTALÁNOS ISMERETEK

I. Fakereskedelmi szokványok	81
1. Fa-nemek	81
2. Termelési idő	31
3. Származási hely	81
4. Készletárú	82
5. Körülbelül (circa)	82

	Oldal
6. Vasúti kocsirakomány	82
7. Költségmentes (frankó)	82
8. Azonnal (prompt)	82
9. Folytatólagos (successive)	82
10. Kifogásolás	82
11. Fizetés—vétélár	83
II. Borüzleti szokványok	83
III. A hordójelzésről	84
IV. A hordójelző hivatalok	84
V. Gyakorlati tanácsok	87
A csinke megerősítése	87
Hordótömitő készítése	87
Hordók hitelesítés nélkül is szállíthatók	87
Rejtett hiba	87
Hordók parafinalásának előnye	87
Hordók ászokolása	87
Térfogatváltozása befagyott bornak	88
Kisiparosnak nincs záróra	88
Kisiparos szerszáma és gépi berendezése nem foglalható le adóban	88
A kontárkodó segédet saját nevével fedező iparos kihá- gása	88
A darabszámra dolgozó munkás és akinek előlege van nem léphet ki	88
A vevőfogdosás	88
-VI. Kivonat a vámtarifából	89
VII. Mértékek átszámítása	90
Ürmértékek	90
Hosszmértékek	90
Különböző mértékek	90
Favastagságok összehasonlítása bécsi hüvelyk (Zoll) és milliméterrel	90
VIII. A kádáriparban használatos némely német szó helyes magyar kifejezése	91

VI. ÜZLETI LEVELEZÉS.

I. Rész.

1. Üzleti levelekről általában	92
2. Cég, cégtábla	93
3. Hirdetések	93
4. Körlevél	94
5. Árjegyzéket kérő levél. Ajánlat vételre, vagy eladásra	94
6. Megrendelő levél	96
7. Hitelező levél	98
8. Értesítő levél az áru elküldéséről. Számla készítése	99
9. Felszólító, fizetést sürgető levelek	101
II. Rész.	
1. Az ipari ügyiratokról általában	103
2. Az ipar gyakorlásánál előforduló kérvények (folyamod- ványok), bejelentések	104

	Oldal
3. Kérvény mestervizsgára becsátás iránt	104
4. Kérvény iparigazolvány kiadása iránt	105
5. Üzlethelyiség áthelyezése, új üzlethelyiség nyitása	106
6. Bejelentés az üzlethely áthelyezésére	106
7. Bejelentés mellékhelyiség (mellékület) nyitására	107
8. Üzletvezető alkalmazásának bejelentése	107
9. Bejelentés az elhalt iparos iparának folytatása iránt	107
10. Az iparüzésben történt változás bejelentése	108
11. Az ipar megszüntetésének bejelentése	109

III. R é s z.

1. A tanonc alkalmazásának bejelentése	110
2. Tanoncszerződés	111
3. A tanonc mulasztásának bejelentése	111
4. A tanonciskola	112
5. A tanviszony felbontásának kérelmezése	112
6. A tanidő megrövidítésének kérelmezése	113
7. A tanviszony befejezésének bejelentése	114
8. A segéd alkalmazásának be- és kijelentése	115
9. Szolgálati bizonyítvány	116

VII. IPARI KÖNYVVITEL

1. Mi a könyvvitel feladata?	117
2. Miért vezet az iparos könyveket?	117
3. Mit értünk a könyvek hitelesítése alatt?	117
4. Mire ügyeljünk a könyvek vezetésénél?	118
5. Milyen üzleti könyveket vezessünk?	118
6. Mi a leltár?	118
7. Milyen a leltár szerkezete?	118
8. Milyen a táblázatos könyv beosztása?	119
9. Mit kell tudni a főkönyvi számlákról?	119
10. Hogyan nyitjuk meg a leltár alapján a táblázatos könyvet és a főkönyvet?	119
11. Ha anyagot veszünk, ezt hová könyveljük?	119
12. Ha eladunk, leszállítunk valamilyen munkát, ezt hogyan könyveljük?	120
13. Hogyan könyveljük a munkabér kifizetését?	120
14. Hogyan könyveljük el azt az üzleteseményt, amikor a segédek fizetéséből levonjuk az OTI járulék felét vagy a kereseti adót?	120
15. Ha magáncélra veszünk ki összeget, ezt hogyan kell könyvelni?	120
16. Hogyan történik a költségek kifizetésének könyvelése?	120
17. Adóságunk törlesztését hogyan könyveljük?	121
18. Hogyan könyveljük el az olyan üzleteseményt, amikor követelésünk egy része befolyik?	121
19. Hogyan könyveljük váltónk behajtását?	121
20. Hogyan könyveljük elfogadványunk kifizetését?	121
21. Hogyan könyveljük a személyszámlákon?	121
22. Hogyan könyveljük a műhelyberendezés és szerszám-számlán?	121
23. Hogyan történik a táblázatos könyv hóvégi zárása?	121
24. Hogyan történik a táblázatos könyv évvégi lezárása?	122

25. Hogyan történik a személyszámlák lezárása?	Oldal 122
26. Hogyan zárjuk az üzletberendezés és szerszámszámlát?	122
27. Hogyan kell a váltó és elfogadvány számlákat lezárni? ..	122
28. A záróeltár hány részből áll?	123
29. Hogyan állítjuk össze a záróeltár adatait?	123
30. Mit számítunk ki a záróeltár negyedik részében?	123

VÁLTÓISMERET

1. Mi a váltó?	123
2. Hány fajtája van a váltónak?	124
3. Hány személy szerepel az idegen váltónál?	124
4. A saját váltónál kik a főszemélyek?	124
5. Melyek a váltó lényeges kellékei?	124
6. Milyen váltót nevezünk üres vagy bianco váltónak?	124
7. Mi a saját rendeletre szóló váltó?	124
8. Mi a váltó forgatása?	124
9. Hogyan történik a váltó behajtása?	125
10. Milyen következményekkel jár az, ha valaki mint kezes ír alá váltót?	125
11. Miért fontos a váltó a gazdasági életben?	125
12. Mi a váltóilleték?	125
13. Könyvelési példák	127—138
Váltó kiállítási minták	126
Megnyitó leltár	127
Táblázatos könyv	128—133
Főkönyvi számlák	134—137
Záróeltár	138

VIII. IPARI KÖZIGAZGATÁSI ISMERETEK

Általános ismeretek az ipari közigazgatásból	139
Az iparüzés és általános feltételei	140—146
Az iparos és alkalmazott közötti jogviszony	146—152
OTI ismeretek	152—154
Adóügyek	155

IX. KADÁR MESTERVIZSGÁLATOK KÉRDÉSEI

I. Gyakorlati kérdések	156
II. Általános elméleti kérdések	156
Hirdetések	158—163

